

21.1989/1 RODINNÉ SPOLOČENSTVO

Kde je Pánov Duch, tam je sloboda / 2 Kor 3, 17 /

O b s a h

1. Vstup. Pri Ježišovom kríži	1
2. Pozvaní ku Kristovej slobode	2
3. K filozofickému chápaniu slobody	4
4. O náboženskej slobode	7
5. Teofil Klas: Rozpovedz	9
6. Ja komunista, ideológ, spisovateľ, "bez vyznania"	9
7. Cirkev - s ľuďmi a pre ľudí	10
8. Prejav biskupa v budapeštianskom parlamente	14
9. Manželstvo v strednom veku	16
10. Rodinám /Pár slov na zastavenie sa/	19
11. Nech sa rozhodne sám	20
12. Zo života rodinných spoločenstiev	21
13. Spievame v rodine	23
14. Kardinál J. Ratzinger o teológii oslobodenia	25
15. List šéfredaktorovi "Mladých rozložov"	35
16. Kniha pre vás	38
17. Návšteva	40
18. Psychológ medzi nami. Dospievanie	41
19. Hovorí právnik VI. Trestný postih veriacich	51
20. Slávnosti v rodine a v cirkvi	52
21. Katechéza. Skupina B /birmovanci/.	
VII. časť: Duch Svätý v nás-naše poslanie vo svete /3. odsek/	54
22. Opravte si v minulom čísle	57
23. Spravodaj	58

Ústredná téma tohto čísla: Sloboda ako prejav ducha

VSTUP

Mnohí katolíci zažili v týchto rokoch skúsenosť exodu, zakúsili následky konformizmu s ideológiami, vyskúšali, čo znamená očakávať od sveta vykúpenie, slobodu, nádej.

Ako vyzerá život bez Boha, svet bez viery, to sa vedelo doteraz iba z teorie.

Teraz sa stala zjavnou skutočnosťou, a v jej vlastnej prázdnote sme mohli znova objaviť bohatstvo viery, jej neodškriepiteľnosť. Pre mnohých to bola tvrdá očista, ako prejdenie ohňom, ktoré otvorili nové hlbiny viery.

/Kardinál Joseph Ratzinger/

PRI JEŽIŠOVOM KRÍŽI

V našom časopise /17.1988/2/ sme uverejnili text súkromnej modlitby, ktorú si môžeme v pôstnom období pripomínať uskutočnenie diela spásy začatého vyslovením Máriiného Fiat pri anjelovom zvestovaní. Modlitba je vhodná ako doplnok modlitieb Anjel Pána /nou si pripomíname zvestovanie, prijatie a vtelenie Božieho Slova/ a Raduj sa, nebies Kráľovná /nou oslavujeme dokončené dielo spásy/. Text modlitby Pri Ježišovom kríži pripomína uskutočnenie tohto diela Kristovou smrťou na kríži a Máriinou spoluúčasťou na jeho utrpení.

Text modlitby Pri Ježišovom kríži uverejňujeme znova:

Pri Ježišovom kríži stála jeho matka. Zdravas, Mária...
Hľa, tvoj syn. Hľa, tvoja matka. Zdravas, Mária...
Je dokonané. Zdravas, Mária...
Oroduj za nás, svätá Božia Rodička,
aby sme sa stali hodní prisľúbení Kristových.

Modlime sa: Bože, tvoj Syn Ježiš Kristus položil svoj život ako výkupné za mnohých. Prosíme ťa, dáruj nám milosť, aby jeho umučenie a kríž priviedli aj nás do slávy vzkriesenia. Skrze Krista, nášho Pána. Amen.

Túto trojicu modlitieb môžeme striedavo používať individuálne alebo spoločne v priebehu roku nasledovným spôsobom: V týždni sa ako doteraz modlíme Anjel Pána; v piatok, keď si pripomíname ukrižovanie Pána, recitujeme text Pri Ježišovom kríži; v nedel'u, keď oslavujeme vzkriesenie Pána, sa modlíme veľkonočnú antifonu Raduj sa, nebies Kráľovná.

Toto striedanie modlitieb nám pomôže hlbšie si uvedomovať a prezívať tajomstvá vtelenia, smrti a zmŕtvychvstania Ježiša Krista v priebehu celého roku.

POZVÁNÍ KU KRISTOVEJ SLOBODE

Neslobodený svet

Gréci boli dosť mûdri, aby porozumeli nutnosť oslobodiť človeka a tak mu vytvoriť optimálne podmienky života. Nakol'ko nepoznali Ježiša a jeho predchodcov, učiteľov, v praxi nevedeli zjednotiť celú Helladu do spoločného útvaru. V nekonečných diskusiách a v miestnych medzimestských vojnách sa vyčerpali, až zanikli s celou svojou mûdrostou. Rimania vedeli, že svet musí byť zjednotený a až potom v ňom môže žiť slobodný človek. Preto tvrdo a cieľavčne budovali a udržiaval Pax Romana: spoločenstvo národov pod jedným cisárom. Nepoznali Krista a pravú podstatu moci, ktorá je v láske. Jednotu a slobodu nanucovali, a takto sa ich zjednotený svet stále lámal a rozpadal. Národy túto formu "slobody" odmietaли.

Cirkevná autorita v staroveku

bola živá. Slúžila, voliteľná a často vôleňa, zastupovala najvyššiu autoritu: Božiu. S jeho slovom v ruke a so živou spomienkou na jeho príklad umožňovala vzostup nad svet, nad vlastné ja, vytvárala jediné spoločenstvo slobodných a rovných ľudí ako jadro a preobraž budúceho sveta, zjednoteného a slobodného v láske. Cirkevné učenie sa postupne definuje v dogme, ktorá je ako šperk, vybrúsená v mnohých diskusiách, podložená vierou veriacich ľudí, nimi prijaté a centrujúca do života. Kde cirkevná autorita porozumela svoje poslanie, stáva sa často jediným jednotiacim princípom, chrániacim jednotlivého človeka aj proti svetským kniežatám, ktoré vždy radi presadzovali svoje osobné práva a výhody.

Stredoveká obnovená Rímska ríša sa skrývala pod kresťanským plášťom, ale formy vlády prebrala od pohanov. Naviac zdedila nové pohanské národy. Stredná a severná Európa bola ochotná prijať kresťanské učenie od misionárov, ale odmietaла vládu, ktorá bola pseudokresťanská, násilná a despotická. Stredoveké myslenie, vyjadrené v summách veľkých učencov, ale hlavne v Dánteho Božskej komédii, vysvetluje jednotu celého vesmíru, v ktorom človek má svoje pevné miesto, východisko aj budúcnosť. Hierarchia sveta, hodnôt a ľudí viedie logicky k vysnej hierarchii Božej.

Hovoriť o neslobode stredovekého človeka je nesprávne. Tieto predsydky pochádzajú z novovekého pohrdania minulosťou a zo zážitku autonómie, v ktorej človek odmieta hierarchiu, a zo smutného poznania, že revolúcia sa v novoveku stala trvalým, neblahým stavom.

Novovek

vyhliásil slobodu, rovnosť, humanitu a s deformovanou vládou odmieta kresťanstvo ako také. Je to vlastne zúfalý pokus vytvoriť nutné všeľudské spoločenstvo, ale bez háboženstva. Zo začiatku bol ku kresťanstvu ľahostajný, postupne ho skoro všade radikálne odmieta. Hlavná charakteristika novovekého myslenia je hlbší ponor do konkrétnych svetských hodnôt. Odmieta doterajšie tradície a oslobodzuje sa aj od cirkevnej autority. Novoveký mysliteľ a vedec v dobe renesancie sa vracia do predkristovskej doby, študuje gréčtinu, latinčinu a staré kultúry, aby objavil tajomstvo zlatého veku ľudstva. Namiesto teológie študuje mytológiu a filozofiu, kresťanskú vieru nedostatočne, často nepresne a nezrozumitelné interpretovanú na hradi vedou o pozemských zákonitostach, a tieto študuje s rovnakým nadšením ako kedysi teológiu. Spochybnenie autority vyvolalo nutne jej znetvorenú náhražku: násilie.

Stojíme na konci novoveku,

každý mûdry svojou mûdrostou, unavení, vykúpaní v potoku kríz nezmyselných vojen, oslobodení k neslobode, "vykúpení" ľudskej ľudníkou k skromnému "nebu", ktoré trvá v optimálnych podmienkach až do niekol'ko desaťročí.

Naše postavenie je podobné postaveniu prvých kresťanov v Ríme. Žili v menšine a v diaspore, ohrození, prenasledovaní, sliebi oprieť

čbrovskému svetu. Oni jediní poznali tajomstvo. Celý svet môže byť, musí byť a bude zachránený, jedine ak prijme Krista. To nie je len náboženstvo medzi ostatnými náboženstvami. To je pravda o živom Bohu, ktorý v Ježišovi Kristovi žije medzi nami a len on je schopný premeniť ľudské srdcia a tak zmeniť svet. Všetky ostatné pokusy bez neho sú lákavejšie, ale vždy nebezpečné.

V posledných desaťročiach nášho storočia sme svedkami nového objavovania a prehodnocovania kresťanstva. Je to príliš veľká múdrost, než aby sa dala obíť. Aj preto, že nám už nič iné neostáva, ale hľavne preto, že len tu sú vyslovené oslobodzujúce všeludské pravdy; viera v Ježiša Krista sa stáva domovom hľadajúcich a jedinou správnou odpoveďou na život, ktorý sa za všetky nesprávne odpovede pomstí.

Skutočná sloboda

je možná len v rámci Ježišovho spôsobu života a myslenia.

• Za to, čo človek musí obetovať, Ježiš ponúka oveľa viac.

Povzbudzuje nás, aby sme sa príliš nestarali, čo budeme jesti, piť, obliekať si, ale aby sme hľadali Božie kráľovstvo, čo je výraz pre nový svet, kde človek bude žiť slobodne a šťastne. Všetkých nás povoláva k slobode. "Až keď ja vás oslobodím, budete slobodní" /porov. Jn 8,36/. My aj napriek tomu sme sa naučili brat' vázne svoje štúdium, zamestnanie, svoju životnú úroveň, kultúru, lebo tieto hodnoty pôkladáme za dôležité, a nikdy nám nespadli hotové z neba. Viera je v tom, že Boh je nám nadovšetko. Pri všetkom, čo sa namáhavo snažíme a usilujeme, môžeme plní dôvery rátat s darmi ešte naviac. Nad naše výpočty, plány a prognózy máme prisľubné dary Ducha. Biblickou rečou povedané, náš poklad je u Boha a v ňom. Potom môžeme slobodne hospodáriť, podnikať, ponárať sa do záujmov a vnútrosvetských záľub, lebo "milujúcemu nakoniec všetko slúži na dobré" /porov. Rim 8,28/. Ježiš nás vyzýva aj k opatrnosti pri našej slobode. Sme na teste. Sme tí, ktorí sa stávame bytosťou, ktorá s tým súhlasom a prihlasovaním sa k Bohu buduje svoju spásu. Sme ohrození negáciou, kde sa človek slobodne uzatvára a zamotáva do svojej konečnosti, ktorú si nakoniec z núdze zvolí ako jedinú a definitívnu.

Biblický výraz, že "duch je ochotný, ale telo slabé" /Mt 26,41/, to nie je hanba alebo rozsudok, ale presná diagnóza našich životných podmienok. Taký je človek. Pre prílišnú službu hmote, veda, technike a sebe často zabúda na slobodu s nimi spojenú a na radosť, ktorá prevyšuje všetko ostatné. Veci, ktoré sú prostriedkom k slobode, ak sa stanú jediné a cielom, súčasne zotročujú. Pre veriaceho kresťana každá chvíľa je KAIROS. Hodina, v ktorej nás Boh vyzýva k slobode a k spáse. Súčasne je to súd nad svetom, ktorý sa nenaučil a nedorástol na správnu odpoveď.

Ježišova sloboda

V slobode, ku ktorej nás Kristus pozýva, ide o vyššiu životnú kvalitu a šancu každého z nás. Opustiť všetko a nasledovať neznamenaná všetkým pohrdať, ale všetko uniesť a nad všetko sa povznieť. Ježiš nikdy nezakázal majetok, čest, dobré meno. Nehlásal pauperizmus, primitivismus, sebaničenie. Ale kázal a učil, že možno vlastniť a umiestiť všetky dary a hodnoty tejto zeme, len keď on je nad všetko. Upozorňuje nás, aké veľké nebezpečenstvo spásy, teda slobody, v sebe skrývajú hmota a svet bez neho. Človek tu môže preinvesťovať všetok svoj čas a svoju lásku a ani nezbadá, že si ukul putá.

Problém duchovného života je naozaj ľažiskový, lebo ide o život. Tú školu alebo cestu buď prijmeš a absolvuješ, alebo odmietneš. Je to kultúra, hĺbka, otvorenosť, ktorá presvieti celý život. Človek, ktorý duchovne žije a rastie, vidí a hodnotí všetko podstatne inakšie, v novom svetle, v nekonečnej perspektíve. Len pozitívny duchovný život je cesta k slobode, k svojmu vlastnému jadru, skutočná a úspešná cesta k človeku a k Bohu. Uprístred rušného,

až chaotického sveta sme povolení byť sami sebou, obracať sa v úprimnej a nepokryteckej láske k svojim blížnym a so stále naliehavou a vrúcnou oslavou, vďakou a modlitbou sa utiekať k Bohu.

Pre budúcnosť sloboda nemôže byť len individuálna, a aj tá sa musí obetovať vo viere. Zveríme ju ľuďom, u ktorých sú predpoklady, že ju nezneužijú, a autorite, ktorej hodnovernosť je z titulu a ochoty slúžiť ostatným.

K FILOZOFICKÉMU CHÁPANIU SLOBODY

Posledné dve storočia sú charakteristické tým, že si človek plnšie uvedomuje svoju slobodu, ktorá bytosťne patrí k základným črtám jeho osobnosti. Človek chce túto slobodu náležite uskutočňovať v sebe i vo svojom konaní a tiež vo svete. Je známe, aký tragický vývoj zaznamenala sloboda od čias Francúzskej revolúcie. Moderný človek, ktorý hľadí kriticky na akúkol'vek povinnosť a autoritu, si úzkostlivо chráni svoju slobodu. Ale často ju chápe veľmi povrchne. V tejto úvahе sa pokúsime ukázať trocha hlbšie bytosťne korene slobody. Poukážeme však i na to, že sloboda nie je svojvlastnosť, ale skôr bytosťná zodpovednosť. Naznačíme tiež východisko, z ktorého možno poznat príčinu i zavŕšenie slobodného konania.

Celý život sa pýtame, kladieme otázky a hľadáme odpovede. Človek sa nemôže vo svojom myslení a konaní jednoducho zastaviť pri tej alebo onej veci. Človek chce vedieť, čo je všetko vo svojej jednote, v ktorej sa mu vždy všetko predkladá. Chce vedieť i to, v čom spočíva sloboda a ako ju treba chápať. V pozadí tohto prúdu otázok je najhlbšou otázkou otázka o bytí. Podstatou bytia je poznat a byť poznaný, v ich prvotnej jednote. To je i naše východisko.

Sloboda ako stupeň sebapoznania

Bytie nie je veličina, ktorú by sme mohli jednoznačne pevne stanoviť. Veď i kameň je, i strom je, i vták je, i človek je, i Boh je, ale v rozličnom stupni. Sila poznania i stupeň vnútornej pravdivosti poznateľného obsahu zodpovedajú stupnu "sily bytia". Čím má bytosť viac bytia, tým má i bohatší vnútorný obsah, teda to, čo je poznateľné. Sila poznania však tiež zodpovedá stupňu, v akom môžeme pripísat bytie nejakej bytosťi, stupňu, v akom má účasť na bytí. Stupeň bytia sa prejavuje stupnom, v akom je bytosť schopná navrátiť sa k sebe samej, poznávať seba samu.

Všetko sa usiluje vrátiť k sebe samému, chce prísť k sebe, chce sa samo vlastniť, lebo v tej mieri je bytím, v akej sa má samo v moci. Všetko konanie a všetka činnosť, od čisto materiálnej až po tú najduchovnejšiu, sú iba stupne metafyzickej témy sebavlastnenia. Sebavlastnenie značí dve veci: výlev, vyloženie svojej vlastnej podstaty z vlastného vnútra, a návrat tejto vyjadrenej a spolu zjavenej podstaty k sebe samej. Čím hlbšie sú tieto fázy konkrétnej bytosťi, ktorá sa vylieva a vteká späť, čím viac sa môže nejaká bytosť vlasťniť a pritom toto "vyslovené" zadržať u seba, čím väčšmi môže vnímať samotnú vyslovenú podstatu, tým viac je účastná na bytí, ktoré je "prítomnosť sebe samému". Hmotná bytosť sa novonok trocha vyslovuje svojou činnosťou, ukazuje, čím je, ale nemôže vziať do vlastníctva to, čo vyslovila vo svojej činnosti. Pôsobí len na iných, len iným ukazuje, čím je. Sama sebe ostáva hmotná bytosť ukrytá. Sama seba nepoznáva, ale iným je vydaná, aby ju poznávali a sa jej zmocnovali. Až v človeku sa vyslovenie jeho vlastnej podstaty v myslení a konaní prvýkrát naplno vracia k nemu samému. Inými slovami, človek sa má v moci. Keď myslí a koná, tým ukazuje, čím je a že vie o sebe. Bytie je teda sebapoznanie a sebavlastnenie, ale v mieri, v akej nejaká bytosť je bytím alebo má bytie. Toto mať sa v moci je vlastne sloboda, a teda čím má bytosť plnšie bytie, tým je slobodnejšia. Sloboda je v prvom rade prijatie vlastnej

~~existencie~~, prijatie seba samého. Je to prijatie i svojej vnútornnej bytostnej štruktúry aj s jej zákonitostami. Až na základe tohto slobodného bytostného prijatia seba samého je možné ďalšie slobodné konanie.

Sloboda je však apriori mysliteľná len tam, kde subjekt zaujíma nezávislý postoj k predmetu, s ktorým narába. Tým, že sa človek vo svojom poznaní dokonale vracia k sebe a tým sa odlišuje od poznaného predmetu, môže ako od neho slobodný s ním slobodne záobchádzať.

Slobodu možno pochopiť iba v láske

Poznanie je v jadre prítomnosť bytia v sebe samom. Kde je teda prítomnosť sebe samému dokonalá, tam je úplné poznanie. Slobodný čin nie je však vo svojej najpôvodnejšej podstate ani natol'ko tvrdením niečoho iného, cudzieho diela, ktoré by sa odlišovalo od samotného subjektu, ale slobodný čin je naplnením vlastného subjektu. V ňom sa subjekt zmocňuje seba samého, zmocňuje sa skutočnosti svojej vlastnej tvorivej moci nad sebou samým. Slobodný čin je teda návrat k sebe samému, prítomnosť v sebe samom. Vlastný slobodný čin nie je čosi, čo by ako dač sa odlišné stalo oproti tomu, kto ho koná i poznáva, lež slobodný čin je v podstate sám konajúci subjekt. Preto je čin jemu samotnému známy, i keď je pre iných nepoznaný. Iní môžu byť len pri čine, keď je už dokonaný, nie však pri samotnom vzniku slobodného činu. A práve skutočnosť, že slobodný čin patrí k najvnútornnejšiemu zmyslu bytia, ktoré je v sebe samom, zároveň ukazuje, že slobodnému samému je čin najvnútornnejším jasom poznania, kym inému je slobodný čin zahalený. Slobodný čin je najviac prítomný v sebe samom, a preto je sám v sebe a sám pre seba najzrejmajší, a preto je i pre druhého najmenej zachytiteľný, sám v sebe je svetlo a druhému temnota. Pre iného sa môže stať pochopiteľný len vtedy, keď ho tento ako slobodný čin sám spoluuskutočňuje, keď ho totiž miluje. Slobodný čin je teda sám v sebe poznateľný. Ak sa zdá zahalený a nepochopiteľný, je taký iba pre poznanie, ktoré stojí mimo neho a chce ho pochopiť. To však nie je dôkaz proti pochopiteľnosti slobodného činu, ale len príkaz pre ono poznanie, aby sa do slobodného činu takrečenovnieslo, aby ho pochopilo akoby zvnútra.

Konečná bytosť má svoj základ v slobodnom Božom čine. Zvrchované slobodný čin je láska. Lebo láska je poznateľná vôle k osobe v jej neodvoditeľnej jednorazovosti. A práve túto vôle osvedčuje Boh pri tvorení konečnej bytosťi, lebo chce pri tom seba samého vo svojej slobodnej tvoriteľskej moci. Kontingentná bytosť je pochopiteľná len v Božej láske a len v nej samotnej. Konečná bytosť je poznateľná v slobodnej láske Boha k sebe samému a tým k svojmu slobodne tvorenému dielu. Týmto sa ukazuje láska ako sila poznania. Konečnú bytosť možno pochopiť len vtedy, keď ju spoznávame ako stvorenú Božou slobodou. Tento slobodný Boží čin je nám však jasný len vtedy, keď ho nielen prijíname jednoducho ako daný, lež keď ho v láske k nemu napíňame a keď ho takpovediac v jeho vzniku prežívame. Láska je takto svetlo poznania konečnej bytosťi, aj svetlo nášho poznania vôbec.

Vôle a sloboda

Clovek má nevyhnutne k sebe samému, i keď niekedy implicitne, vôlevý vzťah. V tomto vzťahu sa bytosťne afirmuje, tvrdí svoje bytie. Clovek seba samého nejako chápe, aký postoj však konkrétnie k sebe zaujíma, to môže byť otázka jeho prvotnej slobody. A toto znova nie v tom zmysle, akoby sa mohol človek pochopiť úplne autonómne podľa svojho rozhodnutia o sebe samom, akoby spôsob jeho sebaporozumenia závisel celkom od jeho svojvôle. V nevyhnutnosti, s ktorou človek sám seba tvrdí, je zahrnutý už i zákon, ktorý vyjadruje spôsob, ako sa má človek chápat.

Na kol'ko sú veci dané ľudskému poznaniu, poznávame ich ako predmety. Keďže sa tu však uskutočňuje vôleový vzťah, zachytávame tieto predmety ako možné ciele vôleového vzťahu, emocionálneho postoja, zachytávame ich teda ako hodnoty. Tým však i samotné bytie chépeme ako hodnotu. Voči jednotlivému predmetu - hodnote, na kol'ko sa prečkladá ako predmet, je človek slobodný, lebo tento predmet sa predstavuje vždy ako konečný, i keď nie je nevyhnutne konečný. Takto je človek slobodný i voči možnosti svojho otvorenia pre hodnotu vôbec. Tak sa dá pochopiť možnosť samovraždy a nenávisti k Bohu, napriek tomu, že v nich človek znova implicitne tvrdí sám seba ako absolútne hodnotu, ako podmienku možnosti takého zamiestavého postoja voči svojmu vlastnému jestvovaniu a voči absolútnej hodnote. Láska k Bohu, ktorá sa nevyhnutne uskutočňuje v podstate ľudskej existencie, sa môže slobodným vzťahom uskutočňovať, alebo slobodný vzťah človeka môže tejto základnej láske protirečiť.

Slobodné rozhodnutie

o jednotlivej predmetnej hodnote je napokon vždy rozhodnutím o samotnej osobe. V každom rozhodnutí rozhoduje človek vlastne o sebe, nie o nejakej činnosti alebo veci. Preto pôsobí človek vo svojom slobodnom rozhodnutí späťne na seba samého a rozhoduje tak sám o miere svojej lásky, ktorá určuje samotnú jeho podstatu. Na kol'ko to od neho závisí a na kol'ko je to vôbec možné, tvorí človek slobodným postojom k jednotlivej hodnote, tým, že ju prijíma alebo odmieta, mieru svojich ďalších rozhodnutí. Nepreberá jednoducho zakony svojej lásky a nenávisti, ale buď tvorí sám od seba nové slobodne správny zákon, alebo tvorí nanovo svoje vlastné zákony proti správnemu poriadku lásky. Keďže človek nezaraďuje jednotlive činy jednoducho jeden za druhým, ale v každom čine si tvorí zákon celého svojho konania a vlastne života, preto koná nie dobre alebo zle, ale on sám sa stáva dobrým alebo zlým. Takto si človek tvorí nad správnym poriadkom lásky, ktorá je vždy implicitne daná, svoj zľastný poriadok lásky. Človek poznáva a koná podľa tohto poriadku, ktorý si sám stanovil, podľa toho, na čo sa sám slobodne rozhodol.

Konkrétnie sebachápanie konkrétného človeka skrýva v sebe ako vnútorný moment slobodné rozhodnutie. Slobodné rozhodnutie nie je jednoducho dôsledok poznania, ale spoluurčuje i samotné poznanie. To znamená, že najhlbšia pravda je i najslobodnejšia. Pravda, poznanie Boha v podobe, v akej kto svojho boha chápe, je vždy nesené poriadkom alebo nezriadenostou jeho lásky. Nie je to tak, že by človek najprv nejako "neutrálne" poznával Boha, a až potom uvažoval, ako sa má voči nemu postaviť, s láskou alebo nenávistou. Takéto neutrálne poznanie, takáto "objektivita" je abstrakcia filozofov, alebo sa uskutočňuje v predpoklade, že konkrétny poriadok lásky v človeku je správny, t. j. že zodpovedá nevyhnutnému poriadku lásky, ktorá ostáva vždy Bohom vložená do hĺbok človeka. Konkrétnie poznanie Boha je vždy už vopred určené tým, ako človek miluje a cení si veci, ktoré sú mu dané. Metafyzické poznanie nemá nikdy svoj predmet pred sebou v jeho vlastnej podobe, ale ho poznáva len z usmernenia človeka naň. Preto sa z jednej strany nemôže také metafyzické poznanie správne usmerniť ani samotným predmetom, a preto z druhej strany závisí od všetkých momentov, ktoré určujú konkrétny spôsob a zvláštnosť tejto transcendencie. Takéto poznanie nie je preto menej presné, objektívne a logické. Je však vo svojej podštate zároven i postojom osoby v slobodnom rozhodnutí. Zmena v poznaní je v týchto veciach vždy aj "obrátenie", nie čistá zmena pohľadu alebo nový výsledok výskumu. A tak každý človek má Boha, ktorý zodpovedá jeho slobodnému postoji a druhu tohto postoja. Kto viac miluje hmotu ako ducha, bude sa klaňať hmotu ako absolútnu, ako svojmu bohu. Kto chápe ako stred a stredisko celého svojho života vitálny tlak, urobí - obrazne povedané so sv. Pavlom - bricho svojím bohom.

Pravdy, ktoré prijímajú všetci ľudia, napr. matematické, nie sú istejšie a presnejšie dokázané než pravdy metafyziky božského.

Tieto pravdy všetci uznávajú, avšak len preto, lebo patria k úplne vonkajšej oblasti človeka, nemôžu nikdy protirečiť vôlevému chápaniu bytia. Nezasahujú totiž bytosný stred človeka. Metafyzické poznanie sa dá presnejšie a nevyhnutnejšie dokázať, lebo sa vždy spolu nevyhnutne tvrdí v podstate ľudského života. Práve toto, čo sa takto spolutvrdí, môže sa stať pre človeka predmetom reflexného poznania iba v tej miere, nakoľko toto poznanie môže vojsť do štruktúry lásky, ktorú si človek osvojil vo svojom konkrétnom konaní. A tak vlastne základným, ale i vrcholným výkonom ľudskej slobody je jeho vzťah k Bohu.

O NÁBOŽENSKEJ SLOBODE

Z posolstva pápeža Jána Pavla II. k XXI. svetovému dňu mieru, ktorý sa slávil 1. januára 1988

Náboženská sloboda ako neodcudziteľná požiadavka dôstojnosti každého človeka je uholným kameňom budovy ľudských práv, a preto je nenahraditeľným faktorom dobra osôb i celej spoločnosti, ako aj sebarealizácie každého jednotlivca. Z toho vyplýva, že sloboda jednotlivcov i spoločenstiev vyznávať a praktizovať svoje náboženstvo je podstatným prvkom mierového spolužitia ľudí. Mier, ktorý sa buduje a upevnuje na všetkých úrovniach ľudského spolužitia, má svoje oporné body v slobode a v otvorenosti svedomia voči pravde...

Sloboda je najvznešenejšie privilégium človeka. Počínajúc najvnútorenejšou vol'bou má mať každá osoba možnosť vyjadriť samu seba skutkom vedomého určenia, ktoré jej vnukne jej vlastné svedomie. Bez slobody sú ľudské skutky prázdne a zbavené hodnoty.

Sloboda, ktorou človeka obdaril Stvoriteľ, je schopnosť, ktorá sa mu neustále dáva, aby rozumom hľadal pravdu a srdcom prilnul k dobru, po ktorom prirodzene túži bez toho, žeby bol podrobovaný tlakom, núteniu a násiliu rôzneho druhu. K dôstojnosti osoby prínaľží možnosť odpovedať na morálny imperatív vlastného svedomia pri hľadaní pravdy. A pravdu - ako podčiarkol Druhý vatikánsky koncil - "však treba hľadať spôsobom, ktorý zodpovedá dôstojnosti ľudskej osoby a jej spoločenskej povahy" /Dekl. Dignitatis humanae, 3/, "pretože sa presadzuje jedine svoju vlastnou silou". /Tamže, 1./

Sloboda človeka v hľadaní pravdy a vo vyznávaní, ktoré je s ním spojené, vlastného náboženského presvedčenia, aby sa zachovala imúnou pred akýmkolvek donucovaním zo strany jednotlivcov či spoločenských skupín či akejkoľvek svojvôle ľudskej moci, musí nájsť presnú záruku v právnom zriadení spoločnosti, t. j. musí byť uznaná a potvrdená občianskymi zákonmi ako právo subjektívne a neodcudziteľné. /Porov. tamže, 2./...

Občianske a spoločenské právo na náboženskú slobodu, pretože zasahuje najintímnejšiu sféru ducha, javí sa ako východiskový bod a istým spôsobom sa stáva mierou ostatných základných práv. Ide nakoľo o rešpektovanie najvnútorenejšieho priestoru autonómie osoby, čo jej umožnuje konáť podľa príkazu svojho svedomia či pri osobnej vol'be, či v spoločenskom živote. Štát si nemôže vymáhať nárok priamo alebo nepriamo určovať náboženské presvedčenie osôb. Nemôže si nárokováť právo ukladať alebo brániť verejnemu vyznávaniu a praktizovaniu náboženstva osobou alebo spoločenstvom. V tejto veci je povinnosťou občianskej autority zabezpečiť, aby sa práva jednotlivcov a spoločenstiev rovnako respektovali, a súčasne ochraňovať spravodlivý verejný poriadok.

Aj v prípade, že štát pripisuje zvláštne právne postavenie jednému určitému náboženstvu, je povinný zákonom priznať a ňinrešpektovať právo na slobodu svedomia všetkých občanov, ako aj cudzincov, ktorí v ňom bývajú hoci len dočasne, z pracovných alebo iných dôvodov...

Náboženská sloboda je činitelom veľkého dosahu pre posilnenie morálnej súdržnosti ľudí. Občianska spoločnosť môže počítať s vereiacimi, že pre ich hlboké presvedčenie nielenže sa nenechajú ľahko strhnúť totalizujúcimi ideológiami alebo hnutiami, ale že sa budú usilovať konáť v súlade so svojimi túžbami voči všetkému, čo je pravdivé, čo je nevyhnutnou podmienkou pre dosiahnutie mieru. /Porov. Dekl. Dignitatis Humanae, 8./

Ba ešte viac. Keďže vďaka náboženskej viere človek po novom chápe vlastné človečenstvo, môže plne objaviť sám seba skrze úprimný dar seba samého po boku iných ľudí. /Porov. enc. Dominum et vivificantem, 59./ Táto viera zblížuje a zjednocuje ľudí, robí ich bratmi, robí ich pozornejšími, zodpovednejšími, veľkodusnejšími v snahe oddať sa spoločnému dobru. Nejde iba o to, aby sa cítili lepšie pripravení na spoluprácu s inými, aby mali zabezpečenú ochranu vlastných práv, ale skôr aby dosiahli z nevyčerpateľných zdrojov správneho svedomia najvyššiu motiváciu k horlivosti budovať spravodlivejšiu a ľudskejšiu spoločnosť...

Boh zriadil civilné spoločnosti na službu ľudskej osobe, ktorej prináleží sloboda hľadať pravdu a pridržať sa jej. Nasledovníci Krista Pána sa vyznačujú horlivosťou za pravdu, slobodu, spravodlivosť a mier. My naozaj prinášame do srdca zjavenú istotu, že Boh Otec, skrze dielo ukrižovaného Syna, ktorý "je náš pokoj" /Ef 2,14/, učinil z nás nový ľud, ktorý má ako svoj stav slobodu detí a ako stanovy príkaz bratskej lásky.

My, ľud Novej zmluvy, vieme, že naša sloboda nachádza svoje najvyššie vyjadrenie v totálnom súhlase s božím povolením ku spásu a spolu s apoštolom Jánom vyznávame: "A my, čo sme uverili, spoznali sme lásku, akú má Boh k nám" /1 Jn 4,16/, lásku, ktorá sa stala viditeľnou vo vtelenom Synovi. Z tohto slobodného a oslobodzujúceho aktu viery prýšti nové videnie sveta, nový prístup k bratom, nový spôsob spoločenskej existencie ako kvasu. Je to "nové prikázanie" /Jn 13,34/, ktoré nám dal Pán; je to jeho pokoj /porov. Jn 14,27/, nie ten vždy nedokonalý pokoj sveta, ale pokoj, ktorý nám zanechal on.

Musíme plne a zodpovedne žiť slobodu, ktorá k nám prichádza zo skutočnosti, že sme deti, a ktorá otvára nášmu zraku transcedentné perspektívy. Musíme sa všetkými silami usilovať žiť toto nové prikázanie, musíme sa dať preniknúť pokojom, ktorý nám je daný, a musíme ho vyžarovať vôkol seba. "Podľa toho" - nabáda nás Pán - "spoznajú všetci, že ste moji učeníci" /Jn 13,35/.

Vieme dobre, že táto obrovská úloha prevyšuje naše úbohé sily. V kol'kých rozdeleniach a nepochopeniach nesieme my kresťania našu časť zodpovednosti a kol'ko nám ešte ostáva budovať v našej duši, v našich rodinách a spoločenstvách znamenia zmierenia a bratskej lásky! Musíme si uvedomiť, že podmienky sveta nám neulahčujú úlohu. Pokušenie k násiliu je vždy nabízku. Egoizmus, materializmus a pýcha robia človeka vždy menej slobodným a spoločnosť vždy menej otvorenú k požiadavkám bratstva. Predsa sa však nesmieme vzdávať odvahy: Ježiš, náš Učiteľ a Pán, je s nami po všetky dni, až do skončenia sveta. /Porov. Mt 28,20./...

ROZPOVEDZ

Rozpovedz, o čom nerozprávaš s nikým,
možnože ani s blízkym, s najbližším,
povykroj znútra, z najtajnejšej niky
skrúšenej duše - čos ju plášil zim! -
povolu striedmu, strohú.

Rozpovedz, ako utiekli ti roky
v mámivom zvaní svetlej ľahoby,
keď ciel bol v hmlach a vrchol privysoký,
dni pod nohy sa plietli, akoby
naveky bez osohu...

Rozpovedz, jak ta krivá cesta viedla,
ako ta saťan vohnal do kúta,
ako si strpol, keď si kročil vedľa,
pri tretom rannom speve kohúta
zdesene háčiac nohu...

Rozpovedz, jak ta v lútostivom ráne
privilo tiché lono svätyne,
ako si hľadal čirost v ramadáne,
zrúc v sebe - Bože, v tolkej previne! -
nádobu preúbohú.

To všetko ako na filmovom plátne
s úľavou rozvíň v hravej novéne
a s istotou, že hmly sú v nenávraťne,
hoc volali by ta i po mene,
rozpovedz svojmu Bohu...

JA KOMUNISTA, IDEOLÓG, SPISOVATEĽ, "BEZ VYZNANIA"

Mal som zaujímavý zážitok v Paríži: Keď som pozeral z okna,
videl som dlaždičov, ktorí ranažkovali. Do misiek si nálejú červe-
né víno a do toho namáčajú biely chlieb. To je asi najzvláštnej-
šie starobylé jedlo, a to nalievanie vína do misiek, ponúkanie
sa chlebom je asi prastarý obrad, ktorý sa opakuje aj pri Večeri
Pána: Vezmite a jedzte - toto je telo moje a toto je krv moja...
Tento obrad bol dávno, trvá celú večnosť.

Nejaký náboženský pocit - bez toho, žeby sme si to uvedomova-
li - v ľuďoch pretrváva. A keď chýba, povieme si: Načo som sem
prišiel, to je prázdna schôdza... Tu sa hovoria prázdnne reči...
Prečo tie prázdnne reči?...

Keď sa ľudia uctievajú, keď sú si blízki, keď sú vyvolení,
majú pocit absolútnej satisfakcie... A jedna disidentská alebo ná-
rodná spoločnosť, ktorá toto všetko o sebe vie, volí sa, žije, ne-
má pocit prázdnoty... Je to spoločnosť malá, ale je to obec svá-
tých. Tu existuje čudná vec. Sú v nej, povedzme, kuriči, vynikajú-
ci chlapci, čo vyštudovali matematiku a teraz kúria... Sú to
ochotní, schopní ľudia, charakterní, ale sú kamsi zatlačení na
okraj spoločnosti... A sú tu spisovateľky, ktoré sú zároveň umý-
vačkami a upratovačkami... Ako to, že jeden národ môže zniest, aby
jeho filozof, spisovateľka, jeho herec musel žiť z ničoho, nemo-
hol plniť svoje poslanie, rozvíjať svoj talent... To je veľká
krivda, to je až neznesiteľný stav.

Som starý penzista, o mňa nejde, ale ide tu naozaj o malú obec, ktorá nesie nejaké poslanie, prináša obeť, niečo vytvára, píše, spieva, hrá, stretáva sa, niečo pestuje... To je najkrajšie, čo pred mojimi očami vyrastá, je to puk, kvet... Teraz sa dívam okolo seba, vidím, preboha živého, koho si tu môžem vážiť, od koho očakávam, že mi podá ruku, a keď ju podá, že to niečo znamená...

Nakoniec si kladieme otázku, čo povedať ľuďom na povznesenie, povzbudenie. Už som hovoril o sv. Otcovi. To je veľká šťastná skúsenosť našej tragickej súčasnosti - v epoche Černobylu a kozmickej štítov. Ale kolko svätých ľudí bolo v dejinách cirkvi, ktorí vynikali životom, skutkami, slovami, snažením. Ľudí skromných, ktorí sa nechceli búriť, robiť revolúcie.

Keď som vystúpil z cirkvi, stále vo mne zostávalo: "Mama moja, čo som to len urobil! To som nemal' urobiť. To nebola otázka negovania Boha, Krista..." Boli vo mne vedome či nevedome božské bytosti, s ktorými som udržiaval chvíľami alebo súvislejšie rozgovor... A teraz by som mal niečo urobiť: "Verejne sa vyznať. Verejne som zhrešil, verejne by som sa mal aj vyznať zo svojich hriechov, hoci ma teraz nikto nepočúva..."

Paradoxná je mystika katolíckej cirkvi: cirkev potrebuje byť prenasledovaná. Iba prenasledovaním sa všetci uvedomujú. Za čo si ty ochotný podstúpiť smrť? Za niečo, čo stojí za môj život. Alebo najprimitívnejšie: "Za čo sa dám zavrieť? Dám sa zavrieť, dám sa obesiť za niečo, čo je nad, nad mojimi pocitmi, nad mojimi chvíľkovými sympatiami. Nad horizontom mojich túžob a denných žiadostí, nad osobným. Všetci to nazývajú ABSOLÚTNO..."

Mstiť sa už dávno nechcem, ani hlásať, že moja pravda je tá jediná, pravá, nepochybná... Ja som posledný človek, ktorý by mohol voľačo predpovedať. Napriek tomu si myslím, že ľudský génius je stále jasnejší, krajský, blíži sa božskému géniu. Mesianska viera - Židia hovoria, že je iba kolektívna spása, kresťania hovoria, že individuálna. Môže to byť kolektívna i individuálna viera, ktorá nás spasí, priviedie k spokojnej chvíli života... Netvárim sa, že som pochopil stvorenie človeka. Ale z pýchy som vystúpil z cirkevnej obce, mysliac, že v socialistickej spoločnosti sa naša osobná cesta bude uskutočňovať. Tieto ideály sa nesplnili. Boli zarazené stalinskou diktatúrou... Aspoň 70 % národa tomu verilo... Aj ja.

JA sa už teraz nebojím, nebojím sa. Podo mnou sú nekonečné priepasti - a nijaký breh okolo... nič... Som na šírom mori. Vystriel som sa, prehol ruky, nohy roztiahol... A pomysel som si: Tvoje telo je pokryté tenkou blankou, nie kožou, blankou, ktorá sa rozpustí, a ty splynieš!

Dominik Tatarka

CIRKEV - S ĽUĐMI A PRE ĽUDÍ

Spoločný pastiersky list Berlínskej biskupskej konferencie

Milovaní bratia a sestry v Kristu!

Pred vyše rokom sa uskutočnilo v Drážďanoch naše Katolícke stretnutie. S radosťou si spomíname na tento slávnostný zraz, ktorý sa konal pod mottem "Božia moc - naša nádej". Týmto pastierskym listom by sme chceli nadviazať na Drážďany a pýtať sa: Čo musíme urobiť, aby sa toto posolstvo nádeje skutočne dostalo k ľuďom okolo nás? Ako sa môže naša cirkev stať ešte viac "záradkom nádeje a spásy" /LG 9/ pre túto krajinu?

I. Poslanie - Kristova úloha pre jeho cirkev

Nejeden z vás povie: "My kresťania, najmä my katolíci, sme v tejto krajine beznádejnejou menšinou. Čo môžeme dosiahnuť?" Iní majú skúsenosť, že viera v Boha je prekážkou, keď človek chce postupovať vo svojom zaměstnaní. A zase iní, obzvlášť duchovní, hovoria sklamane: "Po posolstve cirkvi nie je medzi ľuďmi dopyt."

Také skúsenosti jestvujú a môžu vás urobiť ľojazlivými a skľúčenými. Cirkev sa však predsa nesmie uzavrieť pred svetom. Máme jasného Kristovu úlohu zaniest jeho radostné posolstvo všetkým ľuďom. Evanjelium má vnútornú dynamiku, ktorá nás pobáda smerom von, do sveta. Kristus chce spasit všetky ľudí, nielen niekol'kých.

Preto nám táto krajina • tito ľudia nie sú ľahostajní. Pán nás postavil sem, aby naším prostredníctvom urobil známym svoje evanjelium v Lipsku i v Görlitzi, v Eichsfelde i v Mecklenburgu a kdekoľvek žijeme. Nám nejde o plytké agitovanie spoluobčanov. U viacerých, najmä mladých ľudí, však badať novoprebudeny záujem o Ježiša Krista a kresťanské posolstvo. Kde by mali dostať autenticke informácie, ak nie u nás? Skutočným katechizmom našich neveriacich súčasníkov sme my kresťania sami.

Pravý učenik Ježiša Krista sa preto nemôže utiahnuť do ulity súkromného kresťanstva. My sme len vtedy správna cirkev, ak sa dáme poslat Kristom do sveta, k ľuďom. Cirkev má zároveň "svetové poslanie", do ktorého je zahrnutý každý kresťan. Čo to znamená presnejšie?

II. Svet ako úloha cirkvi

Svetová úloha cirkvi sa uskutočňuje hlavne v službe kresťanov svetu. Táto služba svetu má za cieľ formovať všetky oblasti nášho svetského života podľa vôle Božej a posväcováť ich. Kresťan je vo svete niečo ako "miestodržiteľ Boha", v duchu slov apoštola Pavla: "Všetko patrí vám, vy však patríte Kristovi a Kristus patrí Bohu" /1 Kor 3,23/. Preto povolanie a verejnosť, kultúrny a spoločenský život, svet volného času a rodiny nie sú pre kresťana "neutrálnym územím", na ktorom jeho kresťanstvo nemá nijaký význam. Samozrejme, kresťan sa bude vo všetkých oblastiach svetského života - ako každý zodpovedný človek - správať primerane. Bude sa napríklad snažiť o dôkladné vedomosti vo svojom povolaní, bude podávať dobré pracovné výkony a aj inak sa šikovne a umne zasadí o to, aby sa náš život stal krajším, ľudskejším a plným pokoju. V • všetkom tomto snažení - a to ho odlišuje v tomto ohľade od iných ľudí - sa však dáva viest duchom Krista a jeho evanjelia. Ak sa tak deje, premení sa kus konkrétneho sveta, na ktorý má kresťan vplyv, v Kristovom zmysle. Kto takto žije a koná, vydáva svedectvo v prospech evanjelia. Otvára horizont nádeje pre svojich blížnych.

Na uskutočnenie našej kresťanskej úlohy vo svete sú dôležité tri zásady:

1. Späťosť s Ježišom Kristom

Svetu a ľuďom môžeme iba vtedy správne slúžiť, keď sme v živom spojení s Ježišom Kristom. Studňa musí byť dostatočne hlboká a siaháť až k vodonosným vrstvám, aby z nej mohol človek čerpať. My musíme byť vnútorné spojení s Kristom, ak chceme o ňom svedčiť. "Bezo mňa nič nemôžete urobiť", hovorí Pán /Jn 15,5/.

Pri práci na sústruhu, na písacom stroji alebo v pokladniči obchodného domu sa sotva budeme modliť ruženec. Ale domnievame sa, že ľudia spojení s Kristom pretvárajú svoj život tak, že odolávajú mocnostiam zla a vo všetkom hľadajú kráľovstvo Božie. Myslíme si, že ľudia, ktorí chvália Boha a počúvajú Kristovo slovo, svojou prácou a celým svojím správaním predsa len dôraznejšie hľadajú

spravodlivosť, podporujú pokoj a stvorenie chránia pred vykoristo-
vetelskými praktikami než tí, čo nepoznajú Boha. Kto vsadí na Je-
žiša Krista, pocíti, že Pán chce zmeniť celý jeho život. Jeho man-
želstvo, jeho všedný deň, jeho medziludské vzťahy, jeho postoj k
peniazom a vlastníctvu a k mnohým iným veciam. Kristus nechce len
"medelňý kútik" nášho života, chce nás celých. To však neostáva
bez vplyvu na náš vlastný život a na život okolo nás.

Pri uvažovaní o úlohe kresťana vo svete sa dostávame k druhej
zásade:

2. Ochota k zodpovednosti za svet

Kresťanovi je odovzdaná zodpovednosť za blaho i bôle blížnych
a za ľudskú pospolitosť; tejto zodpovednosti sa nesmie vyhýbať.
Koncil hovorí: "Kresťan, ktorý zanedbáva svoje svetské povinnosti,
zanedbáva tým svoje povinnosti voči blížnemu, ba dokonca voči sa-
mumu Bohu, a ohrozuje svoju večnú spásu" /GS 43/. To, že máme svet-
ské povinnosti, je nepochybne. Kde sa začínajú a kde majú svoje hra-
nice, o tom musíme svedomiť uvažovať a rozhodovať. Úplne všeobec-
ne môžeme povedať: Kde je nutné naše konkrétné nasadenie za dobrú,
rozumnú a spravodlivú záležitosť, kde bezmocní a slabí potrebujú
našu solidárnu pomoc, tam sa nesmiem zdráhať. Kresťan by však mal
jasne a rozhodne povedať svoju mienku aj tam, kde sa deje niečo ne-
zmyselné alebo vládne nespravodlivosť. Občas predsa cítite vo všed-
nom pracovnom dni, že rozhodný a pevný postoj vyvoláva rešpekt. Da-
úctu. "U teba aspoň človek vie, na čom je!" "Na teba sa dá spoľah-
núť, keď ide do tuhého!" V takomto posudku zaznieva uznanie. Mnohí
z vás majú skúsenosť: Práve preto, že ma poznajú ako kresťana,
mi dôverujú. Vedia však aj toto: To či ono so mnou nemožno robiť!

Isteže, ako kresťania nemáme patent na riešenie všetkých prob-
lémov sveta. Ale určite vzbudíme pozornosť všade tam, kde ako jed-
notlivci aj ako cirkev spoločne prinesieme v Ježišovom duchu do ži-
vota spoločnosti a do všedného dňa sveta alternatívne spôsoby sprá-
vania. Napríklad: pravdivosť namiesto pokrytectva, občiansku odvahu
namiesto prispôsobivosti, uvážlivosť namiesto povrchnosti, ochotu
k zodpovednosti namiesto delegačného rozmyšľania, dôveru namiesto
nedôvery, rešpekt voči rozhodnutiu druhého namiesto vodenia na pov-
rázku a napokon prívetivosť k ľuďom a solidaritu všedného dňa na-
miesto ľahostajnosti a egoizmu.

Chceme teda v súlade so svojou kresťanskou úlohou voči svetu
vyslovíť smelé ÁNO k našim povinnostiam v zamestnaní a vo všednom
dni, aj za cenu rizika, že naša angažovanosť dostane ideologicke
alebo politické znamienko, ktoré nie je v súlade s naším zásadným
kresťanským presvedčením. Najlepšou zárukou proti takému nechce-
nému zaradeniu je dôsledný život z viery a radikálma viazanosť na
Krista.

To nás privádza k tretej zásade:

3. Boh má mať vo všetkom prednosť

Naše ÁNO svetu a jeho nárokom musí zostať obklodené naším ÁNO
Bohu. Podchvíľou sa ozývajú hľasy, ktoré sa pytajú s kritikou v
počítaní: "Prečo sa vy, katolíci, nezapájate silnejšie? Spolupracuj-
te predsa!" Tu hovoríme jasne a zreteľne: Materialistický svetoná-
zor strany, ktorá vládne v tejto krajinе, nie je pre katolíckeho
kresťana základom jeho angažovanosti pre svet. Rešpektujeme, že iní
na tomto základe chcú robiť dobre. Vyhlasujeme aj svoju ochotu pod-
porovať všetko, čo slúži pravému blahu človeka a sveta. Chceme kon-
štruktívne spolupracovať so všetkými ľuďmiobrej vôle. Ječnako
pri pomeňme si ešte raz výrok kardinála Meisnera v Drážďanoch: "Kres-
ťania v našej krajinе by chceli svojimi vlohami a schopnosťami pri-
spieť našej spoločnosti bez toho, aby pritom museli nasledovať inú
hviezdu ako betlehemskú." Mala by pre nás platiť zásada: Všetko,

čo hovorím a robím v zamestnaní a na verejnosti, musí byť nanajvýš hlboko pravdivé a vyvierat z lásky k Bohu a k ľuďom. Pre túto krajinu bude dôležité, že sa aj v budúcnosti nájdú úprimní kresťania vo všetkých oblastiach pracovného a spoločenského života, ktorí uplatnia Eudomilné evanjelium Ježiša Krista v celom svojom konaní. Bude dôležité, aby kresťania priniesli tu u nás aj do verejnosti svoje zásady a mrvné meradlá hodnôt. Chceli by sme všetkých povzbudíť, ktorí to už teraz robia v rámci svojich možností. Tu viďime dôležité pole pre spoločné snahy kresťanov všetkých vyznanií v tejto krajine. Terajšie ekumenické zhromaždenie všetkých cirkví v NDR je toho nádejnym príkladom.

Naša tretia zásada samozrejme znamená aj toto: Účasť v organizáciách, ktorých marxisticko-svetonázorový charakter sa opakované a dôrazne stavia do popredia, nemôže jestvovať pre katolíckeho kresťana. Teda napríklad členstvo v SRD /= Jednotná socialistická strana Nemecka/. Katolícky kresťan sa nesmie zapájať ani tam, kde musí zastávať názory alebo robiť veci, ktoré odporujujú duchu Kristovmu a sú nezlučiteľné s presvedčením vo vlastnom svedomí. Nepôjde do zamestnania a postavenia, kde sa musí vyhýbať životu spoločenstva veriacich alebo dokonca musí vystúpiť z cirkvi. My, biskupi, však očakávame, že rovnosť a rovnoprávnosť všetkých občanov nezávisle od ich svetonázoru alebo náboženského vyznania, ktorú hlásajú predstavitelia štátu, sa stane vo všetkých sférach spoločnosti citelnou skutečnosťou, napríklad aj v školstve. Takisto očakávame, že rozhodnutia kresťanov vo svedomí v otázkach brannej výchovy a vojenskej služby sa budú plne rešpektovať. Sme presvedčení, že všetko toto spoločnosti len prospeje.

III. Spoločné poslanie všetkých členov cirkvi

Milí bratia a sestry,

poslanie cirkvi do sveta a k ľuďom je s polocnym poslaním, na ktorom máte účasť tak vy ako laickí kresťania, ako aj my ako biskupi, knazi a diakoni, pritom každý rozličným spôsobom. My pastieri cirkvi sme takisto ako vy vyzývaní, aby sme sa cítili cslovovaní a znepokojovaní otázkami, starostlami a úzkosťami ľudí. Malé katolícke stretnutie v Drážďanoch vynieslo na pretras mnohé z týchto otázok, ktoré aj vás znepokojujú: Čo môžeme urobiť pre manželstvá a rodiny, čo pre ochotu ľudí a národov síriť mier? Ako zaobchádzame so slabými a na ochranu odkázanými ľuďmi v našich spoločenstvách a v spoločnosti vôbec? Ako s tými, ktorí sa dostali do konfliktu s cirkevnými prikázaniami? Môžeme sa bezmocne prizerať ničeniu nášho životného prostredia? Ako zabrániť rezignácii tolkých ľudí, ktorá ich sklučuje alebo dokonca pobáda k emigrácii?

Sú to dôležité otázky a odpovedať na ne nie je jednoduché. Musíme však hľadať odpoveď s poloce, vedení Kristovým duhom. Dôležitou úlohou nás duchovných bude v ohlasovaní blahozvesti a v rozhovoroch ešte silnejšie osvecovať váš všedný deň evanjeliam. Budeme sa musieť spoločne ešte viac usilovať o to, aby sme sa stali skutočným bratstvom veriacich. Pritom môžu všetci rozvinúť svoje charizmy a cítiť sa posmelení k službe a svedectvu vo svete: muži i ženy, mladí i starí, spolupracovníci cirkvi i vysvätení hodnostári. Vieme, že mnogé v našej cirkvi ešte nie je také, aké by mohlo byť a aké by podľa Kristovej vôle malo byť. Potrebujeme všetci ochotu obrátiť sa a kajať sa. Z toho vyrastajú duchovné sily, ktoré nás ako cirkev uschopnia aj do budúcnosti na nezistnú službu ľuďom.

My, biskupi, pritom vďačne hľadíme na svedectvo generácie pred nami, ktorá po vojne podala a ešte podáva obrovský výkon v službe pre ľudí. Avšak pýtame sa, či nájde aj nástupcov, napríklad lekárov, sestry, opatrovateľské sily, ktoré aj nadalej robia naše charitatívne cirkevné domy miestami Kristovej milosrdnej lásky.

Pýtame sa, či sa nájdē dôstatok nezištných a idealisticky zamiera-
ných mužov a žien - knazov, rehoľníkov a rehoľníč, laikov, ktorí
nám budú pomáhať v pastorácii a v hlásaní viery. Pochopiteľne s po-
tešením vidíme aj to, ako veľa ľudí sa s vierou angažuje v spolo-
čenstvách a uprostred sveta. To sú znamenia nádeje, ktoré nám vlie-
vajú dôveru.

Preto vás prosíme: Nesúhlaste zborovo s tými, ktorí hovoria:
"Aj tak to všetko nemá zmysel!", ktorí hovoria: "Tu nevidíme pre
cirkev, pre nás a pre naše deti nijaké šance!" To jednoducho nie je
pravda! Ved my kresťania nemeriame svoj život, svoj všedný deň a
svoje šance výlučne svetu vlastnými meradlami! Určite existujú si-
tuácie, ktoré vyzerajú najprv ako prehnane požiadavky. Avšak práve
tieto situácie by nás mohli priviesť bližšie k nášmu Pánovi. Vari
nepatrí cirkev tam, kde je jej Pár? On prišiel, "aby sám slúžil a
dal svoj život ako výkupné za mnichov" /Mk 10,45/. Ako katolícka
cirkev v tejto krajine budeme na správnej ceste, ak v Kristových
šlapajach čoraz viacej budeme cirkvou s ľuďmi a pre ľudí.

K tomu nech vás žehná všemohúci Boh, Otec, Syn a Svätý Duch.

Členovia Berlínskej biskupskej konferencie

Joachim kardináš MEISNER, biskup Berlín

Joachim REINELT, biskup, Drážďany-Meissen

Bernhard HUHN, biskup a apoštolský administrátor, Görlitz

Johannes BRAUN, biskup a apoštolský administrátor, Magdeburg

Dr. Joachim WANKE, biskup a apoštolský administrátor, Erfurt-
Meiningen

Theodor HUBRICH, biskup a apoštolský administrátor vo Schwerine

Georg WEINHOLD, svätiaci biskup, Drážďany

Norbert WERBS, svätiaci biskup vo Schwerine

Wolfgang WEIDER, svätiaci biskup v Berlíne

Hans-Reinhard KOCH, svätiaci biskup v Erfurte

Rudolf MÜLLER, svätiaci biskup v Görlitzi

V Berlíne na sviatok Povýšenia sv. Kríža" 14. septembra 1988

PREJAV BISKUPA V BUDAPEŠTIANSKOM PARLAMENTE

/Text prejavu kalocskejho katolíckeho biskupa Č. Józsefa Szen-
diho na zasadnutí maďarského parlamentu dňa 14.3. 1988, na ktoré
pozval vtedajší ministerký predsedu MĽR, dnešný generálny tajom-
ník MSRS, Károly Grosz vedúcich predstaviteľov katolíckej cirkvi
v Maďarsku./

Ďakujem vám za pozvanie na toto stretnutie. Poctili ste nás,
biskupov, svojou dôverou, aby ste sa podelili s nami o svoje prob-
lémy a zabezpečili možnosť našej plodnej spolupráce.

Ale preto, aby sa nemohli vrátiť časy, teraz už všetkými pova-
žované za polutovania hodné, s úctou by som prosil pridať k ústave a
uzákoníť takú novú dohodu o vzťahu cirkvi a štátu, ktorú zo strany
katolíckej cirkvi nepodpisuje usstrašený arcibiskup z Kalocse, ale
ktorá je hodná demokratického štátu XX. storočia, člena OSN. Chcel
by som zdôrazniť, že cirkev nežiada týmto výsady, ale uzákonenie
takých ľudských práv, ktoré zaručujú jej istotu a pokoj na to, aby
bez akýchkoľvek zábran mohla byť užitočnou partnerkou štátnych orgá-
nov v službe povznesenia a zvelaďovania našej vlasti a nášho maďar-
ského ľudu.

Vieme, že spôsobuje veľké ťažkosti celoštátny problém chorých,
telesne a duševne postihnutých, alkoholizmus, užívanie drog, samo-

vraždy a rozpadávanie sa manželstiev. Dovoľte nám ponúknutť tu službu našich rehoľných spoločností, ktoré mnohostoročnými skúsenosťami dokazujú, napoko účinná a požehnaná je ich činnosť v riešení týchto problémov. Keď dnes, v čase perestrojky, glasnosti a destalinizácie tolkých rehabilitujú, prečo by nemohli byť rehabilitované rehoľné spoločnosti zrušené roku 1950? Keď sa už aj v rozhlase a televízii priznáva, aké hanebné a protihumánne bolo rozohnať rehoľníkov, prečo sa iba priznáva tento fakt, a prečo sa neurobí náprava? Keď sa totiž upustí od nápravy, to znamená tolko, že vyslovenie polutovania v tejto veci je iba vnútreným farizejstvom.

Keď dnes je v našej vlasti možnosť na to, aby aj homosexuáli mohli žiadať o povolenie združenia na skupinové ukojenie svojich náklonností, prečo treba urobiť medzinárodný problém z toho, aby niekoľko nábožných mužov a žien v rehoľnej spoločnosti žilo svoje náboženské potreby v modlitbe, čistote, nenáročnej chudobe, aby zriekaním sa prirodzeného rodinného života zasvätili svoje nadanie a prácu veľkej rodine maďarského ľudu?

Na úspešný boj proti vyššie vymenovaným celoštátnym problémom svetské knazstvo nestačí, pretože je viazané na územie farnosti. Ale rehoľníci aj dnes, 38 rokov po ich rozpustení, by boli schopní mnohých dobrých služieb, keby im to umožnili znova užnaním ich rehoľných spoločností. Prosíme vás, využite svoj vplyv na to, aby sa voľné pôsobenie cirkevi zabezpečilo nie iba za múrmi kostola, ale aj mimo nich,

Nebojte sa nás, pretože my nie zbraňami a násilím, ale silou ducha a lásky by sme chceli prispiť k dobru nášho ľudu. Prosíme tiež, aby sa cirkev mohla slobodne zaoberať mládežou. Prosíme, aby sme mohli vyučovať náboženstvo bez akejkoľvek zapisovacej procedúry a aby sme mohli pritom použiť lubovoľné názorné pomôcky. Prosíme dovoliť založenie náboženských mládežníckych spolkov s možnosťou vydávať časopisy a zhromažďovať sa.

Prosíme, aby nikto neboli diskriminovaný za to, že jeho dieta chodí na náboženstvo. Je polutovania hodné, že naše úrady iba vtedy prispejú finančne na svadbu a na pohreb a iba vtedy pokladajú nebohých za svojich, keď sa nežiada pre nich cirkevný obrad. Prosíme umožniť aj to, aby sa v našich cirkevných stredných školách mohlo vyučovať v tolkých triedach, do kolkých sú prihlášky.

Prosíme, aby tlač, rozhlas a televízia uvádzali programy podľa pomeru a záujmu veriacoho obyvateľstva a aby cirkev dostala potrebnú publicitu a možnosť dementovať nepravé, mylné alebo zlomy selné masovokomunikačné prejavy, prípadne aby sa mohla proti nim brániť.

Prosíme, aby sa skoncovalo s vnucovaním tzv. mierových schôdzok informačného charakteru v rámci mierového hnutia knazstva, pretože tam sa nehovorí o ničom inom, než čo sme sa už dozvedeli z tlače, rozhlasu a televízie. Je ponižujúci aj náznak toho, že to, čo robotník môže pochopiť z troch zdrojov správ, to vysokoškolsky vzdelaným knazom treba ešte raz vysvetliť, márniac tak čas a peniaze, ktorými sa práve teraz máme naučiť šetriť.

Naproto tomu prosíme, aby nás pozvali na každé také rokovanie, kde sa môžeme dohodnúť na tom, čo by sme mohli urobiť pre chudobných, nezamestnaných, opustených a núdznych, pretože podľa mňa toto je nefalšovaná, a práve pre knazov vhodná mierová práca.

K tomu nám ale dovoľte, aby sme mohli voľne chodiť do nemocníc, sociálnych domovov, výchovných ústavov a väzníc, aby sme sa mohli duchovnými rozhovormi a diskrétnym vysluhovaním sviatostí pričiniť o zmierenie ľudí s Bohom a medzi sebou navzájom.

Vážený pán ministerský predseda, v pozvánke ste prosili povedať môj názor a moje návrhy. Ja som ich vyslovil úprimne a bez strachu, pretože ste svojimi prejavmi v masovokomunikačných

prostriedkoch vzbulili vo mne sympatiu a dôveru. Preto dúfam, že moje slová nebudete považovať za negatívnu kritiku, ale za konštruktívne návrhy, ktoré preto s dôverou predkladám na prijatie pri vašich potrebných opatreniach v záujme dobra našej maďarskej vlasti a nášho ľudu.

MANŽELSTVO V STREDNOM VEKU

Nie je azda veľa takých ľudí, čo uzavierajú manželstvo v strednom veku. Je to životné obdobie, ktoré kladie osobitné požiadavky nielen na novomanželov. No keďže mnohé problémy manželského spolužitia sú spoločné alebo aspoň blízke všetkým vekovým obdobiam, prikladáme čitatelom úvahu Marilyn Gustinovej o manželstve v strednom veku. Voči niektorému bodu článku možno mať azda výhrady, ale celkovo poskytuje viaceré cenné postrehy a rady, ktoré môžu byť užitočné novým i pretrvávajúcim manželstvám stredného veku.

# # #

Môžu dvaja ľudia stredného veku, ktorí už majú ustálené rozličné zvyky a zvláštnosti vytvárať radostný spoločný život?

Moja vlastná skúsenosť v manželstve uzavretom v strednom veku vraví jednoznačne "áno". Manželstvo v strednom veku môže byť obdivuhodné, príjemné a vzrušujúce dobrodružstvo. Okrem toho nemusí byť také ťažké, ako ho predstavujú niektoré populárne časopisy.

Manžel a ja sme rozmyšľali o svojom manželstve, čo ho robí takým dobrým a čo sme robili pred sobášom, čo nám teraz pomáha ľahko žiť. Nie sme nijakí zázrační ľudia. Takmer sme stroskotali na istých otázkach a praktikách, ktoré sa však neskôr ukázali veľmi cennými. Sme za ne takí vďační, že ich chceme odovzdať iným manželským párom, ktoré už majú polovicu života za sebou a chcú v láske prežiť zvyšok svojich rokov.

V základe je sedem vecí, o ktorých treba uvažovať, ak uzavárate manželstvo s mužom alebo ženou stredného veku.

1. Buďte čestní

Prvé, čo sme zistili, že je dôležité: Byť čestnými voči sebe a voči svojmu partnerovi. Obidvaja máte už kus života za sebou. Nemá význam v tomto pokročilom veku skrývať isté veci. Možno iba získať tým, keď si pred sobášom navzájom vyjavíte všetko, čo malo vplyv na utváranie vašej osobnosti. Váš partner by sa to skôr či neskôr dozvedel.

Čestné priznanie si svojich silných a slabých stránok je tiež dôležité. Prv, ako sme vkročili do manželstva, rozmyšľali sme veľa o tom, čím má každý z nás prispieť k manželstvu a aké nedostatky každý z nás prináša. Veľmi sa líšime jeden od druhého a bolo by užitočné zavčasu vedieť, čo máme spoločné a čím sa líšime. V každenom živote záleží aj na malých veciach. Môj manžel ma varoval, že je hrozne zábulivý, a to aj je. Ja som ho zas upozornila, že nemám rada domáce práce a že niekedy mám ostrý jazyk, a to je pravda. Nik z nás neboli prekvapení, keď sa v dennom živote objavili tieto povahové črty. Mohli sme sa zasmiať a povedať: "Ó, áno, veď si mi vravel/a/, že to tak bude." To nám pomohlo, že sme si neroobili predmanželské ilúzie.

2. Buďte si priateľmi

Prv, ako sme sa zobrali, pýtali sme sa jeden druhého, či sme si priateľmi. Dvaja ľudia sa môžu cítiť romanticky, alebo môžu byť

nadšení tým, že sa idú brať, a predsa nemusia byť priatelia. V mladších manželstvách, kde sa obaja partneri ešte vyvíjajú a sú ohybní, môže byť na začiatku romantika, ktorá môže napokon viest k hlbšiemu priateľstvu. Avšak v stredných rokoch už nie je nič nové byť dospelym a čas je dôležitá veličina. Priateľstvo znamená, že sa partneri jednoducho majú radi, že sa tešia jeden z druhého ľahkým a príjemným spôsobom. Môžete byť spolu ticho? Nerobí vám to ťažkosť?

Priateľstvo tiež obsahuje dôveru a vzájomnú úctu. To znamená dôverovať, že činnosť a záľuby vášho partnera alebo partnerky sú rozumné, čestné a zrelé; že vaše vlastné úsudky sa zakladajú na dobrej vôle a láskyplných úmysloch, hoci sa vyskytujú aj chyby. Dôvera znamená presvedčenie, že ten druhý nebude podlý alebo panovalčný či využívavčný a ľstivý. Keďže sme takí ~~dôbrí~~ priatelia, môžem byť spokojná, že môj priateľ bude so mnou ~~a juked~~ budem mať slabšiu chvíľu a keď budem najmenej zaujímavá.

3. Buďte spoločníkmi vo viere

Iná dôležitá otázka je, ako navzájom komunikujete vo svojej viere. Sú viaceré spôsoby, ako sa môže manželský pár deliť o vieri. Hoci je to ľahšie, keď patríte do tej istej cirkvi, predsa to nie je absolútne nevyhnutné. Môj manžel a ja sme katolíci. Ideme spolu na omšu, dohovoríme sa na špeciálnom programe v pôste a v advente a modlíme sa spolu. V inom páre stredného veku, ktorý poznáme, sú manželia rozličnej viery. Ale večer čítajú spolu Bibliu a spolu sa modlia.

V strednom veku máme už istý ustálený vzťah k Bohu. Keď vy a váš manželský partner máte ťažkosti s voľne formulovanými modlitbami, môžete spolu čítať Sväté písma a chodiť na tie isté pobožnosti. Forma nie je taká dôležitá ako spoločná účasť.

Prv ako uzavriete manželstvo, je dôležité si vyjasniť, aký spôsob spoločnej účasti na viere vyhovuje vám obom. Ak nie ste si istí, môžete skúsiť spoločne sa pomodliť.

4. Prijmiete toho druhého takého, aký je

Keď sú dvaja ľudia veľmi mladí, čaká ich ešte veľa rastu a zmien. Ich nevyhnutná nezrelosť ich podnecuje k zlepšeniu. V strednom veku sú už mnohé zvyky v myslení a konaní pevne ustálené. Musíte si položiť niektoré otázky: Chceme zmeniť svojho partnera? Má byť inakší? Očakávam, že chyby môjho milého alebo milej sa napravia mojím alebo jeho pričinením? Ak je odpoveď: "Áno, chceme aby sa zmenil/a/", vtedy si ešte raz dobre rozmyslite, či ste spôsobilí pre toto manželstvo.

Túžba zmeniť druhú osobu, aby bola inakšia, je deštruktívna. Okrem prípadu naliehavej potreby ľudia v strednom veku zostanú viac-menej takí istí, akí boli pred manželstvom. Časom môžu prísť zmeny a azda niektorí z vás vyvinie isté úsilie zlepšiť sa v jednom alebo druhom smere, ale vaše osobné zvláštnosti sa nezmienia: Vaše predmanželské sptytovanie by malo obsahovať odhad, ako ľahko sa bude dať žiť s týmito zvláštnosťami po ich nekonečnom opakovani sa bez podráženia, azda dokonca s úsmevom. Môj manžel vraví: "Chceme sa smiať na mnohých veciach. Jednou z nich by som mal byť aj ja." Môžem dosiahnuť takýto postoj? A budem to chcieť aj po rokoch?"

5. Podporujte potreby jedného druhého

Keď sa pozeráte dopredu, je dobré spolu ~~z~~ hľadnúť, aké môžu byť vaše základné potreby, čo ešte očakávate od zvyšku života a ako to všetko chcete uskutočniť. Toto bolo pre nás ťažké. Nie preto, že by sme sa nemohli dohodnúť, ale preto, lebo naše potreby a túžby neboli konkrétnie. My sme chceli isté kvality: znášanlivosť, citovú náklonnosť, zmysel pre spoločnú činnosť a spoločný život.

chvíle odpočinku osamote a spokojné srdce. Avšak nevedeli sme, ako vytvoriť také kvality. Preto sme sa dohodli o dvoch veciach: Každý z nás pomôže tomu druhému dosiahnuť, čo on alebo ona chce, a každý z nás bude jasne žiadať to, čo potrebuje.

Obidve tieto veci môžu byť huncútsky delikátne. Ak nie je medzi partnermi sôlídny základ dôvery, môžu byť aj nebezpečné. Chcete pomôcť dosiahnuť svojmu novému partnerovi alebo partnerke všetko, čo chce? Máte dosť silnú dôveru, že si váš partner bude želat dobré veci?

6. Žiadajte si, čo chcete

Ste napokon ochotný alebo ochotná požiadať o to, čo potrebujete alebo chcete? Alebo myslíte, že váš partner vie čítať myšlienky? Môžete mu alebo jej povedať, že potrebujete byť dlhšie osamote? Alebo že chčete byť dlhšie s ním alebo s ľhou? Alebo že chcete robiť čosi veľké, čo bude vyžadovať veľa z vášho spoločného času?

A ako je to s drobnými vecami? Napr.: "Potrebujem, aby si ma pobožkal/a". Dnes večer nedokončím umývanie riadu. Potrebujem si oddýchnuť... Nechcela by si ísť do kina? Ja si potrebujem trochu vyjsť von, preto myslím, že pôjdem do kina." A niekedy: "aozaj ta žiadam, aby si to urobil/a" iba preto, že to chcem. Urobíš to...? Ked váš partner alebo partnerka požiada o to, čo potrebuje, čo odpoviete? Budete ochotný/á/ odpovedať: "Iste, zaslúžiš si to!"?

7. Buďte zodpovední za svoje city

Ešte dôležitejší postoj je ochota prevziať plnú zodpovednosť za svoje city a podľa toho aj konáť. Tento postoj je správny. Často sa prejaví pri drobných príležitostach: Dráždi vás nepriádok? Ak áno, kto to má dať do poriadku? Vy! Vy ste podráždený/á/ a za odstránenie toho podráždenia ste zodpovedný/á/. Je to jednoducho niečo, čo potrebujete urobiť, aby ste sa cítili dobre. V takom prípade je jedno, ako nepriádok vznikol.

Predtým, ako sme sa vzali, sme si jasne povedali, že nikto z nás nie je zodpovedný za šťastie toho druhého. Ak sa vyskytne niečo, z čoho som neštastný/á/, je na mojej zodpovednosti dať to do poriadku, nie na jeho alebo jej. Veľmi a tom rozmyšľajte a hovorte: Život nás, ľudí stredného veku, naučil veľa, môžeme stať na svojich vlastných nohách. Prijatie plnej osobnej zodpovednosti je čosi, čo môžu ľudia stredného veku robiť ľahšie ako mladé manželské páry. Je to dar, ktorý môžete venovať jeden druhému osobitne silným spôsobom.

Neprenáhlite sa

Základná otázka pred manželstvom v strednom veku nie je, či môžem, alebo či by som mal robiť tieto veci, ale či ich chcem robiť. Sú isté výhody, keď ostanem slobodný/á/, a treba ich uvážiť. Napokon, jediný dôvod pre manželstvo v strednom veku je obohatenie života a možnosť milovať niekoho. Ak sú o tejto veci pochybnosti, nehnáhlite sa do manželstva a buďte obozretní.

Osobne si môžeme teraz ľažko spomenúť, ako sme žili jeden bez druhého, hoci sme žili, a to dosť dobre. Svoj príjemný a láskyplný život pripisujeme sčasti Bohu, sčasti jeden druhému ako jednotlivcom a sčasti obidvom ako manželskému páru. Veľmi uvážene sme chceli svoje manželstvo.

Otázky a praktiky, ktoré som opísala, majú veľa spoločného s naším šťastím. Dúfam, že môžu byť osožné aj vám.

Najväčšou chybou nie je zablúdiť na ceste, ale zastaviť sa na ceste.

Jean Lacroix

/Pár slov na zastavenie sa/

"Ak chceme zachrániť ľudstvo, svet, vráťme mu zdravé a zbožné rodiny." Táto myšlienka svätého Otca Jána Pavla II. jeďnes viac než aktuálna. A týka sa to nás, každého jednotlivo - mladých ľudí, ktorí prežívajú prvé dotyky lásky, i tých, ktorí už stoja pred rozhodnutím vstúpiť do manželstva, mladých manželov budujúcich si svoj domov, ale aj tých, čo zakusujú ovocie svojej výchovy dospievajúcich detí.

Rodina je spoločenstvo vzájomnej úcty, lásky, porozumenia a pomoci. To musí platiť najmä pre nás kresťanov. Boh plným priehtštím obdarúva svojimi darmi a milostami. No napriek tomu sa čnosti rodinného života vytláčajú egoizmom, pýchou, neznášanlivosťou, neschopnosťou obetovať sa, nízkou duchovnou úrovňou. Skúsme si teraz, v tejto chvíli, uvedomiť aspon päť dobrých vlastností svojho partnera. Je to ľahké? A ako rýchlo si spomenieme na jeho päť chyb či zlozvykov. A to nehovorí o volnej láske, rozvodovosti a potratoch. Tieto by sa nikdy nemali dôtknúť kresťanskej rodiny. Ved prijatie sviatosti manželstva a spolupráca s jej milosťou by nás malo uchrániť od neduhov 20. storocia.

Ježiš Kristus dal rodinám program. Príkaz prvým apoštolom platí aj pre ne: "Nové prikádzanie vám dávam, aby ste sa milovali na vzájom. Aby ste sa aj vy vzájomne milovali, ako som ja miloval vás. /Jn 13,34/. Láskou nielen telesnou, láskou trvalou a čistou, zbavenu egoizmu, závisti, láskou pretkanou obetavosťou, úprimnosťou, láskou, ktorá nevypráhá, nepremení sa na výbuchy hnevu a nenávisti.

Psychológovia dnešnej doby hovoria, že manželský dialóg denne trvá priemerne 12 minút. Nesklízli sme aj my na túto tenkú plochu?

Muži, nenosíte si domov odbornú literatúru či dokončenie fakturácie mesiaca, alebo presedíte celý večer pri televízii? Alebo azda zvyšujete svoju duchovnú úroveň čítaním dobrej knihy alebo stretnutím sa s priateľmi? A zatial sa manželky topia v problémoch s domácnosťou a výchovou detí.

Manželky, neprežívate večery v hnevnom mlčaní pri žehlení, šití či varení? Máte zvláštnu charizmu od Pána; jedine žena má ten dar, tvoriť teplo domova.

Rást v láske môžeme len spolu. Obidvaja. Náš cieľ je spoločný, nemožno ho dosiahnuť jednotlivo. Aj cesta je jedna. Spokojnosť a láska v rodine, dobré a zbožné deti; ak je toto splnené, môžeme sa rozvíjať aj inými smermi. Nezabúdajme, že v prvom rade sme kresťanskí otcovia a matky, až potom kresťanskí inžinieri, lekári, majstri, rôbotníci.

Ježiš vyžadoval od svojich apoštолов, aby si navzájom slúžili a to sa žiada od každého člena rodiny. Príklad ochotnej služby dáva Ježiš pri poslednej večeri - umýva apoštolom nohy. Nie nadradenosť, presadzovanie svojho "ja", ale skromnosť, dobroprajnosť, ochota robiť iným dobre. Spoločne sa tešíť z úspechov, ale najmä pomáhať si pri práciach. Tu je dialóg veľmi dôležitý, aby nenastalo odcudzenie nielen manželov, ale najmä detí. Deti potom ľahko hľadajú útočisko a pomoc u priateľov, ktorí vždy nemusia byť tí najvhodnejší.

S týmto súvisí čas na deti vôbec. Rodičia, nájdime si aspoň jednu hodinu denne na výchovu svojho dieťaťa. Ale na výchovu, nie ma drezúru - ako a čo bolo v škole, aké známky - prípadne na výprask za nesplnenie nášho očakávania. Vraciame sa z práce unavení, otrávení z konania kolegov, ale domov a rodina majú byť oázou pre všetkých členov rodiny! Pokúsme sa službou naplniť svoje domovy. Mnohokrát na službu stačí len jeden, no nemal by to byť každý deň ten istý.

Ježiš dal príklad i v modlitbe, neoddeliteľnej súčasti kresťanskej rodiny. Koľko času venujeme televízii, málo užitočným rozhovorom, návštevám - a koľko modlitbe?

Je pre nás nedela dňom Božím, keď sa stretnú rodičia s deťmi pri modlitbe sv. ruženca, keď deti spoznávajú lásku Boha zo Svätého písma?

Spoločná modlitba manželov posilňuje. Posilňuje ich lásku, ochotu pretvárať sa jeden pre druhého, zbavovať sa chýb a zlozvykov, ktoré tak dokážu narúšať manželské spolunažívanie. Zo spoločnej modlitby manželov čerpajú veľa i deti. Môžu dať rodičia ešte krajší príklad lásky k modlitbe?

Úmyslov na obetovanie modlitby je mnoho. Na prvom mieste sú to naše deti. Od počatia, prvých krokov cez ich dospeevanie prosme Pána nielen za ich zdravie, ochranu v nebezpečenstvách, ale i v pokušeniach. Prosme ho, aby sa z nich stali osobní členovia našej cirkvi.

Je ešte veľa podnetov, ako sa snažiť budovať manželstvá a rodiny podľa Kristovho vzoru. No to už ponechávam na vás, milí otcovia a matky.

Ak chceme zachrániť ľudstvo, svet, vráťme mu zdravé a zbožné rodiny.

/nt/

NECH SA ROZHODNE SÁM...

Poznal som veriacich rodičov, ktorí nedali pokrstiť svojho syna, jediné svoje dieťa, s "filozofickým" odôvodnením, že mu chcú ponechať možnosť slobodnej náboženskej voľby, vraj, keď dospeje, bude mať príležitosť sám sa rozhodnúť za alebo proti... Možno to bola iba výhovorka, zastieranie skutočného dôvodu, a možno to mysleli naozaj úprimne... Čas plynul ako voda, a ktovie, či kedy so svojím potomkom o spáse jeho duše aj vázne hovorili. Aj chvíľa na to už bola prezrela... Po dlhých rokoch ich jedináčika stihlo veľké neštastie, také, že sa obávali o jeho život. A tu, dodatočne, ustarostení a vylakaní, nič medbajúc na svoj niekdajší "humanistický liberalizmus", poponáhľali sa splniť si svoju zanedbanú základnú povinnosť kresťanských rodičov. Viem si predstaviť vnútorné napätie chvíle, keď sa o tom spolu zhovárali. Syn, dávno medzitým dospelý, prijal sviatosť krstu...

Príbeh je to netypický. A predsa je čímsi charakteristický pre nás postoj k vlastnej viere, k vlastnému evanjelizačnému poslaniu. Nie naša láska k Bohu, ba ani len nie naša logická rozumová úvaha je neraz vodiacou nitou prejavov našej religiozity, ale celkom obyčajný atavistický strach, strach z následkov zanedbania povinnosti pre nás samých a pre tých, za ktorých sa cítime zodpovední. Čosi, čo je duchu kresťanstva predsa také cudzie...

"Je hrozné vidieť človeka rútiť sa do záhuby, je strašné vidieť ho balansovať na pokraji priepasti bez toho, že by to tušil", vraví Kierkegaard, "ale vedomie vlastného omýlu a vlastnej záhuby je ešte strašnejšie." Kde tu ostali čnosti viery, nádeje a lásky, ktoré nám nebeský Otec veľkodusne nadelil pri krste? A kde ostala pravá Božia bázen, jeden zo siedmich darov Ducha Svätého, ktorá nemá so strachom nič spoločné, pretože jej hybnou silou je láska?

"Kedysi ste boli tmou, ale teraz ste svetlom v Pánovi. Žite ako deti svetla!" /Ef 5,8/ Tieto slová adresuje sv. Pavol Efezanom, ale platia i nám. Kristovo "Vysste svetlo sveta" /Mt 5,14/ je

evanjelizačným príkazom pre každého kresťana, teda aj pre kresťanského rodiča, ba pre toho zvlášť. "Keďže rodičia dali život svojim detom, viaže ich veľmi vážna povinnosť poskytnúť svojmu potomstvu aj výchovu," čítame v deklaráции III. vatikánskeho koncilu o kresťanskej výchove /Gravissimum educationis/. "Ich výchovná úloha je taká dôležitá, že ak chýba, len ľahko ju možno nahradíť."

Nuž ale aká je to kresťanská výchova, keď sa spoľahlime prinej iba na seba, na svoje vychovávateľské schopnosti, a neumožníme svojmu dieťatu, aby mohlo rásť v Božej milosti, keď mu uzatvoríme cestu k znovunarodeniu sa z vody a z Ducha Svätého? Alebo i naopak: Keď dieťa prinesieme na krst, ale potom sa o jeho duševný rast mestaráme a tiež si azda myslíme, že sa raz i tak rozhodne samo?

Musí sa naozaj až stať čosi také, čo nás na smrť vylaká, aby sme zo svojho omylu vytriezveli?

To, čo nás tu možno myli, je zdanlivá, ale naozaj iba zdanlivá rozpornosť medzi požiadavkou kristianizácie vlastného potomstva a osobnou slobodou vôle človeka. Zaiste sa môj syn musí rozhodnúť osobne, a veď každý sa musí rozhodnúť osobne, preto je človek človekom, ale akože sa bude rozhodovať, keď mu neumožním svojím konaním dostatočne spoznať lásku toho, ktorý o sebe povedal, že je cesta, pravda a život? Nie môj intelektuálsky postoj mi bude príkladom, lež moje počiny. A možno vystupňovanie. Ak som niečo voči nemu zanedbal, zanedbá to dvojnásobne...

Kým na svoje dieťa môžem výchovne vplývať, som i za jeho rozhodovanie sa zodpovedný alebo spoluodpovedný. Keď svoj bezprostredný vplyv nan stratím, môžem stratiť, ak som dovtedy konal nerozumne, oveľa viac, a ono tiež. Bude to strata i pre cirkev a bude to strata i pre ľudské spoločenstvo...

Cesta výchovy dieťaťa v kresťanskej rodine viedie od krstu cez prvé pristúpenie k Pánovmu stolu k prijatiu Ducha Svätého vo sviatosti birmovania, pri ktorej už dieťa, duševne dospejúc, samo preberá zodpovednosť za svoje rozhodnutie sa pre Krista. Ale východiskom tejto cesty môže byť iba Láska. Nie je múdre, vonkoncom to mesvedčí dobre o životnej filozofii, keď musí k rozhodnutiu sa priviesť strach...

Alojz Rovný

ZO ŽIVOTA RODINNÝCH SPOLOČENSTIEV

Príklad modlitbového stretnutia

V predchádzajúcim čísle RoSu /20.1988/5/ bol uverejnený list čitateľa s výzvou na vytvorenie stálej čitateľskej rubriky "Zo života rodinných spoločenstiev", kde by sa čitatelia mohli podeliť so svojimi názormi a poznatkami, reflexiami a skúsenosťami zo života našich rodinných spoločenstiev, ako i s podnetmi a námetmi na ich skvalitnenie. Osobně vítam založenie tejto novej rubriky a celkom sa stotožňujem s názorom na jej opodstatnenosť a užitočnosť.

Podnietený touto výzvou chcel by som sa zmieniť o našich modlitbových stretnutiach.

Idee stretnutie, ktoré na rozdiel od pravidelného stretávania sa v dvojtýždňových intervaloch, mávame jedenkrát mesačne - každý prvý piatok v mesiaci. Bezprostrednou príčinou vzniku tohto modlitbového stretnutia sa bola pre nás výzva uverejnená ako reakcia na nedávno prijatý Zákon o potratoch, aby veriaci prvé piatky v mesiaci konali zmierne a vynáhradné modlitby za tých, čo potratty konajú, či už v duchu alebo fyzicky.

Pre nás, mladých otcov a matky, bolo samozrejme vziať túto iniciatívu za svoju a vyhradíť si osobitné miesto na prvopiatkový modlitbový druh stretnutia.

Začiatok stretnutia sme si zvolili tak, aby vyhovoval i tým, ktorí sa zúčastňujú na večerných svätyňach. Modlitbové stretnutie trvá približne jednu hodinu. Výlučne sa na ňom venujeme modlitbe, prípadne čítaniu zo svätého Písma. Dohodli sme sa, že voľné debaty okolo výchovy detí, problémov našich rodín a ďalšie "profánné" diskusie pri modlitbovom stretnutí necháme bokom, pretože spravidla odpútavajú ducha od náležitej sústredenosťi. Domnievam sa, že takýto druh silencia pri našom modlitbovom stretnutí je dôležitý, aj keď nie vždy sa nám ho podarí dodržať.

Náplň modlitbového stretnutia určuje rodina, u ktorej sa stretnutie práve koná. Frekventovanou modlitbou býva bolestný ruženec. Inokedy sú to modlitby adoračného typu, prípadne stať z Biblie. Iným vhodným námetom je pobočnosť krízovej cesty, piesne z JKS i novšie piesne./Pravda, zvlášť v panelákoch treba pri spevateľovi "ohľad" na susedov./ Pri stretnutí sa dá využiť i vhodne vybraná hudba, bud ako kulisa alebo ako médium meditatívnej modlitby "tězeovského" typu.

Centrálnym úmyslom modlitbového stretnutia je modlitba za tých, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podielajú na vraždách nenarodených detí. Teda za matky a otcov, lekárov-gynekológov a ostatných zdravotníckych personálov, za zákonodarcov... Okrem tohto hlavného úmyslu stretnutia má každý účastník možnosť rozšíriť úmysel stretnutia o ďalšie osobné úmysly.

Netrpíme sebadokonalosťou a pýtame sa každý seba: Urobil som vo svojom okolí niečo pozitívne preto, aby potraty vo vedomí ľudí boli považované za nelegálne? Naše zmierne a vynáhľadné modlitby obetujeme i za seba samých.

U sv. Lukáša čítame: "Čo ste jednému z týchto maličkých /ne/urobili, mne ste /ne/urobili" /Lk 25,40,45/. Nenarodené dieťa je isto jedno z tých najmenších maličkých.

Mnohí dnes odmietajú Boha a jeho prikázania a tak strácajú i následný pocit viny za svoje konanie. Nevedia už, že prestupujú zákon autority najvyššej, že zabíjajú Boží život nenarodeného a že to, čo urobili tomu najmenšiemu, urobili Kristovi. Sú skutočne hodní našej starostlivosti i našej modlitby, a preto prosíme spolu s Pánom: "Otče, odpust im, lebo nevedia, čo robia" /Lk 23,34/.

Pavol /pokračovanie/

Čo v širke celej cirkvi - a práve uprostred krízy cirkvi - vyvoláva ovzdušie nádeje, je rozmach nových hnutí, ktoré nikdy nevyskával a ktoré nikdy nevyvolával, ale ktoré prýštia jednoducho z ľudí z vnútornej životosť viery. V nich sa zračí - iste veľmi zláhka, no predsa - čosi ako turična hodina v cirkvi... Je, myslím si, obdivuhodné, že Duch je raz silnejší ako naše plány a že sa prejavuje celkom inač, ako sme si to predstavovali. V tom zmysle obnova pomaly, ale účinne postupuje. Staré formy, ktoré sa dostali do úzkych v rozpore so sebou samými a v rozkoši negovania, odstúpia a nové už prichádzajú.

/ Kardinál Joseph Ratzinger/

Preto nebudte nerozumní, ale pochopte, čo je Pánova vôle.
/ Ef 5,17./

SPIÈVAME V RODINE

Na obohatenie duchovného života v rodine ponúkame čitatelom Rodinného Spoločenstva rubriku "Spievame v rodine". Odporúčame spoločne spievať piesne na slávu Boha a povzbudenie veriacich. Nezabúdajme, že ten, kto spieva, sa dvakrát modlí!

TVOJA LÁSKAVOSŤ, PANE

ZBOR:

$J = 66$

Tvoja lá-skavosť, Pane, sia-ha k ob-la- - kom a
vernosť Tvoja k vý - sí - nám ne - - ba. Tvoja

ORGAN:

$J = 66$

B $\sharp$ m A
Sim La D Re G F $\sharp$
Fa $\sharp$ B $\sharp$ m A D E m6 F $\sharp$ $^{5/4}$
Sim La Re Mim6 Fa $\sharp$ $^{5/4}$ F $\sharp$ ^{5}

Nápev tejto piesne môžeme spoločne spievať brumendo a do neho jednotlivo vyjadrovať svoje krátke modlitby.

MÁRIA, MATKA

Pieseň možno spievať v liturgii na mariánske sviatky.

pomalý, dôstojne

1. Má - ri - a, Mat - ka, Ne-po-škyme-ná, ma-la si - tli - losť u-niknúť hrie-chu - Pán sí ťa vy-vol-lí z ľas - ky
 2. Má - ri - a, Mat - ka, mi-los-tí dl - ná, Slovensko - tľ dnes pri no-háčih kľa-čí a prosí: Po-môž byť vej - ným
 3. Má - ri - a, Mat - ka, Sedembolestná, na-uč nás Bo - hu ho-vo-čí ď - no, na-uč nás mi-lo-vat' Kriš - ta
 4. Má - ri - a, Mat - ka, Na-nebovza-tá, v te-be sa ľas - ka s bo-lesťou strečia, pod krí-žom pri-ja-la si - nás,

1. k hrieš-ne-mu ľud-stvu, spani-lá že-na, a-by tvor Syn mu nebo vrá - til. Len k te-be, Mat - ka, íš po Ú-te-chu.
 2. to-mu, kto vľád - ne vetru i vl - nám, Sy-no-vi svoju my-nášmu Bo - hu - a-ko znak spá - sy svetu kríž vŕlačil.
 3. v brato-vi v kaž - dom o - ka-mi-hu dňa, nauč nás Krista dávať sve - tu, buďnám vždy k svojmu Sy-novi bránou.
 4. ty, o-pus-te-ná, ty, De-so-la - ta. Aj my ťa chceme prijať, Mat - ka, ty vnás chráň plá-men Věčného Svetla.

V 18.1988/3 Rodinnom spoločenstve sme priniesli - prevzatím z nemeckého vydania - jednu z kapitol knihy J. Ratzingera: *Zur Lehre des Glubens /K situácii viery/, diela vzniknutého na základe rozhovorov talianskeho novinára Vittorio Messoriho s prefektom Kongregácie pre vieroučné otázky kardinálom Josephom Ratzingerom. Teraz z tejto knihy vyberáme ďalšiu kapitolu, zacielenú na problematiku teológie oslobodenia. Pripomienme znova, že jadrom diela je kardinálova priama reč v Messoriho podaní a že stmellujúci "autorický" text Messoriho sčasti tiež interpretuje kardinála Ratzingera.*

Redakcia

V dňoch rozhovorov s kardinálom Ratzingerom v Bressanaone /od 15. augusta 1984 - pozn. T. K./ ešte nebola publikovaná Inštrukcia o niektorých aspektoch teologie oslobodenia /mala sa predložiť v septembri/, hoci už bola pripravená, lebo je datovaná dňom 6. augusta. Jednako pre novinársku indiskrétnosť bola uverejnená rozprava, v ktorej J. Ratzinger ako teolog podáva svoj osobný názor na vrodené. Práve tak bolo už aj ohľásené "pozvanie na kolokvium" jedného z najznámejších exponentov onej teológie.

Téma "teológia oslobodenia" teda už zaujala celé stránky v novinách. A po predložení Inštrukcie mala si žiadať ešte viac. A bolo - musíme povedať - zarazajúce konštatovať, že mnchí komentátori, aj v plni vyhranení, odsúdzovali dokument kongregácie bez toho, že by ho boli čítali, nanajvýš ho poznali z neúplného, zaujatého výčtu. Nevyše takmer všetky komentáre sa zaobrali len politickými implikciami dokumentu a ignorovali náboženské pohnútky.

Preto sa aj potom Kongregácia pre vieroučné otázky rozhodla dať sie komentáre odopriet a odkázala na sám sporný a nepochopený text. Instructio sa na čítať. Aj nám bola adresovaná prosba vyzvať čitateľov, aby si Inštrukciu prečítali, bez ohľadu na ich uzávery.

Neproti tomu sa nám zdalo dôležité predložiť tu text, ktorý - keďže sa dostal na verejnoscť pre onú, ako sme ju nazvali, "novinársku indiskrétnosť" - stal sa teraz už všeobecným majetkom a verne odzrkadluje myslenie Josepha Ratzingera /ako teolog/, nie eko prefekta Kongregácie pre vieroučné otázky/ a ku ktorému sa neteolog tak ľahko nedostane. Tento text nám ponúže pochopiť osobné myslenie kardinála prefekta v tejto významnej tematike. Väčšinu než kedy kolvek inokedy znamená tu pre prefekta "obrana ortodoxie náozaj obranu chudobných, aby boli ušetrení utrpenia a ilúzií, ktoré nemusú v sebe nijakú realistickú perspektívnu ani len materiálneho oslobodenia".

Poukážme ďalej na to, čo Instructio zdôrazňuje už v predhovore: "Kongregácia pre vieroučné otázky nemá v úmysle úplne rozoberať širokú tému kresťanskej slobody a oslobodenia. Predsa záleží si urobiť tak v neskoršom dokumente, ktorý postaví - v pozitívnom zameraní - všetky bohatstvá do pravého svetla, tak v teórii, ako aj v praxi." /Inštrukcia Kongregácie pre vieroučné otázky o niektorých aspektoch teológie oslobodenia zo 6. augusta 1984, s. 3 - AAS 76./

Je to teda iba prvá časť stanoviska, ktoré sa má uceliť. /Inštrukcia o kresťanskej slobode a oslobodení, ktorá nasledovala, bola zverejnená 22. marca 1986.- Pozn. T. K./

Nevyše "výstrahu", ktorú nájdeme v prvej, "negatívnej" časti, "neslobodno si nijako vykladať ako odsúdenie všetkých tých, ktorí veľkodušne a v autentickom duchu evanjelia chcú odpovedať na prednosťnú opciu pre chudobných". Táto výstraha v nijakom prípade nesmie slúžiť ako zámienka pre tých, čo sa zoči-voči tragickým a naliehavým problémom biedy a nespravodlivosti skrývajú za postoj neutrality a ľahostajnosti. Naopak, vyplýva z istoty, že hlboko zasahujúce ideologické úchylinky, na ktoré poukazuje, nevyhnute

vedú k zrade veci chudobných. Väčšmi než inokedy je žiaduce, aby sa mnohí kresťania, ktorí sú osvietení svojou vierou a odhadlaní viest kresťanský život bez výhrad, angažovali z lásky k svojim vydeleným, utláčaným a prenasledovaným bratom v boji za spravoďlosť, slobodu a ľudskú dôstojnosť. Väčšmi než kedykoľvek dosiaľ odsužuje dnes cirkev zneužívanie, nespravodlivosť a prečiny proti slobode bez ohľadu na to, kde sa vyskytujú a kto ich pácha, a chce bojovať prostriedkami sebe vlastnými za obranu a podporu ľudských práv, a obzvlášť, keď ide o chudobných" /tamtiež, s. 3 a nasl./.

Vykúpenie človeka

Prv než prejdeme k uvedeniu "osobného" dokumentu teologa J. Ratzingera, ukážme si ešte - zasa v úsilí včleniť jeho stanovisko do všeobecnej situácie - čo sa v našom rozhovore v súvislosti s pojmom oslobodenia zdôraznilo. Ide tu o spektrum celosvetovej šírky, ktoré nám má dopomôcť k bližšiemu vyznačeniu problému špecificky latinskoamerického a jeho "teológií oslobodenia".

"Oslobodenie," vraví kardinál, "zdá sa programom, ktorý si napísali na svoje zástavy všetky súčasné kultúry na všetkých kontinentoch. Pod ich vplyvom vôle hľadať oslobodenie preniká teologickej hnutie rozličných kultúrnych oblastí sveta. Oslobodenie je klúčovým pojmom aj pre bohaté spoločnosti Severnej Ameriky a západnej Európy: oslobodenie od náboženskej etiky a s nou od obmedzení človeka samého. Ale oslobodenie hľadajú aj v Afrike a v Ázii, kde odpútanie sa od západných tradícií sa javí ako problém oslobodenia sa od koloniálneho dedičstva pri súčasnom hľadaní vlastnej identity. Neskôr si o tom osobitne povieme. Napokon, o oslobodení sa hovorí v Južnej Amerike, kde ho chápú predovšetkým v sociálnom, ekonomickom a politickom zmysle. Tak sa teda soteriologický problém, to jest problém spásy, vykúpenia /a či oného oslobodenia, ako sa skôr hovorí/, stal ústrednou otázkou teologickej myslenia."

Prečo, pýtam sa, to ocitanie sa v závoze, ktoré sa pritom javí korektné /ved prvé slová Inštrukcie zo 6. augusta znejú: Evanjelium Ježiša Krista je posolstvom slobody a silou oslobodenia. - tamtiež, s. 3/?

"K tomu prichádza a prichádzalo preto," odpovedá, "lebo teológia sa tak pokúša odpovedať na najpálčivejší problém dnešného sveta, totiž na skutočnosť, že človek - pri všetkých úsiliach - nijako nie je vykúpený a vonkoncom nie slobodný a prežíva čoraz väčšie odcudzenie. A to sa prejavuje vo všetkých súčasných spoločenských formáciách. Základnou skúsenosťou našej epochy je práve skúsenosť odcudzenia, teda stavu, ktorý sa v bežnom kresťanskom spôsobe vyjadrovania označuje ako nevykúpenosť. Je to skúsenosť ľudskej bytosti, ktorá sa odpútala od Boha a našla tak nie slobodu, ale iba otroctvo."

Poznove tvrdé slová, poznamenávam.

"A predsa sa to takto javí," hovorí, "pri realistickom posudzovaní, ktoré nezastiera situáciu. Napokon, práve od kresťanov sa žiada realizmus: Všímať si znamenia časov znamená aj znova nájsť odvahu hľadiť skutočnosti do tváre, pozitívnej i negatívnej. Nuž a práve z tohto objektívneho hľadiska vidíme, že tu je prvok, ktorý je spoločný sekularistickým programom oslobodenia: chcú dosiahnuť to oslobodenie len v imanencii, a teda v dejinách, na tomto svete. Lenže práve onen zorný uhol obmedzený na dejiny, bez otvorenia sa transcendencii, priviedol človeka do jeho terajšej situácie."

V každom prípade však ostáva skutočnosťou, vravím, že táto túžba po oslobodení sa predstavuje výzvu, ktorú sa žiada prijať. Neurobila teda teológia azda dobre, keď ju podchytila, aby jej dala kresťanskú odpoveď?

"Isto, napokialko len tá odpoveď je naozaj kresťanská. Potreba spásy, ktorá je dnes taká rozšírená, dáva prejavovať sa autentickejmu, aj keď nejasnému spoznaniu dôstojnosti človeka, stvoreného na obraz Boží, ako sa hovorí v prvej knihe Svätého písma. Ale nebezpečenstvo niektorých teológií spočíva v tom, že si dávajú manuť stanovisko immanentistické, ktoré je iba svetským stanoviskom sekularistických programov oslobodenia. Tieto programy nevidia ani nemôžu vidieť, že z kresťanského stanoviska je oslobodenie preďovšetkým a prvotne oslobodením od toho krajného otroctva, ktoré svet nepozoruje, ba skôr neguje: od krajného otroctva hriechu."

Osobný postoj

Od tohto všeobecného pohľadu na situáciu sa vrátim k "neobyčajne mnohovrstvovému javu", ktorý predstavuje teológia oslobodenia. Táto teológia, hoci sa pokúša rozšíriť takmer všade v treťom svete, má "svoje ľažisko v Latinskej Amerike".

Vráťme sa teda k onému "osobnému" textu, čo predchádzal Inštrukciu z jesene 1984. Nasledujúce stránky /v knihe sú vyznačené kurzívou, v našom časopise môžeme iba slovne označiť začiatok a koniec kardinálovho textu - pozn. red./ reprodukujú tento text v úplnosti. Vzhľadom na pôvodne striktne teologicke určenie textu nie je ich reč práve všeobecne zrozumiteľná, no veríme, že sa aj neodborníkovi oplatí prehryzť sa niekolkými azda zložitými pasážami. Tento text nezávisle od toho - opakujeme -, ak sa čitateľ potom k nemu postaví, pomôže nám zasadíť jav "teológie oslobodenia" do rozsiahleho terénu teológie vo svete. A objasňuje motívy stanoviska kongregácie v konaní, ktoré už prebieha a v ktorom sa predvídajú ďalšie "etapy".

/Začiatok Ratzingerovej rozpravy - pozn. red./

Predbežné poznámky

1. Teológia oslobodenia je neobyčajne mnohovrstvový jav. Siaha od krajne marxistických pozícií až po úsilie v rámci korektnej cirkevnej teologie - dať správny priestor nevyhnutnej zodpovednosti kresťanov za chudobných a utláčaných, ako sa to robí v dokumentoch Latinskoamerickej biskupskej konferencie /CELAM/ od Medellinu až po Pueblu. Tu budeme pojem teológie oslobodenia chápať užšie: Zahrnieme doň iba tie teólogo, ktoré si nejakým spôsobom osvojili marxistickú základnú opcii. Aj tu je v jednotlivostiach veľa rozdielov, ktoré vo všeobecnej úvahе nemôžem rozoberať. Môžem sa iba v tomto rámci pokúsiť zvýrazniť niektoré smery vývoja, ktoré sú bez ohľadu na rozmanité odtiene hodne rozšírené a majú istý vplyv aj tam, kde s teológiou oslobodenia v našom užšom zmysle nemáme do činenia.

2. Pri analýze javu teológie oslobodenia stáva sa zjavným základné ohrozenie viery cirkvi. Pritom však treba mať na pamäti, že omyl by neboli životoschopný, keby neobsahoval aj zrnko pravdy. Áno, omyl je o to nebezpečnejší, o čo väčšie je zrnko pravdy, ktoré do seba pojala, pretože o to väčším sa tak stáva jeho pokušenie.

Navyše, omyl by neboli strhnúť k sebe onen kúsok pravdy, keby sa tá pravda tam, kde patrí /vo viere cirkvi/, dostatočne žila a dosvedčovala. A preto keď sa zjaví omyl a nebezpečenstvo teológie oslobodenia, musíme sa tu hned aj pýtať, aká pravda sa skrýva v omyle a ako jej dopomôcť k jej právu, ako ju vymaňať zo zájitia omylu.

3. Teológia oslobodenia je v trojaku ohľade univerzálnym javom:

- Nemieni pridať nový teologickej traktát k tým, čo už jestvujú, napríklad vypracovať nové aspekty sociálnej etiky cirkvi. Podáva sa skôr ako nová hermeneutika kresťanskej viery, t. j.

ako nová forma chápania a uskutočňovania kresťanstva ako celku. Preto zasahuje teológia v jej základnej konštrukcii, nielen v jednotlivých obsahoch. A tak aj mení všetky formy kresťanského života: cirkevnú konštitúciu, liturgiu, katechézu, morálne spezie.

- Teológia oslobodenia má sice dnes svoje ľažisko v Latinskej Amerike, ale vonkoncom nie je javom výhradne latinskoamerickým. Nie je mysliteľná bez istého vplyvu európskych, ako aj severoamerických teológov. Nájdeme ju aj v Indii, Srí Lanke, na Filipínach, Tchaj-wane a v Afrike. Tam je, pravda, v popredí hľadanie "afričkej teológie". Spoločenstvo teológov tretieho sveta je silne poznačené príklonom k motívom teologie oslobodenia.

- Teológia oslobodenia prekračuje konfesionálne hranice. Ne raz sa pokúša, vychádzajúc zo svojho stanoviska, o novú univerzalitu, pre ktorú by sa mali stať klasické rozdelenia cirkvi nedôžitými.

I. Pojem teológie oslobodenia a predpoklady vzniku tejto teológie

Tieto predbežné poznámky priviedli nás už samy od seba k jadru témy. Nechali, pravda, otvorenú hlavnú otázku: Čo vlastne je tá teológia oslobodenia?

V prvom priblížení môžeme povedať: Teológia oslobodenia chce poskytnúť nový celkový výklad kresťanskosti; vysvetluje kresťanstvo ako prax oslobodenia a sama chce byť návodom na túto prax. Ale keďže podľa nej všetka skutočnosť je politická, aj oslobodenie je politickým pojmom a návod na oslobodenie musí byť návodom na politické konanie:

"Nič sa nenachádza mimo... politickej angažovanosti. Všetko má politický kolorit." Teológia, ktorá nie je "praktická", to znamená podstatne politická, pokladá sa tu za "idealistickej" a tak sa aj odsudzuje ako neskutočná alebo ako vehikel na udržanie moci utláčateľov.

Teológ, ktorý sa naučil svoju teológiu v klasickej tradícii a prijal jej spirituálne volanie, ľažko si predstaví, že sa možno väzne pokúšať preliat celú kresťanskú skutočnosť do schémy politicko-sociálnej praxe oslobodenia. Je to o to ľažšie, že mnohí teológovia oslobodenia používajú veľkú časť klasickej, asketickej a dogmatickej reči cirkvi s novým znamienkom, takže čitateľ alebo poslucháč, ktorý vychádza z inej základnej pozície, môže nadobudnúť dojem, že sa tu stretáva vlastne so všetkým doterajším, iba rozšíreným o niekoľko cudzo znejúcich výrokov, ktoré by však pri ďalej zbožnosti sotva mohli byť nebezpečné.

Práve radikálnosť teológie oslobodenia vede k tomu, že ju v jej vážnosti často podceňujeme, lebo nezapadá do vonkoncom nijakej doterajšej schémy herézy. Začína svoje pôsobenie mimo terénu, ktorý môže obsiahnuť doterajšie vzory vyšetrovacích protokolov.

Preto by som sa rád pokúsil priblížiť základné zacielenie teológie oslobodenia v dvoch krokoch: najprv musím povedať čosi o podmienkach, ktoré ju umožnili, a potom by som rád spomenul niektoré jej základné pojmy, ktoré čosi naznačia o jej konštrukcii.

Ako mohlo prísť k tej úplne novej orientácii teologického myšlenia, ktorá nachádza výraz v teológiu oslobodenia? Konštatujem v podstate tri faktory, ktoré ju umožnili.

1. Po koncile vznikla nová teologická situácia, ktorá sa tiež dá charakterizovať troma výpoveďami:

- Začala sa prejavovať mienka, že doterajšia teologická tradícia zdaleka nie je plodná a že teda treba hľadať z Písma a zo znamení časov celkom nové teologické a spirituálne orientácie.

- Myšlienka obrátenia sa k svetu a zodpovednosti za svet sa neraď zvrátila na naivnú vieri vo vedu, ktorá ponímalu humanitné vedy ako nové evanjelium, bez toho, že by si chcela uvedomovať ich hranice a ich vlastné problémy. Psychológia, sociológia a marxistický výklad dejín sa zdali vedecky preukázané, a preto sa jeli už ako nespochybnielne inštancie kresťanského myslenia.

- Kritika tradície zo strany modernej evanjelickej exegézy, zvlášť Rudolfa Bultmanna a jeho školy sa práve tak stala silnou teologickou inštanciou, ktorá odrezala cestu k doterajšej podobe teologie a tak aj o to väčšmi podnecovala na nové konštrukcie.

2. Táto zmenená teologická situácia sa snúbila so zmenenými spirituálno-historickými pomermi v dejinách ducha. Koncom fázy obnovy po druhej svetovej vojne, ktorá sa zhruba časovo zhodovala s záverom koncila, nastalo v západnom svete citelné vákuum v myšlenní, na ktoré panujúca ešte existentialistická filozofia nevedela zareagovať. V tejto situácii stali sa rozličné odrody neomarxizmu morálnym impulzom a zmysluplným príslušom, ktorý bol pre akademickú mládež takmer neodolateľný. Blochov nábožensky ladený marxizmus a prísnou vedeckosťou sa honosiace filozofie Adorna, Horkheimera, Habermasa, Marcusa poskytovali modely konania, ktoré sa zdiali dávať hodnovernú odpoveď na morálnu výzvu biedy vo svete a súčasne osvetľovať pre súčasnosť pravý zmysel biblického poslania.

3. Morálnu výzvu chudoby a utláčania nebolo možné nebrať na vedomie vo chvíli, keď Európa a Severná Amerika dosiahli dovtedy nepoznaný blahobyt. Táto výzva si žiadala zjavne nové odpovede, aké v doterajšej tradícii nebolo možné nájsť. Zmenená teologická a filozofická situácia vskutku vyzývala hľadať odpoveď v kresťanstve, ktoré sa dalo viest zdanlivo vedecky fundovanými modelmi nádeje marxistických filozofií.

II. Základná štruktúra teológie oslobodenia

Táto odpoveď vyznieva v jednotlivých formách teológie oslobodenia, teológie revolúcie, politickej teológie atď. v jednotlivostiach úplne rozdielne. Nemožno ju teda ako takú predstaviť globálne. Pravda, existujú niektoré základné pojmy, ktoré sa v rozličných obmenách znova a znova opakujú a vyjadrujú spoločné základné intencie.

Prv než prejdeme k obsahovým základným pojmom, musíme urobiť jednu poznámku o nových štruktúrnych prvkoch teológie oslobodenia. Môžeme pritom nadviazať na to, čo sme už prv konštatovali o zmenenej teologickej situácii po koncile.

Ako som už na patričnom mieste uviedol, čítala sa teraz exegéza Bultmanna a jeho školy ako výpoved "vedy" o Ježišovi, ktorú jednoducho treba pokladať za platnú. Bultmannovho "historického Ježiša" delí však od Krista viery priepast /Bultmann sám hovorí o "priekope"/. U Bultmanna patrí sice Ježiš medzi predpoklady Nového zákona, ale sám ostáva uzavorený vo svete židovstva.

Rozhodujúci vplyv tejto exegézy spočíval v tom, že otriasol historickou hodnovernosťou evanjelií: Kristus cirkevnej tradície a historický Ježiš predpokladaný vedou patria zjavne dvom rozdielnym svetom. Ježišovu postavu vytrhla veda, pokladaná za poslednú inštanciu, zo zakotvenia tradície. Takto na jednej strane sa tradícia ocitala neučinne v prázdne a na druhej strane bolo treba ešte len hľadať pre Ježišovu postavu nový výklad a zmysel.

Bultmann sa teda stal významným ani nie natol'ko svojimi pozitívnymi výrokmi ako negatívnym výsledkom svojej kritiky: Jadro viery, kristológia, otvorilo sa novým výkladom, pretože jeho doterajšia výpoved sa ako historicky neudržateľná vytratila. Zároveň sa tak poprel učiteľský úrad cirkvi, ktorý sa očividne pridržal vedecky neudržateľnej teórie, a tak prestal byť pokladaný za

inštanciu vo veciach poznania Ježiša. Jeho výpovede sa takto mohli pokladať už len za märne obhajovanie vedecky prekonanej pozície.

Ešte aj iným termínom sa stal Bultmann významným pre ďalší vývoj. Znova získal vážnosť pojmu "hermeneutika" a dal mu novú dynamiku. V slove hermeneutika /biblická hermeneutika je veda podávajúca teoretické pravidlá pre biblickú exegézu - pozn. T. K./ sa vyjadruje náhlad, že ku skutočnému pochopeniu historických textov sa nedostávame iba historickou interpretáciou, že už každý historický výklad zahrňa isté predbežné riešenia. Hermeneutike prináleží v mädvažnosti na zistenie historického stavu úloha "sprítomniť" Písma. Ide v nej - ako hovorí klasická terminológia - o "splynutie obzorov" včerajška a dneška. Kladie teda otázku: Čo to vtedajšie znamená dnes? Bultmann sám odpovedal na túto otázku s pomocou Heideggerovej filozofie, a tak interpretoval bibliu existencialisticky. Táto odpoveď sa už nestretla a ani nateraz nestretáva so záujmom, v tom Bultmanna terajšia módna exegéza prekonala. Ale ostali tu na jednej strane vytrhnutie Ježišovej postavy z klasickej tradície a na druhej strane aj predstava, že nová hermeneutika by mohla a musí postavu nanovo presadiť do prítomnosti.

Na tomto mieste pristupuje teraz druhý spomenutý už moment našej situácie: nové filozofické pomery neskorých šesťdesiatych rokov. Marxistickej analýza dejín a spoločnosti pokladala sa zatiaľ nadalej za jedinú "vedeckú". To znamená, že sa svet musí vyklaďať v schéme triedneho boja a že jestvuje výlučná volba medzi kapitalizmom a marxizmom. To ďalej znamená, že všetka skutočnosť je politická a musí sa oprávňovať politicky. Biblický pojem "chudobného" poskytuje možnosť splynutia biblickej predstavy dejín a marxistickej dialektiky. Interpretuje sa ako idea proletariátu v marxistickom zmysle a tak súčasne dáva marxizmu oprávnenie byť legitímnou hermeneutikou pre porozumenie bibliei.

Kedže podľa tohto chápania jestvujú a môžu jestvovať iba dve opcie, je odpor proti tomuto výkladu biblie výrazom úsilia vládnucej triedy udržať si svoju moc. Známy teológ oslobodenia tvrdí: "Triedny boj je faktom a neutralita v tomto ohľade je jednoducho nemožná."

Aj z tohto konca sa berie zasahovaniu učiteľského úradu cirkevi pôda spod mňoh: Ak by sa obrátil proti takému výkladu kresťanstva, len by tým dokazoval, že stojí na strane bohatých a vládnúcich proti chudobným a trpiacim, teda proti samému Ježišovi, a že v dialektike dejín zaujal negatívnu pozíciu.

Toto zdanlivo "vedecky" a "historicky" nevyhnutné riešenie určuje takto samo od seba cestu ďalšieho výkladu kresťanstva, a to tak čo do inštancií výkladu, ako aj čo do vykladaných obsahov,

Pokiaľ ide o inštancie výkladu, rozhodujúce pojmy sú: Ľud, spoločenstvo, skúsenosť, dejiny. Ak dosiaľ bola základnou hermeneutickou inštanciou cirkev, totiž katolícka cirkev vo svojej celosti preklenujúcej čas a priestor a zahrňajúcej lajikov /vedomie viery/ a hierarchiu /učiteľský úrad/, tak teraz je nou "spoločenstvo". Životné skúsenosti "spoločenstva" sú určujúce pre porozumenie a výklad Písma.

A zasa možno- zdanlivo striktne vedecky - povedať, že už postava Ježiša evanjelií je syntézou z udalosti a skúsenostného výkladu jednotlivých spoločenstiev, pričom výklad bol ovela dôležitejší než udalosť, sama osobe už vonkoncom neustálitelná.

Túto prasyntézu udalosti a výkladu možno deštruovať a jedno- staj sa možno podujímať na novú: Spoločenstvo "vykladá" udalosti podľa svojej "skúsenosti" a tak nachádza svoju "prax". Tá istá predstava sa trocha iným spôsobom obmieňa v pojme ľudu, v ktorom sa konciliárne zdôraznovanie myšlienky Božieho ľudu premieňa na marxistický mýtus. Skúsenosti "ľudu" vysvetľujú Písma. "Ľud" je pritom

protikladným pojmom k hierarchii a protikladným pojmom ku všetkým inštitúciám, ktoré sa vysvetľujú ako utláčateľské moći. "Ľud" je napokon ten, kio sa zúčastňuje na triednom boji; "Ľudová cirkva" sa stáva protikladom cirkvi hierarchickej.

Konečne rozhodujúcou inštanciou výkladu sa stava pojmom "dejín". Ponímanie myslenia biblie ako plne spásodejinného / a teda plne antimetafyzického/, ktoré sa berie za vedecky isté a nepopietateľné, umožňuje splynúť biblickému horizontu s marxistickou ideou dialekticky napredujúcich dejín ako skutočného nositeľa spásy. Dejiny sú takto procesom pokroku oslobodenia; dejiny sú skutočným zjavením a tak aj pravou inštanciou výkladu biblie. Táto dialekтика pokroku sa príležitostne podopiera pneumatologiou /náukou o Duchu Svatom - pozn. T. K./. V každom prípade aj ona robí učiteľský úrad zotravajúci pri trvalých pravdách inštanciou nepríteľskou pokroku, ktorá myslí "metafyzicky" a tak odporuje "dejinným". Možno povedať, že pojem dejín vstrebáva do seba pojem Boha a pojem Zjavenia. "Dejinnosť" biblie musí oprávniť svoju absolútnu dominantnosť a tak súčasne legitimovať prechod od materialisticko-marxistickej filozofie, v ktorej dejiny prevzali úlohu Boha.

III. Hlavné pojmy teológie oslobodenia

Takto sme sa už dostali k obsahovým základným pojmom nového výkladu kresťanskosti. Súvislosti, v ktorých sa stretávame s jednotlivými pojmani, sú rozličné, a tak by som rád uviedol niektoré z nich za sebou bez systematizovania. Začnime novým významom vieri, nádeje a lásky.

O vieri napríklad jeden juhoamerický teológ hovorí, že Ježišova skúsenosť Boha je krajne historická. "Jeho viera sa mení na verność." Podľa toho sa viera nahrádza zásadne "vernoštvou dejinom". Tu nastáva ono splývanie Boha a dejín, ktoré umožňuje zachovávať chalcedónsku formulu o Ježišovi, hoci aj s celkom znemocným zmyslom. Tu vidieť, akc v analýze tejto teológie zlyhávajú klesické meradlá ortodoxie. Tvrď sa teda, "že Ježiš je Boh", a súčasne sa k tomu pridáva, "že pravý a jediný Boh je ten, čo sa zjavuje ďalej inne a pohoršujúco v Ježišovi a v chudobných, ktorí sú pokračovaním jeho prítomnosti. Len ten, kto sa súčasne pridŕža oboch týchto tvrdení, je ortodoxný".

Nádej sa interpretuje ako "dôvera v budúcnosť", práca pre budúcnosť, a tak sa zasa podriaďuje dominantnosti triednych dejín.

"Láska" spočíva v "opcii pre chudobných", to znamená, že je totožná s opcíu pre triedny boj. Teológovia oslobodenia vyzávia hľadá proti "klamnému univerzalizmu" veľmi dôrazne perzistánsť a stranicosť kresťanskej opcie; stranícky postoj je podľa nich základným predpokladom správnej hermeneutiky biblického svedectva. Možno tu, nazdávam sa, veľmi výrazne spoznať pomiešanie základnej pravdy kresťanstva s nekresťanskou základnou opciou, ktoré robí celok takým zvodným. Kázanie na vrchu je vskutku straníckym postojom Boha k chudobným, lenže ponímanie chudobných v zmysle marxistickej dialektiky dejín a ponímanie straníckeho postoja k nim v zmysle triedneho boja, to je skok, pri ktorom sa protikladné veci predkladajú ako totožné.

Základným pojmom Kristovho posolstva je "Božie kráľovstvo". Tento pojem je aj ústredným pojmom teológie oslobodenia, čítaným na pozadí marxistickej hermeneutiky. Podľa jedného z týchto teológov neslobodné Kráľovstvo chápať spiritualisticky, ani univerzalisticky, ani v zmysle abstraktnej eschatologickej výhrydy. Musí sa chápať stranícky a s ohľadom na prax. Len vychádzajúc z Ježišovej praxe, nie teoreticky, dá sa definovať, čo znamená Kráľovstvo: Prečovať na historickej realite, ktorá nás obklopuje, aby sme ju pretvorili na Kráľovstvo.

Koniec-koncov, treba tu spomenúť ešte základnú myšlienku istej pokoncilovej teológie, čo viedla týmto smerom. Tvrdiло sa, že po koncile treba prekonáť každý dualizmus: dualizmus tela a duše, prirodzeného a nadprirodzeného, tohto a onoho sveta, terajšieho a budúceho. Po zborení týchto údajných dualizmov ostávalo už iba pracovať pre Kráľovstvo, ktoré sa uskutoční v týchto dejinách a v ich politicko-hospodárskej realite. Ale práve tým sa prestalo pracovať pre terajšieho človeka a začala sa boriť prítomnosť v prospech údajnej budúcnosti. Tu až vypukol pravý dualizmus.

V tejto súvislosti by som rád spomenul aj výklad smrti a zmŕtvychvstania, ktorý podáva jeden z popredných teológov oslobodenia. Onen teológ konštatuje ponajprv ešte raz proti univerzalistickým koncepciam, že zmŕtvychvstanie je predovšetkým nádej pre ukrižovaných, ktorí predstavujú väčšinu ľudí: všetky tie milióny, ktoré štrukturálna nespravodlivosť pomaly ukrižúva. Viera sa však takto zúčastňuje na panstve Ježiša nad dejinami budovaním Kráľovstva, totiž v boji za spravodlivosť a za integrálne oslobodenie, v pretváraní nespravodlivých štruktúr na štruktúry humánnejšie. Toto panstvo nad dejinami vykonáva tým, že sa v dejinách opakuje Boží čin, ktorý vzkriesil Ježiša, to znamená, že sa ukrižovanému dejín prinavracia život. Boží čin prevzal človek - tu sa celá premena biblického posolstva vynára na povrch priam tragickej spôsobom, ak uvážime, ako sa konkrétnie prejavil a prejavuje tento pokus o napodobnenie Boha.

Ďalšie nové interpretácie biblických pojmov už iba spomeniem: Exodus sa stáva ústredným obrazom dejín spásy; velkonočné mystérium sa chápe ako revolučný symbol a tak aj Eucharistia sa vysvetluje ako slávnosť oslobodenia v zmysle politicko-mesiánskej nádeje a jej praxe. Slovo vykúpenie sa často nahradza slovom oslobodenie, ktoré sa zasa vykľadá na pozadí dejín a triedneho boja ako postupujúceho procesu oslobodzovania. Zásadné je ešte napokon zdôrazňovanie praxe: Pravdu neslobodno chápať metafyzicky, to by bol "idealizmus". Pravda sa uskutočňuje v dejinách a v ich praxi. Akcia je pravda. Preto aj idey, ktoré sa využívajú na akciu, sú koniec-koncov zameniteľné. Rozhoduje len a len prax. Ortopraxia sa tak stáva jedinou pravou ortodoxiou. Preto je aj oprávnené velkorysé narábanie biblickými textmi: Historická kritika sice oslobozuje od tradičného výkladu, ktorý sa javí nevedecký, väčšinu než tradičia sa cení väčšia vedecká striktnosť v Bultmannovej líni, ale historicky sprostredkované obsahy biblie samy nezavádzajú úplne. Určujúce pre výklad je naostatok nie historické bádanie, ale hermeneutika dejín poznaná spoločenstvom, resp. politickej skupinou.

Keď sa pokúšame utvoriť si celkový úsudok, musíme povedať: Ak pristúpime na základné nosné riešenie teológie oslobodenia, nemôžeme poprieť, že celok sa vyznačuje priam neodolateľnou logikou. S východiskovými bodmi biblickej kritiky a hermeneutikou rasťúcou so skúsenosťami na jednej strane a s marxistickou analýzou dejín na strane druhej podarilo sa vytvoriť taký celkový výhľad kresťanskosti, ktorý zdanlivo plne zodpovedá tak požiadavkám vedy, ako aj mravným výzvam našej doby a ktorý sa bezprostredne nátiška človeku tým, že robí kresťanstvo nástrojom konkrétnej premeny sveta a tak sa ho zdá zjednocovať so všetkými "pokrovkovými silami" našej epochy. Tak možno pochopiť, že tento nový výklad kresťanstva čoraz väčšmi opäťával - zvlášť na pozadí problémov tretieho sveta - teológov, knazov a reholníkov. Odmietať ho, to sa im muselo zdať priam útekom od skutočnosti, zrieknutím sa rozumu a morálky. Keď na druhej strane uvážime, nakol'ko radikálne sa pritom novo vykladá kresťanskosť, stáva sa ešte naliehavejšou otázka, ako má vyzeráť správna odpoveď na túto výzvu. V tejto kríze obstojíme len vtedy, keď sa podarí urobiť logiku viery práve takým pádnym spôsobom zjavnou a demonštrovať ju ako logiku skutočnosti, t. j. ako reálnu silu lepšej odpovede v žitej skutočnosti. Keďže je to tak, t. j., keďže sa tu v rovnej miere

požaduje myšlenie a skúsenosť, výklad a uskutočnenie, znamená to výzvu pre celú cirkev. Teológia sama nedostačuje, úrad sám nedostačuje. Keďže fenomén teológie oslobodenia signalizuje nedostatočenie obrátenia sa v cirkvi, nedostatok radikálnosti viery v nej, môže len viac obrátenia sa a viery privodiť a prebudí také teologické náhlady a také rozhodnutia pastierov, čo budú zodpovedať veľkosti otázky.

/Koniec Ratzingerovej rozpravy - pozn. red./

x x x

Marxizmus a kapitalizmus

Nuž to, čo sme tu zreprodukovali, je rámec reflexií a konštatovania, na ktorých pozadí musíme teraz vidieť chýrnu Inštrukciu o niektorých aspektoch teológie oslobodenia.

Dodajme, že kardinál sa počas rozhovoru viackrát vrátil k jednému pohľadu, na ktorý sa v mnohých komentároch zabudlo: "Teológia oslobodenia v jej formách, ktoré vychádzajú z marxizmu, nijako nie je geograficky konštantný, domácim produkтом Latinskej Ameriky alebo iných nerozvinutých oblastí, kde by bola vznikla a vyrástla takpovediac spontánne v ľude. V skutočnosti ide, prinajmenšom v pôvodnej podobe, o výtvor intelektuálov, a to intelektuálov, ktorí sa narodili alebo získali výchovu na bohatom Západe: Teologovia, ktorí s ňou prišli, sú Europania, teologovia, ktorí ju podnečujú v Južnej Amerike, sú Európania alebo ľudia sformovaní na európskych univerzitách. Za španielčinou alebo portugalčinou tohto posolstva tušíme v skutočnosti nemčinu, francúzštinu, angloameričtinu."

Podľa toho je teda pre Ratzingera aj teológia oslobodenia časťou "exportu mýtov a utópií vypracovaných na rozvinutom Západe do tretieho sveta. Je to takpovediac pokus vyskúšať v konkrétnom prostredí ideologie, ktoré skrsli v laboratóriu európskych teoretikov. V istom ohľade je teda formou kultúrneho imperializmu, aj keď sa predkladá ako spontánny výtvor bezprávnych mäs. Preto treba napokon skúmať, aký skutočný vplyv majú na ľud teologovia, ktorí tvrdia, že ho zastupujú a že mu prepožičiajú svoj hlas".

Poznamenáva, pokračujúc v tejto líni: "Na Západe marxistický mytus stratil u mládeže, ba aj u robotníkov svoj pôvab, a tak je tu pokus exportovať ho do tretieho sveta - pravda, pokus intelektuálov, ktorí žijú mimo krajín opanovaných reálnym socializmom. Vskutku len tam, kde marxizmus-leninizmus nie je pri moci, ještívuje ešte niekto, kto vážne berie jeho iluzórne vedľácké pravdy."

Kardinál poukazuje na to, že "viera sa paradoxne zdá istejšia - nie však privel'mi - na Východe, kde je oficiálne prenasledovaná. V dogmatickej rovine takmer nejestvujú problémy s katolicizmom oných oblastí. Je faktom, že tam zaručene nečíha na kresťanov nebezpečenstvo prilipnutia k zásadám kultúry, ktorá sa vnučuje násilím: Ľudia každý deň vlastnou kožou platia za tragédiu spoločnosti, ktorá sa sice pokúsila o oslobodenie, ale od Boha. Áno, v niektorých krajinách Východu akoby vznikala myšlienka akejsi teologie oslobodenia, ale ako oslobodenia od marxizmu. To isto neznamená, že by tam so sympatiemi hľadeli na ideológiu a životný štýl, čo panujú na Západe".

Pripomína mi, že "niekdajší polský primás kardinál Stefan Wyszyński varoval pred západným hedonizmom a permisivizmom nie menej ako pred marxistickým útlakom. Alfred Bengsch, niekdajší berlínsky kardinál, mi raz povedal, že v západnom konzumom myšlení a v teológii nakazenej týmto postojom vidí azda väčšie nebezpečenstvo než v marxistickej ideológii".

Ratzinger sa nezdráva vidieť ani "v spôsobe, akým sa na Západe využíva trh s pornografiou a s narkotikami, znamenie satanskosti".

Hovorí: "Áno, je čosi diabolské v pverznej chladnokrvnosti, s akou sa tu v mene peňazí korumpuje človek a s akou sa tu vytíka zisk z jeho slabosti, pokúšateľnosti a poraziteľnosti. Kultúra Západu je infernálna, keď navádza človeka vidieť jediný cieľ života v pôžitkoch a vo vlastnom prospechu."

Ale keď sa kardinála pýtate, ktorý z mnohých ateizmov našich čias - v teoretickej rovine - sa mu javí najzvodnejší, poznove sa vracia k marxizmu: "Zdá sa mi, že marxizmus svojou filozofiou a svojimi mravnými mémami predstavuje oveľa závažnejšie pokušenie než mnohé praktické, e tak intelektuálne nenáročné ateizmy. Marxisticá ideológia zužitkúva aj židovsko-kresťanskú tradíciu - pravda, obratenú na bezbožný profetizmus. Náboženské energie človeka sa tu využívajú ako nástroj na dosahovanie politických cieľov a nasmerúvajú sa na celkom pozemskú nádej, čo sa rovná prevráteniu kresťanského nasmerovania na večný život. Toto prevrátenie biblickej tradície mylí mnohých veriacich, ktorí sú v dobrej viere presvedčení, že Kristovo dielo je to isté ako ono zasľubenie hlásateľov politickej revolúcie."

Je dialóg možný?

A tu mi znova pripomenu - skôr s ustarcsteným než s "inkvizitorským" výrazom v tvári - "drámu učiteľského úradu", ktorú mali potvrdiť nasledujúce udalosti: "Zakaždým sa bolestne pocítuje ľahkosť nadvážovať rozhovor s teológmi vyznávajúcimi ten iluzórny mytus, ktorý blokuje reformy a zostruje biedu a nespravodlivosť, mytus triedneho boja ako nástroja na vybudovanie beztriednej spoločnosti." Pokračuje: "Keď sa pokúšate bratským spôsobom, vychádzajúc z biblie a z tradície, poukázať na úchylky, raz-dva sa vám dostane nálepky sluhov, lokajov vládnúcich tried, ktoré si chcú zabezpečiť moc tým, že sa opierajú o cirkev. Jednako najnovšie skúsenosti na uspokojenie ukazujú, že významní predstavitelia teológie oslobodenia svojou vôleou budovať cirkevné spoločenstvo a skutočne slúžiť ľuďom sú vzdialenosť od intransigencie /nezmieriteľnosti, neústupčivosti - pozn. T. K./ časti masových mädií a početných skupín prevažne európskych partajníkov. Z tejto strany by a priori zanietli akokoľvek naše stanovisko, čo ako premyslene a s rešpektom by sme ho predniesli, lebo by sme sa vraj stavalí na stranu 'pánov'. Pritom vec najnižších zrádzajú práve oné ideológie, ktoré boli pre ľud zakáždým prameňom utrpenia."

Potom mi Ratzinger rozprával o rozpakoch, ktoré v ňom vyvolať čítanie mnohých týchto teologov: "Sústavne sa navracajúci reifrén znie: 'Treba človeka oslobodiť z reťazí politicko-ekonomickejho útlaku: na to, aby sme ho oslobodili, nestačia reformy, tie skôr odvádzajú pozornosť; žiadúca je revolúcia; ale jedinou cestou, ako urobiť revolúciu, je výzva na triedny boj.' A predsa sa zdá, že tí, čo všetko toto opakujú, nerozmyšľajú nijako konkrétnie, prakticky o tom, ako by sa organizovala spoločnosť po revolúcii. Ostávajú pri opakovani, že treba urobiť revolúciu."

A znova hovorí: "Čo je tu teologickej neakceptovateľné a spoločensky nebezpečné, to je tá zmiešanina z biblie, kristológie, politiky, sociológie a ekonómie. Sväté písmo a teológiu neslobodno zneužívať na absolutizovanie a sakralizovanie teórie spoločenského poriadku. Ten poriadok je svojou prirodzenosťou vždy kontingenčný. Ak naproti tomu sakralizujeme revolúciu - tým, že vzájomne pomiešame Boha, Krista a ideologie -, vytvoríme rojčivý fanatizmus, ktorý môže viest k ešte horším nespravodlivosťiam a útlaku, pričom v praxi zvrátimy to, čo sme si predsa vziaли v teórii."

Pokračuje: "Bolestne sa dotkne človeka i tá nekresťanská ilúzia - jestvujúca u kniežov a teológov -, že by bolo možné utvoriť nového človeka a nový svet nie povolávaním každého jedného obrátiť sa, ale iha pôsobením na sociálne a ekonomicke štruktúry. Je to

práve osobný hriech, ktorý spočíva v základoch skutočnosti nespravedlivých sociálnych štruktúr. Treba zaťať do koreňov, a nie do kmena alebo konárov stromu nespravedlivosti, ak chceme naozaj ľudskejšiu spoločnosť. Ide tu o zásadné kresťanské pravdy, a predtým ich niekto pohľadavo odmieta ako 'odeudzujúce' a 'spiritualistické'."

/Z nemeckého vydania Zur Lage des Glaubens, 1985 preložil Teofil Klaš/

LIST ŠÉFREDAKTOROVÍ "MLADÝCH ROZLETOV"

Pán Šéfredaktor Kasálovský!

Vo svojom časopise Mladé rozlety č. 41/1988 z 11. októbra 1988 ste uverejnili na dvoch stranach reportáž z púte v Šaštíne, ktorá sa konala 17. septembra na záver Mariánskeho roka. Zachytili ste slová gymnázistiek, že "žijeme v nekrestianskej spoločnosti", sledovali ste mladých chlapcov a dievčatá so spacákmi a vakmi, páčilo sa Vám ticho a poriadok, neboli tam nijaký alkohol, ľajčiarov ste mohli "spozítiať na prstoch jednej ruky". Napísali ste, že mladí sa "čudovali, prečo MR prišli na púť, ale zhovárať sa s nami, to sa im nepozdávalo." Chlapec, ktorému ste sa prihovorili, vyhýbal odpoveďi na Vašu otázku, "či a aká je u nás náboženská sloboda". 19-ročnému vodičovi, 25-ročnej predavačke a 30-ročnému technikovi "nebol čakasi po vôle, že prvoradé je poslúchať zákony a všetko to, čo sa odvíja od autority štátu". Inak podľa Vás mladí "spievali nádherne - piesne nábožné i mierové", čo Vás viedlo k zhovievavému výroku: "Sme tolerantní voči náboženskému prejavu". Nepáčilo sa Vám však skandovanie požiadaviek: "My chceme sv. Otca, my chceme biskupov, my chceme slobodu"... A vyslovili ste údiv nad tým, že by 500 mladých "bolo pre nás ostatných určujúcich"...

K tomuto všetkému niekoľko poznamok. Už združanlivosť tých mladých ľudí Vám mohla naznačiť stav slobody náboženstva u nás. Nie podľa znenia Ústavy, na ktorú sa odvolávate, lež podľa praxe, ktorá overuje teóriu - ti mladí sa Vás báli. Vaša otázka, či 500 mladých ľudí "môže byť určujúcich" je iste zaujímavá. Ale iní účastníci púte v Šaštíne hovorili, že v tom kruhu ich bolo ďobrých tisíc. A spolu s nimi ich bolo v Šaštíne okolo 60 tisíc.... A v Nitre ich bolo prečiara viac než stotisíc. V Levoči bolo v júli do 250 tisíc pútnikov, v Čaboltove, v Lutyni a inde ďalších 100 až 200 tisíc. To už nie je ani v národe, ani v štáte zanedbatelná veľičina! Najmä keď myslíme na to, že tie isté požiadavky mladých priamo podpísalo u nás viac než pol milióna ľudí...

Na Vašej reportáži na však najviac zaujalo to, čo ste si neschali ako zlatý kliniec na záver. Napísali ste: "Na záver ponúkam myšlienky známeho amerického spisovateľa, ktoré som si dosť dávno poznamenal." A potom ste sa rozpísali o tom, čo Mark Twain vraj niekde uviedol "o bohovi Jahve" - že "všetky jeho skutky... svedčia o jeho zlomyseľnosti... malichernosti, krutosti", že "nerobí nič iné, len trestá, len trestá", že je "odporncou byťostou" a že popri nom "aj Nero je anjel čistoty a dokonalosti"...

Bolo by sa žiadalo ponajprv to, aby ste v tkej väčnej veci uviedli, kde tieto slová Mark Twain napísal, či to boli jeho osobné postoje, alebo či ich vložil do úst nejakému kúlvátkovi pri škripke v krčme. Parafráza, s ktorou sa zrejme stotožnujete, svedčí o tom, že ste Starý a Nový zákon naozaj iba "prelúskali", asi úchytkom, plytko a nedôsledne. Ja by som sa tak neopovážil čítať a najmä hodnotiť ani Odyseu. Vy ako doktor filozofie iste viete

niečo o dávnych historických textoch, o dobovej kultúre, o textovej a literárnej kritike. Pozrite si Turčámyho preklad Božskej komédie - kolko stoviek poznámok je tam pre pochopenie textu! A Nový zákon je o dobrých 1 000, Starý zákon o 2 000 rokov starší než bánsne Danteho! Odborníci vedia niečo aj o postupnom rozvoji náboženského chápania. Ani medicína nemala pred štyritisíc rokmi EKG a röntgen. A že všetky /!/ skutky Jahveho svedčia o jeho krutosti? Poznáte Vy žalmy a vdačnosť i oddanosť ľudu Izraela v nich vyslovenú? A keď ide o tresty, viete, čím je ľudská reč, čo je to odľakanosť na ľudské slovo, na ľudskú skúsenosť, na antropomorfizmy, ktorým sa ani pri popise duchovných skutočností nedá vyhnúť, takže aj pisateľ Písma hovoril o "božom hneve" a o "božích trestoch"?

Vy ste sa stotožnili s tvrdením, že Boh je zlomyselný, krutý a malicherný, že je horší ako Nero... Také rúhanie v slovenských dejinách asi ešte ani nezaznelo. Ako kultúrne sa vyslovovali o Bohu už pred tisícstom rokmi Vaši a moji duchovní Otcovia na začiatku našich národných dejín! Čitali ste "Život Konštantína-Cyrila"? Ako ľudsky dôstojne znejú slová, ktoré povedal krátko pred svojou smrťou roku 869! "Keď sa priblížila hodina prijať pokoj a presídlit do večných príbytkov, pozdvihol svoje ruky k Bohu a modlil sa...: Pane, Bože môj, ktorý si všetky... netelesné sily stvoril, nebo si vystrel a zem založil a všetko jestvujúce z nebytia v bytie priviedol..." - To bola kultúrna osobnosť prvého rádu! Aj po tisíc rokoch si Konštantína-Cyrila ctí Európa a svet. Vy, pán šéfredaktor Kasalovský, ste našim mladým chlapcom a dievčatám ponúkli roku 1988 rúhanie, a to veľmi nízkej úrovne...

No najtužšie zaúcho ste pri všetkej svojej proklamovanej tolerancnosti dali všetkým mŕtvym i živým veriacim až slovami o Ježišovi Kristovi! Zaúcho Cyrilovi i Metodovi, ~~trnavskéj~~ 130-ročnej univerzite, slovenským vzdelancom Bernolákovi i Hollému, Moyzesovi i Kuzmánymu, Štúrovi, Vajanskému, Hviezdoslavovi i Kukučínovi, ale i Ľ. Fullovi, V. Hložníkovi a mnohým ďalším až po slovenského kardinála Tomka. Napísali ste totiž znova parafrázou Marka Twaina pári slov aj "o bohovi novozákonné". Napísali ste, že "Boh Starého zákona je sice strašnou a odpornou bytosťou", ale že je hoden "oveľa väčšej úcty" ako Kristus... A uviedli ste aj dôvod: "Nič v histórii, dokonca v celej histórii, sa ani zdaleka nemôže zvereskou krutostou porovnať vynájdeniu pekla". - A Vy osobne ste k tomu dodali, že Kristus sa "vyznačuje takými vlastnosťami, ako je pokrytectvo medzi jeho slovom a skutkami".

Pán šéfredaktor Kasalovský! Ešte aj Voltaire, ktorý bol vo vydávaní človekom bez zábran, cítil pred osobou Kristovou akúsi bázen... Vy ste ho bez zábran pretromfli. Veď sme, pravda, chlapci! Mladý chlapec i dievčina mi na posledné Vaše slová povedali, že také niečo sa píše azda vtedy, keď je na stole už takmer vyprázdnená fláša... Zostal som ticho... Ale to, že ste sa vo svojom časopise pre mladých na osobu Kristovu oborili tak hrubo, je i medzi slovenskými ateistami asi ojedinelé.

Urobili ste to pre pecko. To nechápe ani v rámci vašej reportáže. Čudujete sa totiž nad tým, že mladým ľuďom na púti v Sastíne "nebolo akosi po vôle, že prvoradé je poslúchať zákony a všetko to, čo sa odvíja od autority štátu." Podľa všetkého Vám je úplne samozrejmé, že ten, kto neposlúcha zákony a autoritu štátu, dostane sa pred súd, že ho odsúdia na 10 či 20 rokov alebo na doživotie, alebo že mu rovno zotní hlavu. Popravili dr. Clementisa-dočasne, alebo naveky? Zbaviť človeka navždy slobody a navždy života, to nepovažujete zrejme ani za kruté, ani za zverské. To všetko preto, lebo podľa Vás "prvoradé je poslúchať zákony... a autoritu štátu," To vám je akosi jasné... Ale nie je Vám jasné, že ak jestvuje Boh, akože jestvuje, treba prijímať i jeho vôle, jeho plány so svetom a životom, jeho príkazy a jeho autoritu. Naozaj si myslíte, že autoritu štátu treba bezpodmienečne rešpektovať,

ale že z autority Božej sa možno smiať? Ešte i ľudské súdy súdili aj po smrti "in kontumáciu", čiže na potupu. A tiež si myslíte, že nacistickí a iní zločinci mohli ujsť navždy pred zodpovednosťou za zločiny jedinou gul'kou samovraždy?!

Kto neprijíma a odmieta Boha, žije bez neho. Ak vo svojom odmietaní zotrva navždy, bude bez Boha navždy. A to je peklo. To je večné zatratenie - život bez Boha. Pre peklo sa, pán Šéfredaktor, musí každý rozhodnúť sám. V tom je rozdiel medzi trestami štátu, a medzi "trestom božím". Boh hovorí človekovi vlastne len toto: "Bud vôle tvoja" - ak už chce silou-mocou žiť proti Nemu a bez Neho. Čiže Boh i čo do večného zatratenia rešpektuje len slobodu človeka... Že to ľudia vyjadrovali rozličným a nie vždy najsprávnejším spôsobom, to na podstate veci nič nemení. Ľudia dodnes nie sú vstave vyjadriť isté skutočnosti a tajomstvá celkom spoľahlivo a uspokojivo - ani vo filozofii, ani vo vede, ani v básnictve. Inak ja sa večného zatrattenia, života bez Boha navždy, hrozím v prvom rade sám pre seba. A modlím sa, aby aj Vám bol P. Boh milosrdný!

Ježiš nám len tlmočil pravdy, ktoré poznal a ktoré ani Vy a ja nemôžeme meritórne posúdiť, ani ich nemôžeme vyvrátiť. Kristus mohol povedať, čo nepovedal nijaký iný muž v dejinách, keď išlo o najhlbšie tajomstvá života človeka. Uviedol aj dôvody: "Hovoríme o tom, čo poznáme, a svedčíme o tom, čo sme videli" /Jn 3,11/.

- Videli ste Vy už niečo podstatné, skryté za oponou viditeľného sveta a za viditeľným životom? Sotva. Veľkí ľudia však niečo o tom aspoň tušili - v kresťanstve najmä svätci, mimo kresťanstva napríklad Gándhí a iní. Aj zrelí ľudia zo Slovenska tušili neraz čosi o tajomstvách - Sládkovič i Hviezdoslav, Krasko, Beniak i Silan... A nielen v dávnej minulosti! Slovenský lekár prof. K. Čársky opísal svôj zážitok slávnosti Veľkej noci medzi krajanmi v USA... "Keď od oltára knaz zaintonoval, Pán Ježiš Kristus vstal z mŕtvych, aleluja!" - napísal za našich dní starý profesor - z ich hrdeľ sa vydralo živé slovo všetkých generácií od čias Konštantína a Metoda a otriasalo klenbami kostola živým slovom v rodnej reči: Chválme Boha, Boha svojho!"... - A starý chirurg dodáva: "Vypadli mi slzy z očí a myslím, že som v tej chvíli nazrel na dno večnosti"... /K. Čársky, Chirurg spomína, Slovenský spisovateľ, Bratislava 1987/.

x x x

Nakoniec mi nedá, aby som sa podľa Vášho príkladu aj ja neodvolal na iného spisovateľa, a to z druhého konca sveta. Známy kirgizský spisovateľ Čingiz Ajmatov, ktorý vydal roku 1986 svoj román "Popravisko", vyjadril sa o osobe Kristovej v časopise Literaturnaja gazeta, v interview v Talianku a inde. Medziiným povedal: "Ja, človek, žijúci na sklonku druhého tisícročia, vyrástol som v podmienkach socializmu. Pocítil som potrebu obrátiť sa k univerzálnemu zdroju svetla a nádeje, mravnosti i pravdy, totiž k tomu, ktorý bol ukrižovaný na Kalvárii... pred dvetisíc rokmi. My, predstavitelia novej a spravodlivejšej spoločnosti, sme slúbili svetu mnoho. Slúbili sme, že dáme človekovi slobodu a šťastie ako nikdy predtým. Urobili sme niečo v tomto zmysle. Sme však ešte veľmi ďaleko od toho, čo sme slúbili, že dáme. Je teda nevyhnutné, aby sme porovnali to, čo sme urobili, s tým, čo sme neuroobili. Chceme a musíme porovnávať a merat našu dnešnú civilizáciu tým, čo nám bolo odovzdané od prvých začiatkov... Preto sa obrácam ku Kristovi, ktorého považujem za začiatok začiatkov. Po nom sa vo všetkých oblastiach života objavili veľkí ľudia, mučeníci, proroci, a nao-pak, aj antikristovia... Ježiš prežil a prežíva všetkých, pretože sa obracia rovnako na človeka druhého storočia i na človeka storočia dvadsiateho. Islámske náboženstvo, ku ktorému podľa pôvodu patrím, nemá nijakú postavu, ktorá by sa mohla rovnať Kristovi, nemá nič, čo by sa podobalo udalosti ukrižovania za ideu a univerzálnemu odpusteniu človekovi. Ježiš Kristus mi umožňuje odhaliť súčasnemu človekovi skryté tajomstvo..." /Nový život 4/88/.

Toto je hlas kirgizského vzdelenca a svetoznámeho spisovateľa, hlas ďalekej Ázie o Kristovi, ktorá bežie a nádejou do ruky Evanjelium... Aký úbohy hlas zaznel ~~neproti~~ tomu v "Mladých rozeňoch" na Slovensku, ktoré sa zrodilo a žilo tisícto rokov z Evanjelia a ktoré bez neho bude sotva môcť ďalej žiť!

So želaním všetkého najlepšieho

J. Ch. Korec, Bratislava

Bratislava 30. októbra 1988

KNIHA PRE VÁS

Vladimír Šatura: Prečo láska stroskotáva? /Dobrá kniha, Kanada, 1987/

Vladimír Šatura, člen Spoločnosti Ježišovej, je slovenský rodák pôsobiaci ako profesor na univerzite v Innsbrucku, kde prednáša psychológiu. Študoval teológiu a filozofiu v Ríme a psychológiu v Mnichove. R. 1973 založil Vzdelávací ústav pre vychovávateľov diecézy Innsbruck, ktorý dlhé roky viedol. V rámci vzdelávania dospelých viedie kurzy v Rakúsku, Svajčiarsku a NSR.

Z publikácií: Kants Erkenntnispsychologie /Kantova psychológia poznania/; Struktur und Genese der Person /Štruktúra a vznik osoby/; Jugend im Konflikt /Mládež v konflikte/; Meditation psychologisch gesehen /Psychológia meditácie/; Religion und seelische Gesundheit /Náboženstvo a duševné zdravie/; Damit die Liebe gelingt /Aby sa láska vydarila/.

Kniha Prečo láska stroskotáva? je slovenský, autorom upravený preklad nemeckej štúdie Warum uns die Liebe nicht gelingt? zo zborníka Damit die Liebe gelingt.

Stroskotanie v láske je jav všeobecný, postihuje každého človeka počas jeho života, a to nielen v láske partnerskej, ale v láske vo všeobecnosti. Ten, koho postihne, hľadá príčiny stroskotania. Nie je to len problém manželských vzťahov, ale i vzťahu rodič-dieťa, problém rehoľných spoločenstiev, kde je láska najvyšším ideálom. Chápanie lásky je dnes povrchné a záujem o jej podstatu sa vzbudí až po tom, keď láska zlyhá.

Autor zhŕňa svoje úvahy o láske do troch čažísk:

1. vysvetlenie pojmu lásky /rozsah a cbsah pojmu/,
2. príčiny zlyhania lásky /nakol'ko sa to dá psychologicky zistíť/,
3. kultúra lásky /ako zabrániť jej zlyhaniu a primerane ju rozvíjať/,

Tematiku lásky spracúva krásna literatúra, ale len ako jav, tu sa o podstate lásky dozvieme málo. V psychológiu nachádzame veľmi málo literatúry o láske. Jej empirický výskum je príliš komplexný, a preto viac možností poskytuje fenomenologická psychológia. Téme lásky sa venujú jednotlivé filozofické školy a v nemalej miere teológia. Okrem spomenutých prameňov autor čerpá podnety z vlastnej praktickej skúsenosti.

Prvým krokom pred vymedzením pojmu lásky je určenie firiem lásky. Ľudia najčastejšie láskou označujú erotickú lásku, teda vzťah medzi mužom a ženou, ktorá je na jednej strane veľmi zraniteľná, ale na druhej strane je vzorom lásky ako takej, ba dokonca symbolom Božej lásky. Druhou formou je láiska rodičov k dieťaťu, najvyššia, nezištná podoba lásky. Medziľudská láska sa obracia na všetky bytosťi, ktoré majú ľudské črty. Láska k blížnemu stojí

na vrchole kresťanských čností. Láska človeka k Bohu predpokladá vieru v Boha a vyskytuje sa len v kresťanskom náboženstve. Jednou z podôb lásky je aj priateľstvo, dnes cenene menej než kedysi. Šebaláška má pre mnohých negatívnu príchut. Kto však nemá zdravý vzťah ku svojej osobe, nie je schopný milovať druhého človeka. Láska má aj svoje negatívne podoby, často súvisiace s patológiou - žiarlivosť, despotizmus, zbožňovanie.

Pojem lásky si nemožno zamieňať so sexom, zaľúbenosťou, sympatiou a zamilovanosťou do lásky samotnej.

Láska je zložitý úkaz, a preto sa ľažko definuje. Stretávame sa skôr s opisným vyjadrením podstaty lásky, ktorému však zväčša chýba úplnosť. Láska sa realizuje vo viacerých oblastiach, preto pre jej celostné pochopenie autor podrobnejšie opisuje jednotlivé oblasti: postoje /súhlas, ocenenie, otvorenosť, prípustnosť, dobroprajnosť, zodpovednosť, dôvera, bezpečnosť/, cit /pozitívny vzťah, záluba, "teplota" vzťahu/, poznanie /vedomie špolupatričnosti, zmyslové vnímanie, fantázia, spoločné názory, sloboda/ a správanie /zmyslovosť, sexualita, komunikácia/. Po analýze týchto štyroch oblastí vymedzuje autor pojem lásky nasledovne: "Láska je celkový občaststňujúci zážitok vlastného stotožnenia s druhou skutočnosťou. Je zakotvená v dobroprajnom postoji, vypĺňa celé podvedomie a vedomie a prejavuje sa vo vonkajšom počinaní /str. 48/.

Celostný pojem lásky je obsiahly. Vedia k poznaniu, že nikto neuskutoční lásku rovnako vo všetkých štyroch rovinách. Každý človek miluje svojsky, od štruktúry jeho osobnosti závisí, ktorá rovina prevažuje. U mužov sa častejšie vyskytuje láska ako postoj, kým u žien prevláda cit. Z tejto skutočnosti pramení mnoho konfliktov v partnerských vzťahoch. Človek však nie je oprávnený žiadat od partnera ten istý štýl lásky, aký praktizuje sám. Iným dôsledkom celostného chápania lásky je fakt, že láska sa mení v priebehu času - teda dostáva iné podoby, jej ľažisko sa presúva z citu na praktickú činnosť, starostlivosť a pod.

Autor si kladie aj otázku: Ako vzniká láska? Každý človek má potrebu lásky, je motivovaný na lásku. U rodičov je láska vrozená /vzniká narodením dieťaťa/, u detí nadobudnutá /dieťa sa láske učí v komunikácii s rodičmi/.

Napriek tomu, že človek má možnosť láske sa učiť a rozvíjať ju, jeho láska často stroskotá bez toho, žeby si uvedomil príčiny tohto zlyhania. V knihe sa dočítame o troch oblastiach, v ktorých sa objavuje najviac čioby v chápaní lásky a ktoré majú dalekosiahle praktické dôsledky. Prvou je oblasť nesprávnych predstáv o láske. Patria sem postoje, ktoré možno vyjadriť nasledovne: Láska trvá večne, je nesmrteľná; pravá láska sa neopotrebuje; láska nepozná hraníc a viera v osudové stretnutie s pravým objektom lásky. Tieto postoje sú nereálne, stotožnenie sa s nimi prekáža v reálnom prežívaní lásky a vedia ku krízam. Druhou oblasťou je nedocenenie celistvosti lásky. Nie všetky činnosti, ktoré sa deju v domácnosti, predstavujú lásku; sú to veci, ktoré môžu vykonávať rovnako dobre aj osoby, ktoré spája vecný záujem. Nezvládnutie bežných povinností, stresy, ale aj zdravotné, sociálne a hospodárske ľažnosti môžu usmrtiť lásku. Treťou oblasťou je preskupenie hodnôt. Každá láska sa časom presúva z prvej priečky hierárchie hodnôt na nižšie stanovisko, pretože prichádzajú hodnoty nové. K tým, ktoré láske nežičia, patrí boj o moc, egoizmus, prestíž, snaha o seba-realizáciu za každú cenu.

Ak chceme lásku zachrániť od zániku, musíme ju odmytologizovať, teda osloboodiť od všetkých ilúzií a mystifikácií.

Veľmi zaujímavá a podnetná je posledná kapitola knihy, ktorá sa venuje kultúre lásky. Autor tu uvádzá, že možno nájsť veľa informácií o spôsoboch, formách a pestovaní sexuálneho života, ale minimum o kultúre lásky. Je to asi preto, že sexualita je najjed-

nôdughší druh rozkoše a jav ľahko opísateľný, kým láska je jav komplexný, zložitý, s ktorým sa narába ľažko. Človek dýhtí po láске a rád ju prežíva v umelkých dielach s touto tematikou, nie je však dostatočne motívovaný na skultúrnenie lásky a jej cenu si uvedomuje až vtedy, keď ju stratí. Kultúra lásky dnes celkom nechýba, ale ďaleko zaostáva v hodnote a význame za tým, čo je potrebné a žiaduce.

Z predošej analýzy vyplynulo, že láska sa dá zaradiť do štyroch zážitkových oblastí: pocity, vedomie, postoje a správanie. Pocity a postoje sa kultivujú ľažsie, pretože nie sú ovplyvniteľné vôľou. Možno ich však stimulovať nepriamo: pocity účastou na láske iných a umení, postoje zas usmerňovať rozumom. V oblasti vedomia možno úspešne pestovať vlastné vnútri, napr. uvedomovaním si spolupatričnosti, príjemnosti zmyslových podnetov a pod.

Pre uchovanie a rozvoj lásky je dôležitá kultúra správania. V prvom rade je to kultivácia reči a jej ovládanie, pretože slovo je najčastejším konfliktogénym faktorom. Iným dôležitým aspektom správania je dar. Okrem spomenutého sem patria spoločné zážitky, pomoc a zainteresovanosť v krízových obdobiach a pod.

Aby bol človek schopný milovať, musí lásku pochopiť; autor hovorí o kultúre chápania lásky, v ktorej sú dnes veľké medzery. Nabáda k samoštúdiu diel psychologických, filozofických, krásnej literatúry a drámy a k rozhovorom na túto tému.

Človek potrebuje pre lásku ideál, a každý ho v tejto oblasti má. Pred ideálom sa netreba uzatvárať, je však dôležité hľadieť naň nielen v období zamilovanosti, ale i potom, pretože poskytuje stupňovanie zážitku až po hranice možností. Kresťanské ponímanie lásky v tomto pomáha, a to predovšetkým tým, že vlastnú lásku vyšuje nad nedostatky, ktoré na nej a jej nositeľoch v skutočnosti pretrvávajú.

NÁVŠTEVA

Prišla sama ktoréhosi rána.
Asi bola otvorená brána
môjho detstva...

Čas poslal ju, neomylný vládca
vraj. Dost už! Musím začať hrať sa
s nou.

Kto si?
Prosím!

Som iskra, z ktorej plameň vyblysol,
som pramen, z ktorého gejzír vytryskoval,
Som radosť, veď vonia kvet,
som túžba objať celý svet.
Som prvá láska, zavše hraná,
som však i slza oklamana.
Viem bolieť, trpieť nechápavo,
mysliac, že život nemá právo
byť taký krutý.

Som
mladosť!

/ li /

Dospievanie

V období dospievania - adolescencie dochádza k hlbokým duševným a sociálnym zmenám mladého človeka. Tento krízový vek mladosti trvá od 16. do 18., niekedy do 21. roku a jeho charakteristickým znakom je nesúlad s dospelými. Mladý človek sa na všetko pozera kriticky, i na to, čo si osvojil, i na toho, od koho to získal. Jeho kritické oči hľadia i na rodiča; tvrdo konfrontuje rodičovské príkazy a nariadenia s ich správaním. Tu sa vyžaduje aj od rodičov výrazná stálosť a trpezlivosť, ktoré sú ovocím ich zrelosti.

Stretanie sa dvoch svetov, mladej a starej generácie, nie je nič objavné. Citáty Sokratovej školy svedčia o tom, "že svet upadá, mládež je nevychovaná, mravne skazená, až zvrhlá a svet sa rúti do záhuby". Dospelí posudzujú udalosti z aspektu skúsenosti, kým mladí z aspektu sily a schopnosti. Mladí ľudia si myslia, že krajší svet s nimi prichádza, kym starí sú presvedčení, že ten lepší svet s nimi odchádza. Na tomto postoji zväčša stoja aj generačné názory, keď na jednej strane je neochota zmierovať sa s kompromismi a na strane druhej brániť prieniku pokroku.

Z aspektu výkonnosti psychických procesov treba konštatovať, že v tomto období je prudký nárast fyzických zdatností, takže výkon býva vysoko efektívny /napr. pri dosahovaní výkonov v športe, v činnosti, ktorá si vyžaduje prenosť a jemnosť pohybov/. Energia mladých ľudí sa transformuje nielen do rýchlych pohybov, ale aj do hlasitých prejavov; aj oni sami si vyžadujú čo najviac hluku vôkol seba. Ich reč je rýchla, myšlienková bohatá, vtipná a nápaditá na tvorbu /básničky, pesničky, próza/. Pokúšajú sa o vlastné sebavyjadrenie umeleckou tvorbou nielen slovnou, ale aj pohybovou, mimickou, hereckou a ī. Tvorivosť preukazujú aj v abstraktných úlohách a ich tréningom môžu dosahovať ešte lepšie výsledky /napr. v matematike, fyzike, šachu a pod./. Usudzujú rýchlo, radi kritizujú, ale sa aj zamýšľajú nad "filozofickými problémami" súčasnosti a tesnejšie sa ich dotýka spoločenský tlak i nesprávne, resp. osvojené spoločenské konvenčie. V tomto období je neobyčajne pružná pamäť, takže sa rýchlo učia a fixujú si aj nevedomé podnety. V citoch sú zraniteľní, veľmi intenzívne a hlboko prežívajú svoje prvé sklamanie v láske. Dotýkajú sa ich aj vulgárne pozrámkami dospelých alebo necitné vyjadrovanie sa o vznešených citoch; tu neraz strácajú aj svojich rodičov alebo blízkych priateľov.

Rýchla dynamika v ich konaní často plodí nedôslednosť a prelietavosť, a to aj v záujmovej sfére. Protest proti autoritám a spoločenskému poriadku v tomto období možno hodnotiť ako normu.

Odborníci Svetovej zdravotnickej organizácie, ktorí sa zaobrajú otázkami adolescentného veku, signalizujú, že problémy narastajú. Reakcie v tomto období sú ešte variabilné a v rámci normy sa priipúšťa citová zraniteľnosť, zvýšená vnímanosť na všetko pozitívne i negatívne, aktivita smerujúca k nejakej zmene. Mladí ľudia hľadajú vlastnú identitu, majú nové ponímanie estetických hodnôt a konfrontujú doteraz osvojené etické a morálne hodnotenie sveta. Postupne si vytvárajú vlastnú cestu a zároveň požadujú od najbližšieho okolia, aby ich akceptovalo.

Prispôsobovanie sa v mladosti a dozrievanie do dospelosti je charakterizované istým stupňom životného plánovania, prehľadného a samostatného myslenia, zrelého úsudku a rozhodovania s uváženým a zodpovedným prístupom k práci a postupným osamostatnením sa od dospelých.

U niektorých mladých ľudí toto prispôsobovanie s svetu dospelých nemusí byť harmonické, ale prebieha s ťažkosťami a rôznymi problémami /napr. časté konflikty s dospelými, izolácia od dospelých, ale aj od rovesníkov, nedôverčivosť, pocit vnútornnej samoty/.

Krajné extrémne patologickej prispôsobivosti si vyžadujú psychologicko-pedagogickú starostlivosť, ak sa stretneme:

- a/ s pasívou formou prispôsobenia, t. j. s únikmi rôzneho stupňa - zo školy, z rodiny, s nezáujmom o štúdium, so samovraždou;
- b/ s agresívnou formou, ktorá predstavuje ničenie, vydieranie, trestnú činnosť, terorizmus, delikvenciu;
- c/ s kompromisnými reakciami, ako je konzum alkoholu, fajčenie, nezodpovedné správanie sa v škole, striedenie priateľov.

Rodičia pri výchove mladých nesmí zanedbávať, i keď sa im zdá, že oni už ich pomoc nepotrebuju, a myslia si, že doma majú dospeľých. Dospievajúci sa tiež aj správajú: trávia málo času doma, rodičovské slovo málo akceptujú a väčšmi požadujú materiálnu pomoc. Rodičia často volia nesprávny prístup k mladým, buď im umelo nanúčujú svoju starostlivosť vrátane názorov, alebo o nich nejavia citový záujem a názorové nezhody dramatizujú. Mali by sme sa viac zaujímať o svet mladých, o ~~deba~~ priateľov, ich záujmy, ako aj o ich myšlienkové a zážitkové pochody. Rodičia sa dopúšťajú chýb aj vtedy, ak prejavujú nadmieru veľa ochoty a starostlivosti pri vybavovaní povinností, ktoré spadajú do kompetencie mladých. Berú im tak priestor tvorivosti a samostatnosti a značne ich "psychicky imobilizujú". Toto má negatívny vplyv na ľahšie dozrievanie a postoje mladých, ktorí aj po osamostatnení sa i po založení novej rodiny stále sa utiekajú k rodičom o materiálu a citovú pomoc.

Dospievajúci nám viedieť, že výchova rodičov musí prejsť do sebavedomie, ktorú tvrdo na sebe uplatňuje, samostatne rozvíjajúc svoje schopnosti a nadanie.

V tomto období sa stretáme aj s takým neduhom, eko je denná dezorganizácia, ležérnosť k povinnostiam, neochota pomáhať, sladké "ničnerobenie" alebo jednostranné venovanie sa vlastným záujmom. Je škoda, ak mladý človek nevyužije svoje schopnosti a nadanie, ktoré má k dispozícii, lebo táto energia ani čas sa už nikdy nevrátia. Dobre hospodáriaci mladý človek môže dlho žiť zo svojich naučených vedomostí a môže ich ďalej rozvíjať, zvlášť ak má navodený pravidelný rytmus života, ktorý mu je značným ulahčením.

Aj v duchovnej oblasti považujeme za normálne, ak sa mladý človek kriticky pozera na vieri a na náboženstvo. Ak náboženské presvedčenie a rodinné ovzdušie je jednoliate, t. j. presvedčenie rodiča je nielen formálne, ale praktické a živé, vtedy sa viera v mladom prehľbi. Konflikty a nezhody "hlboko veriacich" manželov môžu negatívne poznátiť vzťah k Bohu u dospievajúcich. Náboženský vývoj však nikdy neprestáva a je dosť dôležité, v akom ovzduší sa mladí ľudia pohybujú. Dobré prostredie ich môže uchrániť pred mnohými chybami, kym v zlom je vždy tendencia dc istej miery sa prispôsobiť. Mladých ľudí máme poverovať aj zodpovednejšími úlohami, napr. starostlivosťou o iných, modlitbou za chorých, zomierajúcich, pozornosťou k starým rodičom a pod., kde majú možnosť sa prakticky sebarealizovať a nachádzajú aj primerané ocenenie.

Dospievanie patrí k najkrajšiemu obdobiu človeka, ku ktorému sa radi vraciame a čerpáme z neho aj v starobe. Preto aj jeho prežitie nech je pozitívne zamerané, aby sme mali na čo v dobrom spomínať.

Takto možno charakterizovať obdobie adolescencie vo všeobecnosti. Aké problémy prináša so sebou konkrétnie - v kresťanských rodinách? Na túto otásku sa budeme snažiť odpovedať na základe ankety ktorú uskutočnila skupina odborníkov - psychológov a pedagógov v priebehu minulého roka /1988/.

Sonda do rodinného života rodín s dospievajúcimi deťmi obsahovala dotazníky pre otca, matku a dieťa, pričom otázky boli významovo rovnocenné. Obseholi položky, kde každý rodič hodnotil dieťa, ale i seba, vyjadril sa k spôsobu výchovy /odmeny a tresty/, k prežívaniu voľného času a k celkovej domácej pohode. Podobne deti

hodnotili rodičov. V prílome sme zachytili základné demografické dátá o rodine /vek rodičov, detí, vzdelanie, počet detí v rodine a stručnú charakteristiku náboženského života/. Aby sa vylúčila vzájomná kontrola, dieťa i rodičia mali možnosť odovzdať vyplňený dotazník v zlepenej obálke. Rozposlali sme 600 dotazníkov /t. j. do 200 rodín/, z ktorých sa vrátilo vyplnených 80 dotazníkov, čo čini 40 %. Považujeme to za úspech; pri podobných skociach je návratnosť dotazníkov asi 10 %.

Príleskum sa uskutočnil v rodinách s dospevajúcimi deťmi vo veku 15-18 rokov, priemerný vek detí bol 16,2 roka. Z 80 detí bolo 45 chlapcov /56,2 %/ a 34 dievčat /42,5 %. Priemerný vek otcov bol 46,1 roka, matiek 42,0. V rodinách boli priemerne 3,4 deti, čo predstavuje pre súčasnú rodinu istý "nadpočet". V sledovanom súboru len 2 deti boli jedináčkovia, najpočetnejšia rodina mala 7 detí.

Vzdelanie rodičov a detí prehľadne ukazuje nasledovná tabuľka /vyjadrené v %/:

Vzdelanie

	základné	odb, učňovské	stredošk. s maturitou	vysokoškolské
otec	7,8	16,88	31,17	44,15
matka	10,26	21,79	42,41	25,64
dieťa	7,5	26,25	66,25	-

Vysoké percento vysokoškolsky vzdelaných rodičov nás nutilo uvažovať, či je to preto, že vysoké percento dotazníkov vyplňala mestská populácia, alebo či rodičia s nižším vzdelaním mali menší vztah či ochetu vyplniť dotazník? Alebo môžeme uvažovať o tom, že v rodinách intelektuálov je intenzívnejší náboženský život? Tiež vysoké percento detí má stredoškolské vzdelanie /alebo navštievia školu tohto typu/, čím sa nezachytili niektoré vežne problém typické pre učňovskú mládež alebo mládež bez odborného vzdelania.

Charakteristiku náboženského života v rodinách vyjadrujú nasledovné tabuľky /v percentoch/:

Náboženský život: modlitba, duchovné čítanie, meditácia, návšteva kostola

	otec	matka	dieťa
pravidelné	56,9	57,14	58,44
denne	29,33	36,36	32,47
mesačne	2,67	1,30	3,90
na výročia, sviatky	6,67	3,90	2,19
nijaký náboženský život	5,33	1,30	..

Pristupovanie k sviatostiam: sv. prijímanie, sviatosť zmierenia

	otec	matka	dieťa
pravidelné	37,33	49,35	48,05
denne	20,00	22,27	24,63
mesačne	10,67	9,09	10,39
na výročia, sviatky	21,33	14,29	11,69
nepristupuje	10,67	3,90	5,19

Ako vidno z tabuľiek, matky a deti vedú intenzívnejší náboženský život, ale podiel otcov na náboženskom živote tiež nie je zameňbateľný. V tejto položke možno rodiny považovať za značne kompaktné. Rodičia stojia suverénne na prvom mieste ako sprostredkovatelia danej viery /91,13 %/, hoci deti pripisujú v tejto oblasti

formatívny význam náboženským skupinám, kňazom a priateľom. Len nízke percento získalo vieriú od starých rodičov a duchovných 12,53 %, ostatní uvádzajú priateľov a iných ľudí.

Dospievajúci chodia do kostola prevažne sami 49,35 %, s rodičmi 25,97 %, prípadne alternatívne - sami alebo s rodičmi 11,69 %. Ostatní uviedli, že do kostola chodia s priateľmi.

Príjemným prekvapením je, že vyše polovica sledovaných otcov a o niečo väčšie percento matiek a detí pristupuje denne alebo pravidelne k sviatostiam.

Spoločné aktivity a programy v rodine považujú dospievajúce deti za "povinnosť", ktorú rešpektujú viac z úcty k rodičom ako z vlastnej potreby, čo vyjadrili veľmi úprimne svojimi odpoveďami. Deti však spontánne neuviedli, aké činnosti by rady robili vo volnom čase, a na takto formulovanú otázku sme v dotazníku zabudli. Na prežívanie spoločných programov v rodine majú rodičia a deti rozdielne názory, ako to ukazuje nasledovná tabuľka /v percentách/:

	otec	matka	diena
v rodine je pravidelný spoločný program	62,32	52,63	40,78
v rodine je príležitostný spoločný program	10,14	23,01	15,32
v rodine nie je nijaký spoločný program	27,64	23,01	43,90

Rodičia sú presvedčení o istom programovom trávení volného času, zatial čo deti tento pocit nemajú, prípadne sa rodinným programom vyhýbajú, či spoločné povinnosti neberú do úvahy ako program.

O štruktúre spoločných programov rodiny hovorí ďalšia tabuľka /údaje tiež v percentoch/, ktorá zahŕňa vyjadrenia rodičov i detí:

	otec	matka	diena
pracovná činnosť /práca okolo domu, záhrada, chalupa a iné/	55,82	41,46	35,00
návštevy	18,61	14,44	25,00
priroda, turistika, šport	16,27	31,70	20,00
duchovné programy	9,30	12,20	20,00

Je zaujímavé, že spoločné programy sa orientujú prevažne na pracovnú činnosť, kym ostatné programy sú zastúpené skromnejšie. Kultúrne programy neuviedli respondenti ani raz, čo je pre mestskú populáciu, ktorá má možnosť navštievoať divadlá a koncerty, významné. Duchovné programy sa týkali spoločnej návštevy kostola, zriedka aj púte. Spoločná modlitba či duchovné čítanie bolo zastúpené minimálne. Je možné, že takéto programy sa považujú za samozrejmú zložku rodinného života. Alebo sa vytrácajú zo života rodiny v čase, keď deti dospievajú?

Zaujímalo nás, či sa dospievajúce deti cítia dobre v rodine; aj rodičia mali odpovedať na otázku, či si myslia, že ich deti sa doma cítia dobre. Výsledky sú uvedené v percentoch v nasledujúcej tabuľke :

	otec	matka	dieťa
dieťa sa doma cíti dobre	89,47	88,31	75,00
dieťa sa doma cíti skôr zle	-	2,50	5,00
podľa okolností - striedavo	1,31	9,09	16,25
na otázku neodpovedali	10,52	..	3,75

Rodičie majú dojem, že ich deti sa doma cítia dobre, kým celá tretnina detí uviedla neisté pocity z domáceho prostredia, alebo ešte extrémne postoje: "Najradšej by som doma neboli" /5 %/. Teda aj v rodinách "nábožných" je asi menej lásky, akorú deti vyžadujú, alebo nezhody v rodine ich vedú k únikom z domáceho prostredia. Matky sú empatickejšie v pociťovaní nezhôd v rodine a deti sa im častejšie zdôverujú, ako to uvidíme neskôr.

Zaujímavé sú výchovné prístupy k deťom, zahrňajúce spôsoby trestania a odmenovania v rodine. Najprv však vyjadrenie k odmenám a trestom /v percentách/:

	otec	matka	dieťa
dieťa odmeňujú	85,53	90,91	83,25
dieťa neodmenujú	14,47	9,09	16,25
dieťa trestajú	84,21	93,59	92,50
dieťa netrestajú	15,79	6,41	7,50

Dieťa si odmeny všíma menej, než si myslia rodičia, tresty si všíma zhodne s tým, ako im ich udelenú matky, ktoré častejšie trestajú i odmeňujú, čo je prirodzeným dôsledkom toho, že s deťmi prežívajú viac času ako otcovia.

Spôsoby odmien a trestov podáva nasledovný prehľad /v percentoch/:

Spôsob udelenia odmeny:	otec	matka	dieťa
pochvala, dobré slovo, povzbudenie, modlitba za dieťa	66,67	52,32	61,63
láskový prístup	2,57	5,58	3,49
darčeky, peniaze, materiálne odmeny	21,79	20,93	18,60
sladkosť, maškrta, dobré jedlo	1,28	8,14	6,98
voľný program, kino atď.	7,69	12,79	9,30

Spôsob udelenia trestu	otec	matka	dieťa
dohováranie, káranie, mentorovanie	60,00	46,75	51,85
rozkaz, krik, príkaz	2,67	7,79	8,64
bitka, telesný trest	6,67	9,10	12,35
zákaz TV, voľného programu návštev, stretania...	29,33	29,87	25,92
mlčanie, ignorovanie	1,33	6,49	1,23

V analýze odmien sa výrazne nelíšia výpovede detí a rodičov. Matky deti viac odmenujú maškrtami a voľným programom, čo zrejme súvisí s tým, že častejšie od detí žiadajú pomoc a organizujú domáce práce, za čo deti aj odmeňujú.

Pri trestoch uvádzajú deti viac telesných trestov než rodičia. Upútalo nás vysoké percento zákazov rôznych činností ako formy trestu. Zákazy sa týkali hlavne televízie. Zdá sa, že sledovanie

televízie je v rodine v mnohých prípadoch ústredným programom včera. Napriek tomu, že matky častejšie udeľujú telesné tresty i tresty vo všeobecnosti - čo je v priamom súvisе s ich výchovným vedením, kde majú primát - sú u detí oblúbenejšie a deti sa im aj v období dospejania viac zdôverujú. Aj otcovia majú pocit, že deti si lepšie rozumejú s matkou. Prehľad podáva nasledujúca tabuľka /v percentách/:

	otec	matka	dítie
dítia si lepšie rozumie s matkou	48,69	45,45	51,25
dítia si lepšie rozumie s otcem	13,15	11,69	15,00
podľa povahy problému alebo rovnako s oboma rodičmi	27,64	41,55	27,50
dítia si nerozumie ani s jedným rodičom alebo sčevy jadrili	10,52	1,30	6,25

Percento detí, ktoré si nerozumejú ani s jedným z rodičov, je v príamej súvislosti s percentom detí, ktoré sa doma recítia dobre.

Vrátime sa časte k priestupkom, za ktoré boli deti najčastejšie trestané: v prvom rade za zlé výsledky v škole, neskôr príchody domov, nedodržiavanie denného režimu a neschopnosť udržať poriadok vo svojom okolí. Tieto príčiny trestov uvádzali zhodne rodičia aj deti.

Deti aj rodičia sa vzájomne hodnotili v pozitívnych i negatívnych vlastnostiach. Výpovede detí boli úprimné i kritické, osoznejšie než výpovede rodičov. Hodnotenia sme zhŕnuli do kategórií. Percentuálne ich vyjadruje tabuľka na str. 47.

Deti sa hodnotia pomerne kriticky. Uvádzajú, že ich rodičom najviac prekáža ich neposlušnosť, lenivosť a nepresnosť v životospráve. Deti si priznávajú egoizmus. Na druhej strane vysoké percento detí vníma svojich otcov ako egoistických vo vzťahu k rodine, autoritatívnych a málo sa podielajúcich na výchove. Kritizujú aj ich negatívne emočné postoje. Pomerne vysoko hodnotia chýbanie životosprávy u cboroch rodičov - najviac kritiky bolo na konzum alkoholu, fajčenie, sledovanie TV. Deti skorovali matky vysoko v typicky ženských vlastnostiach, ktoré sa prenášajú do výchovy: bašterivosť, nervozita, hyperkritičnosť, nedostatočné seba-ovládanie. Aj u nich sa vyskytuje egoizmus, ale v podstatne nižšej miere ako u otcov. Deti sa u matiek stážovali na nedostatek času vo výchove a na panovačné postoje pri uplatňovaní výchovných prístupov /rozkazy, nariadenia/. Ani jedno dítia nehodnotilo matku ako lenivú a pomalú v činnosti, v hodnotení otcov sa tieto vlastnosti vyskytli. Deti hodnotia matky ako menej smiešne zrelej, labilnej a náladové, s vyššími nárokmi než majú otcovia, ľahko ovplyvnenitélné. Pripisujú im vyššiu kontrolu chodu domácnosti a správania sa členov domácnosti.

Dieta malo uviesť aj pozitívne vlastnosti, ktoré si najviac cení ne rodičoch. Aj tu nachádzame rozdiely. Positívne vlastnosti otcov sú rovnomernejšie rozdelené. Deti si na nich najviac cenia charakter a zrelosť osobnosti, potom altruizmus, dobrosrdečnosť, obetavosť, zmysel pre pochopenie a povzbudenie a citlivý prístup vo výchove. V hodnotení matiek vysoko dominovala kategória altruizmu s typicky láskavým a starostlivým prístupom, potom citlivosť vo výchove a pracovitosť. V porovnaní s otcami sú matky pracovitejšie, svedomitejšie, dobrosrdečnejšie, usilovnejšie, ale podstatne menej veselé a družné, sú menej velkodusné a menej

Negatívne vlastnosti	dieta o sebe	otec o sebe	dieta o otcovi	matka o sebe	dieta o matke
Povrhnosť /nedôslednosť, nespôsobnosť, zábulivosť, neporiadnosť, zanedbávanie povinností	8,38	0,00	2,22	0,00	2,73
Ieníosť /pohodlnosť, nechut do práce, nezáujem o domáce práce, bezcieleľné programy	15,57	5,17	4,44	0,00	0,00
Neschopnosť ovládať afekty /impulzívnosť, agresivita, výbušnosť, zúrivosť, nepripravené reakcie/	4,19	12,07	13,33	9,84	12,33
Egoizmus /panovačnosť, tvrdosť, autoritatívnosť, neochota, málo času na vzájomný kontakt/	12,57	37,93	36,70	9,84	13,70
Nezáujem o sebavýchovu /odmietanie náboženského života, vlážnosť, slabá vôľa/	3,60	0,00	3,33	1,64	1,38
Zavretosť /nezdieľnosť, pretvarovanie sa, klamanie, nevšímavosť/	2,40	0,00	3,33	3,28	2,73
Negatívne emočné postoje /naučnosť, nervozita, ohováranie, hyperkritičnosť, pôhostejnosť a iné/	10,78	6,90	13,33	32,78	35,63
Nezrelosť osobnosti /náladovosť, ovplyvniteľnosť, naivita, bezstarostnosť, nedodržanie slova/	0,00	0,00	3,33	3,28	6,84
Pomalosť v činnosti /nesamostatnosť, slabá fantázia, zlé volské výsledky/	4,79	0,00	1,11	3,28	0,00
Chýbanie životosprávy /pitie alkoholu, fajčenie, ponocovanie, TV, hluk, málo spánku, vyberavosť v jedle/	13,17	5,90	12,22	1,64	8,22
Neposlusnosť /tvrdohlavosť, arzé vystupovanie, sgojhľavosť, konanie na vlastnú pásť, odvrávanie/	17,96	0,00	5,55	1,64	1,38
Prácké nároky /obliekanie, malovanie, nešetrnosť, kritika, neskromnosť/	5,39	0,00	1,11	3,28	6,84
Kontrola /prehnana starostlivosť, zvedavosť, úzkostné sledovanie druhých	1,20	31,03	0,00	29,50	8,22

inteligentné. Prevládajú u nich skôr negatívne emočné kvality: nerovzita, zameranosť na maličkosti a plnenie povinností, sú úzkostlivé a pedantské. I tu sa potvrdilo, že ich deti vnímajú ako "menej zrelé".

V tabuľkovej podobe vyzerá hodnotenie takto /v percentách/:

Pozitívne vlastnosti	dieťa o otcovi	dieťa o matke
<u>Zmysel pre povinnosť</u> /zodpovednosť, spoločnosť, zmysel pre plnenie úloh, svedomitosť, poriadokumilnosť/	5,20	4,00
<u>Pracovitosť</u> /vzťah k práci, usilovnosť, vytrvalosť, svedomitosť, húževnatosť/	11,86	14,00
<u>Citlivosť</u> /jemnosť, zmysel pre pochopenie a povzbudenie, kladné emočné vzťahy/	12,60	16,66
<u>Altruizmus</u> /láska, láskavosť, charitatívne ciele, obetavosť, dobrosrdečnosť, starostlivosť/	15,56	38,00
<u>Zbožnosť</u> /duchovný rast, sebavýchova, zdokonalovanie sa/	5,94	7,33
<u>Priamosť, úprimnosť</u> /otvorenosť pravdovravnosť, spontaneita/	5,20	4,67
<u>Veselosť, družnosť</u> /zmysel pre humor, radosť zo života	9,54	2,67
<u>Zrelosť osobnosti</u> /charakter, samostatnosť, rozvaha, čestnosť, spravodlivosť, úcta k druhým/	18,53	8,67
<u>Schopnosti</u> /inteligencia, vedomosti, fantázia, nadanie a jeho využitie, schopnosť vynájsť sa/	8,90	3,33
<u>Životospráva</u> /nepije, nefajčí, športuje, večne mladý/	6,67	0,67

Okrem toho, že v dotazníku hodnotili rodičia svoje deti v negatívnych i pozitívnych vlastnostiach, mali sa vyjadriť aj k tomu, čo si myslia, že deti u nich obdivujú, prípadne odsudzujú. Prehľad o tomto podáva tabuľka "Negatívne vlastnosti" v rubrikách otec o sebe a matka o sebe. Je zaujímavé, že otcovia i matky sa zhodli vo výpovediach s deťmi. Otcovia si priznali svoj egoizmus a tiež neschopnosť ovládať afekty v súhlase s hodnotením detí. Otcovia sa myline domnievajú, že "priveli mi kontrolujú svoje deti"; deti túto vlastnosť u nich nespomenuli ani raz! Matky tiež uhádli, že deťom najviac prekážajú ich negatívne emočné postoje a zvýšená kontrola povinností.

Porovnanie negatívnych vlastností detí možno nájsť v ďalšej tabuľke, v ktorej už jednotlivé kategórie negatívnych vlastností nerozpisujeme podrobne. Údaje sú v percentách.

Negatívne vlastnosti	dieťa o sebe	otec o dieťati	matka o dieťati
povrchnosť	8,38	19,38	15,53
lenivosť	15,57	10,85	14,91
neschopnosť ovládať afekty	4,19	6,20	3,73
egoizmus	12,57	10,85	9,94
nezáujem o sebavýchovu	3,60	3,88	3,10

pokračovanie tabuľky:	dieťa o sebe	otec o dieťati	matka o dieťati
uzavretosť	2,40	6,98	5,27
negatívne emočné postoje	10,78	4,65	3,07
nezrelosť osobnosti	0,00	6,20	3,73
pomalosť v činnosti	4,79	7,75	4,97
chýbanie životosprávy	13,17	7,75	13,07
neposlušnosť	17,96	10,85	11,80
vysoké nároky	5,39	4,65	4,97
kontrola	1,20	0,00	0,00

V kladných vlastnostiach hodnotia rodičia deti nasledovne
výdaje sú v percentách/:

Pozitívne vlastnosti	otec o dieťati	matka o dieťati
zmysel pre povinnosť	5,00	7,14
pracovitosť	16,67	12,33
citlivosť	5,00	7,79
altruizmus	6,67	13,54
zbožnosť	12,50	12,99
priemost-úprimnosť	20,83	7,14
veselosť-družnosť	4,17	7,14
zrelosť osobnosti	9,17	11,59
schopnosti	13,33	5,20
životospráva	0,83	0,65
poslušnosť	5,85	1,30

Ako vidno z prehľadu, v niektorých položkách je v hodnotení rodičov vysoká zhoda, inde sa ich názory na deti líšia. Sme potešujúce, že hodnotia svoje deti ako pracovité, zbožné a úprimné. Podobne to vyzerá aj v negatívnych vlastnostiach, kde môžeme vidieť, že aj deti sú voči sebe primerane kritické /položky lenivosť, nezáujem o sebavýchovu, neposlušnosť, vysoké nároky/. Rozdiely pri hodnotení detí rodičmi vznikli zrejme tým, že matka a otec zdôrazňujú vo výchove rozličné vlastnosti, vyplývajúce z role muža a ženy. Otcami sa zdajú byť deti inteligentnejšie, poslušnejšie, matkám zasa zrelšie. Matky zdôrazňujú životosprávu viac než otcovia, otcovia kladú dôraz na rýchlu činnosť a podobne.

Pri analýze dotazníkov sme narazili na niektoré problémy s kategORIZÁCIOU odpovedí, pretože otázky boli formulované tak, aby učastníci nemali možnosť vol'by odpovede, bolo možné dopĺňať ich celkom voľne. Matky vyplňali dotazníky obšírnejšie a precízne, kým otcovia boli zdržanliví, odpovedali stroho, často až málo nápadito. Zvyčajne odpovedali, že dieťa im nerobí problémy, tresty nepoužívajú, stručne charakterizovali dieťa i seba. Ľažko povedať, či je to odraz ich veľkodušnosti pri posudzovaní, spokojnosti s rodinným životom alebo nezáujem o dotazníkovú akciu. Zvlášť chceme vyzdvihnuť deti, ktoré veľmi vtipne charakterizovali svojich rodičov a veľmi výstižne opísali generáčne problémy i spôsoby ich výchovného zvládnutia rodičmi. Smútok v nás vyvolali tie dotazníky, kde deti písali o svojich prevažne negatívnych vzťahoch k rodičom, z ktorých sa daťo vycítiť ovzdušie nelásky a nepochopenia v rodine, i tie, kde pochodu namúša alkoholizmus otca.

Nakoniec by sme chceli predložiť závery, ktoré vyplynuli z ankety:

1. Rodina je pre dieťa základným formatívnym prvkom aj v náboženskej oblasti. Dieťa si v nej nielen získa, ale aj udržiava živú vieri, čo je v priamej závislosti od kvality duchovného života rodičov.

2. Dobrý vzťah medzi rodičmi, harmónia a pohoda, jednotný prístup vo výchove vytvárajú prostredie, v ktorom sa dieťa dobre cíti, kám sa rado vracia. Rodičia by si mali uvedomiť, že každá disharmonia, nezhoda v ich vzťahu má priamy, často stresujúci a negatívny pôsobiaci dopad na dieťa, aj keď to ono na sebe nedá poznáť.

3. Rola otca v rodine sa nezakladá len na tom, že zabezpečuje materiálno-technickú základnú a je "rukou zákona". Má sa aktívne podieľať na výchove detí počas celého života od narodenia až po odchod z domu. Pasívny postoj, presadzovanie svojich záujmov, monitorovanie, neochota pomôcť v rodine, egoizmus, konzum alkoholu, fajčenie sú trňom v oku dospievajúceho dieťaťa a môžu vytvoriť negatívny vzťah k otcovi, ktorý zvládne rozumovo až v období zrelosti a plnej dospelosti.

4. V roli matky sa akcent neželaťne prenáša zo sprostredkovania pohody, pokoja a lásky na usmernovanie chodu domácnosti, poriadku, kontrolu, čo sa deje zväčša v ovzduší nervozity, chvatu a s negatívnym emočným sprievodom. Deti ľahko znášajú tento neurotizujúci prístup, ktorý vytvára v nich pocit neistoty. Príčina je v zamestnanosti žien, ktorá je dnes nutným zjavom. Žena býva v práci vystavená stresom každého druhu, a tak jej na rodinu často neostáva dostatok fyzických ani psychických sín.

5. Poč spoločnými programami rodiny nemožno chápať len spoločné práce, prípadne návštevy, ktoré mladí ľudia neprijímajú pozitívne. Bolo by vhodné už v mladšom veku viesť deti k tomu, aby si uvedomili, že nielen rodina dáva niečo im, ale aj ony by mali dávať svoj podiel rodine. V tomto duchu by sa mali podieľať na plánovaní spoločných programov rodiny. Voľný čas by sa mal väčšinu zameriť na relaxáciu a realizáciu záujmových a kultúrnych programov.

6. Rodina je povinná sprostredkovať dieťaťu náboženské vzdelanie, a to nielen vo forme prípravy na prvé sväté prijímanie, prípadne na sviatosť birmovania, ale aj v príprave na manželstvo a život. Naše dospievajúce deti majú chabé náboženské vedomosti /je to aj preto, že sa nevyučuje na školách/, a tak sa môže stať, že vtedy dieťaťa a vedomosti dieťaťa nepostačia dospievajúcemu v boji o vieri dospelú a zrelú. Katechéza je permanentný proces, platí pre kresťana po celý život. V katechéze detí a dospievajúcich treba postupovať citlivou a s ohľadom na slobodu dieťaťa, aby sa neštalo, že dieťa presýtené stálym zdôrazňovaním náboženstva pri najoližšom možnom uvoľnení dopadne od viery.

7. Nakoniec chceme zdôrazniť, že v čase adolescencie nastáva väzny zlom vo vzťahu rodič - dieťa. Dospievajúci nechce - a ani nie je správne, aby sa to od neho vyžadovalo - byť v pozícii dieťaťa plniaceho príkazy a zákazy bez možnosti diskusie, uplatnenia vlastného názoru či slobodného rozhodnutia. Vo vzťahu k dospelým by sa mal pomaly uplatňovať model komunikácie dospelý - dospelý, prípustujúci viac slobody a demokracie. Platí zásada, že čo sme z detí nevyčovali v útlom veku, to v puberte a adolescencii ľahko doženime. Za našu dôveru a otvorenosť bude nám odmenou úprimné správanie sa dospievajúcemu, ktoré ho povedie k samostatnosti a zrelosti a ktoré bude aj pre nás pozitívnym formatívnym prvkom. Aby sme prerod svojho dieťaťa v dospelého dobre zvládli, nezabudnite sa modliť na tento úmysel.

Anketa, ktorou končíme cyklus vývinových období dieťaťa, má byť naším príspevkom k Roku sv. Jána Bosca aj k Roku mládeže, ktorý vyhlášil sv. Otec. Neznamená to však, že sa danej problematike nebudeme venovať aj v niektorých ďalších číslach nášho časopisu.

Chceme sa poďakovať všetkým, ktorí boli ochotní poskytnúť informácie zo svojho rodinného kruhu.

Trestný postih veriacich

Najzávažnejším druhom právneho postihu je trestný postih.

Môže sa uskutočniť len na základe Trestného zákona a spôsobom upraveným v Trestnom poriadku. V trestnom postihu vystupuje - najzjavnnejšie do popredia politický rozmer postoja štátu k veriacim. Skutkové podstaty trestných činov sú v Trestnom zákone uvedené len abstraktne a všeobecne a závisí od politických smerníc, ktorými sa riadi bezpečnosť, prokuratúra a súdy, aké konkrétnie skutky označia za trestné a podriadia pod skutkové podstaty v Trestnom zákone.

Trestný zákon obsahuje dve skutkové podstaty /dva paragrafy/ otvorené namierené proti veriacim. Je to § 101 - zneužívanie náboženskej funkcie a § 178 - marenie dozoru nad cirkvami a náboženskými spoločnosťami. Ak to politická situácia v štáte a medzinárodná súčasť dovoľujú, použijú sa aj iné paragrafy. Napr. r. 1983 odsúdil súd v Bratislave Hélenu Gondovú a Františka Novajovského za prípravu poburovania podľa § 100 Tr. zákona. Príprava poburovania spočívala v tom, že pri domovej prehliadke im našli v byte niekoľko výtlačkov samizdatového časopisu Náboženstvo a súčasnosť.

V § 101 - zneužívanie náboženskej funkcie sa uvádza, že kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému zriadeniu republiky zneužije svoju náboženskú funkciu v úmysle nepriaznivo ovplyvňovať veci všeobecného záujmu, potresce sa na šest mesiacov až na tri roky. Posledné známe použitie tohto paragrafu je z r. 1976. Vtedy odsúdili podľa neho P. Štefana Javorského na dva roky nepodmienečne. Jeho trestná činnosť spočívala v tom, že ako knaz na Muráni, okr. Rožňava, rozširoval náboženskú literatúru a "nepriateľskú ideológiu" medzi mládežou, najmä vysokoškolskou. Za nepriateľskú ideológiu označil súd náboženské myšlienky, ktoré šíril okolo seba P. Javorský. Odsúdenie P. Javorského je názorným príkladom, ako svolivo možno aplikovať Trestný zákon na konanie, ktoré sa odchyluje od oficiálnej štátnej ideológie.

Častejšie sa používal § 178. Hovorí sa v ňom, že kto v úmysle mariť alebo stážovať výkon štátneho dozoru nad cirkvami alebo náboženskými spoločnosťami poruší ustanovenie zákona o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

Zákon čís. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom je súčasťou tzv. cirkevných zákonov. Pochádza z vrcholného obdobia stalinizmu a dodnes platí. Eufemisticky sa nazýva zákonom o-hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom, ale jeho účelom bolo podriadit všetku činnosť cirkví štátu. V § 7 tohto zákona sa uvádza, že duchovenská činnosť /kazateľskú a pod./ v cirkvách a náboženských spoločnostiach môžu vykonávať len osoby, ktoré majú štátny súhlas a vykonajú slub. Na základe zákona boli vydané v tom istom roku vládne nariadenia upravujúce dozor nad jednotlivými cirkvami. Vládne nariadenie číslo 219/1949 Zb. sa týka rímskokatolíckej cirkvi. Klúčový § 16 o štátnom súhlase znie takto: Akúkol'vek duchovenskú činnosť môžu vykonávať svetskí a reholní duchovní len so štátnym súhlasom. Štátny dozor nad cirkvami vykonáva v súčasnosti ministerstvo kultúry a na základe cirkevných zákonov vydáva ďalšie nariadenia a pokyny, uverejnené len interne, prípadne vôbec neuverejnené.

Légičky uvažujúc, zákony a nariadenia by sa mali vzťahovať len na duchovných hospodárskych zabezpečených štátom. Súdna a bezpečnostná prax však v priebehu rokov aplikovala ustanovenia zákonov aj na laikov a za duchovenskú činnosť považovala aj požičiavanie kníh s náboženskou tematikou väčšiemu okruhu osôb, samozrejme, domáce duchovné cvičenia a súkromné pobožnosti. Udelený štátny

súhlas obmedzila len na domovskú farnosť. Na štátny súhlas nie je právny nárok a možno ho kedykoľvek odňať. Cirkevní tajomníci do teraz odnímali štátny súhlas kňazom bez toho, aby uviedli skutkový dôvod odňatia.

Cirkevné zákony sú v rozpore s čl. 18 Medzinárodného paktu o občianskych a politických правach /vyhl. č. 120/76 Zb./. Pakt zakotvuje náboženskú slobodu, vrátane práva na duchovenskú činnosť, nepodmienečne. Podľa Paktu užívanie náboženskej slobody, vrátane výkonu duchovenskej činnosti, nemožno viazať na splnenie ďalšej podmienky. Naproti tomu cirkevné zákony viažu výkon náboženskej slobody na splnenie ďalšej podmienky, a to udelenie štátneho súhu su, na ktorý naviac nie je právny nárok. Obmedzovacie ustanovenie čl. 18 ods. 3 Paktu sa na nás nevzťahuje, pretože výkon našich náboženských práv neohrozuje verejnú bezpečnosť, poriadok, zdravie alebo morálku alebo základné práva a slobody iných. Len v takých prípadoch možno náboženskú slobodu obmedziť.

Cirkevné zákony platia ďalej a štát, súdy, ale aj právni teoretici a publicisti sa vyhýbajú odpovedi na rozpor medzi zákonmi a Paktom.

Trestným ustanovením za porušenie zákonov je § 178 Trestného zákona. Súdy tento paragraf ešte donedávna hojne využívali. Zo 70. rokov sú známe odsúdenia niekolkých kňazov za marenie dozoru nad cirkvami. V 80. rokoch boli odsúdení P. Oskár Formánek a Mária Kožárová v Prešove, Jozef Lábuda a Emília Kesegová v Rimavskej Sobote, Gabriel Povala v Žiline, Günther M. Rompf v Bratislave, Ondrej Filípek v Spišskej Novej Vsi, ThDr. Ladislav Hanus v Liptovskom Mikuláši, opäť P. Štefan Javorský v Poprade.

Tieto odsúdenia stále s novou nástojčivosťou nastoľujú problém cirkevných zákonov z r. 1949. Ak by nebolo cirkevných zákonov, nebolo by ani procesov za marenie dozoru nad cirkvami. Cirkevné zákony musia byť zrušené. Iniciatívou za ich zrušenie bola aj pětícia moravských katolíkov s pol miliónom podpisov. Strana a vláda sa zatial držia tohto pozostatku stalinizmu a my sa musíme proti zákonom a z nich odvodeným trestným postihom brániť, ako sa dá. Ale o tom nabudúce.

J. Č.

SLÁVNOSTI V RODINE A V CIRKVI

Je dosť obvyklé, že ustupujeme pred životnými prekážkami, vzdávame sa boja za spravodlivú vec a často sa iba pasívne prižeráme, keď sa deje bezprávie. Nemáme odvahu riskovať, brániť sa proti nespravodlivo postavenému zákonu, nemáme odvahu nebyť tolerantní voči nesprávnemu postupu tých, ktorí majú moc a zodpovednosť máme strach vyjadriť svoje presvedčenie. Zabúdame, že v prostredí, v ktorom žijeme, môžeme dokázať svoju vieru iba svojím osobným príkladom. Je ľašou mravnou povinnosťou hájiť pravdu a spravodlivosť, zaujať postoj kresťana, a to i za cenu ďabetí, straty osobných výhod i postavenia. Príkladom nám môžu byť mnohí, ktorí to pred nami dokázali. Tí, ktorí sa nebáli ani straty vlastného života, lebo ideál, pre ktorý žili, mal pre nich väčšiu cenu. Boli to svätí, ktorých mená nosíme, ku ktorým sa modlíme. Prečítajme si na povzbudenie a posilu niečo z ich životá, pripomienme si ich aspoň v deň sviatku nášho patrona alebo patrona našich blížnych. Životopisy uverejňujeme podľa cirkevného kalendára.

25. januára: sv. Mária Soledad

Mária Soledad je jednou z nedávno beatifikovaných svätyň. Narodila sa roku 1826 v Madride, v rodine so skromnými prostriedkami. Jej rodné meno bolo Bibiana Antónia Emmanuel Torres Acosta, ale doma jej hovorili Manuelita. Sklon k svojmu budúcomu povolaniu prejavovala už v mladom veku. Chcela sa stať ošetrovateľkou, ale predovšetkým jej išlo o uzdravovanie a spásu duší. Až do veku 25 rokov čakala, že bude môcť vstúpiť do dominikánskej rehole, avšak márne. Potom sa jedného dňa stretla s knazom, ktorý mal v úmysle založiť rehoľnú komunitu pre domáce ošetrovanie nemocných; komunitu chcel zasvätiť Panne Márii Sedembolestnej, podľa vzoru stredovekého rádu Služobníkov Panny Márie, tzv. Servitov. Manuelita sa stala jednou zo zakladajúcich členiek tejto novej kongregácie. Keď neskôr vyčerpávajúca práca, cholery, epidémie a odpor viacerých úradov spôsobili malomyselnosť a odpad viacerých sestier, práve Manuelita, najslabšia zo všetkých, sa stala pilierom rozpadávajúcej sa komunity. Ako rehoľná sestra si zvolila meno Mária Soledad, to znamená, útecha osamotených. Podarilo sa jej vliať do kongregácie nový život, strhnúť ostatné sestry svojím osobným príkladom a prekonat všetky prekážky. Kongregácia v krátkom čase začala byť činná vo viacerých mestách Španielska, na Kubu a v Portoriku. Ked Mária Soledad r. 1887 zomrela, kongregácia Máriiných služobníč už mohla pokračovať v službe ľuďom vlastnými silami a ďalej sa šíriť.

Máriu Soledad vyhlásil za svätú r. 1970 pápež Pavol VI.

V mnohých štátach západnej Európy, ale i v ostatných svetadieloch je činnosť rehoľných sestier, nazývaných Máriiné služobnice, dobre známa. Pracujú v mnohých nemocničiach a ústavoch.

10. februára: sv. Scholastika

Sv. Scholastika bola sestrou sv. Benedikta; podľa tradície súrodenci boli dvojčatá. Narodili sa okolo r. 480 v Nursii v strednom Taliansku. Scholastika sa už od detstva celkom zasvätila Bohu. Neskôr sie životopisy hovoria o nej, že založila a viedla ženské kláštory podobne ako jej brat Benedikt mužské. V posledných rokoch žila Scholastika mníšskym životom v blízkosti veľkého kláštora Montecassino, kde bol jej brat. Raz do roka ho nevštevovala. Posledné stretnutie Scholastiky s Benediktom sa uskutočnilo krátko pred jej smrťou. O tomto stretnutí hovorí podrobnejšie sv. Gregor Veľký v životopise sv. Benedikta. Scholastika cítila, že sa blíži koniec jej života a že na tomto svete sa už nestretnú. Preto predĺžila návštevu až do večera. Benedikt chcel odísť, aby bol pred nocou v kláštore, ako to vyžadovali rehoľné pravidlá, ale sestra ho prosila, aby ešte zostal. Kedže Benedikt odmietal, Scholastika modlitbou prosila o Boží zásah. Tu sa nečakane prihnala silná búrka, ktorá znemožnila Benediktovi vrátiť sa do kláštora. Keď jej vyčítal, čo urobila, odpovedala mu, že iba prosila Boha o splnenie želania, ktoré jej on odmietal. Vtedy Benedikt ustúpil a oba svätí súrodenici pokračovali v duchovnom rozhovore po celú noc. O tri dni neskôr mal Benedikt videnie, v ktorom videl dušu svojej sestry v podobe holubice vystupovať do neba. Potom naradil mníchom, aby priniesli mŕtve telo jeho sestry a uložili do jej hrobky, kde bol i on krátko po smrti svojej sestry pochovaný. Nad ich hrobmi je hlavný oltár montecassinskej baziliky. Sv. Scholastika tak i v smrti dokázala, že je vo všetkom dvojčaťom sv. Benedikta. Uctieva sa ako patrónka benediktínskych rehoľných sestier.

21. februára: sv. Peter Damiani

Sv. Peter Damiani patrí medzi najvýznamnejšie cirkevné osoby 11. storočia. Pochádzal z Ravenny, kde sa narodil r. 1007. Rodičia mu zomreli veľmi skoro. Keďže bol najmladší zo súrodencov, nikto sa o neho nestaral. Napokon sa opusteného chlapca ujal brat,

ktorý mu pomohol vyštudovať. Po štúdiách pôsobil krátky čas ako profesor na strednej škole v Ravenne. Keď mal 28 rokov, vstúpil do benediktínskej rehole. Neskôr sa stal predstaveným kláštora. V cirkvi a oozvlášť medzi duchovenstvom bolo vtedy veľa nedostatkov, ktoré bolo treba naprávať. Túto situáciu zapríčinilo z veľkej časti zasahovanie svetskej moci do obsadzovania cirkevných úradov a hodností /tzv. boj o investitúru/. Peter sa usiloval rôznym spôsobom podporiť cirkevné reformy. Jeho styky s cisárom Konrádom II. a Henrichom III. a s pápežmi vo veľkej miere prispeli k cirkevnej obnove tých čias. Pápež Lev XII. a Viktor II. ho často poverovali vážnymi úlohami a radili sa s ním. Pápež Štefan IX. vymenoval r. 1057 Petra Damianiho za ostijského biskupa a kardinála. V Ríme úzko spolupracoval s veľkým reformátorom Hildebrandom, ktorý sa z mnicha stal poradcом pápežov a nakoniec ako pápež s menom Gregor VII. víťazne ukončil tzv. "boj o investitúru". Peter Damiani s úspechom plnil mnohé ťažké poslania, avšak trvale v ňom horela túžba po tichu kláštora. Preto sa zriekol ostijského biskupstva a s pápežovým súhlasom sa vrátil do samoty kláštora Fonte Avellana. Nie však nadľho. Pápež ho žiadali o ďalšie služby. Na posledy, už ako starca, ho poslali do rodného mesta, aby zmieril raveninského arcibiskupa Henricha s pápežom Alexandrom II. Na späťnej ceste z Ravenny v meste Faenze r. 1072 zomrel. Pochovali ho v miestnom kostole.

Petra Damianiho začali hneď po smrti uctievať ako svätca. Cirkev uznala túto spontánnu a všeobecnú úctu bez osobitného procesu svätořecenia. Pápež Lev XII. vyhlásil r. 1828 sv. Petra Damianiho za cirkevného učiteľa.

KATECHÉZA

Skupina B /birmovanci/

VII. časť: DUCH SVÄTÝ V NÁS - NAŠE POSLANIE VO SVETE

/3. odsek/

3. Dajme sa posväćovať Duchom Svätým

Verba mouent, exempla trahunt - slová povzbudzujú, príklady pritiajú, hovorí staré latinské príslovie. Platí to aj na náš kresťanský zástopoj vo svete, do ktorého nás posielal Kristus. A keďže hlavným - a vlastne jediným - Kristovým prikázaním je láska, príklad kresťana musí mať podobu lásky. Co by sme zmohli celým naším apoštoličníkovaním, keby sme sami nežili podľa Ducha Kristovej lásky?

Prekrásne o tom hovorí svätý Pavol: "Keby som hovoril ľudskými jazykmi aj anjelskými, a lásky by som nemal, bol by som ako cvendžiaci kov a zuniaci cimbal. A keby som mal dar proroctva a poznal všetky tajomstvá a všetku vedu a keby som mal takú silnú vieru, že by som vrchy prenášal, a lásky by som nemal, ničím by som neboli. A keby som rčidal celý svoj majetok ako almužnu a keby som obetoval svoje telo, aby som bol slávny, a lásky by som nemal, nič by mi to neosožilo." /1 Kor 13, 1-3/

Láska od nás vyžaduje, aby sme trvale žili podľa svojej vieri. Žiť podľa viery, pravdaže, neznamená formálne si plniť svoje ľáboženské povinnosti, ale sústavne sa nechávať prenikať Božou prítomnosťou. Pri žití v Božej prítomnosti povinnosť prestáva byť povinnosťou, stáva sa prirodzenou potrebou, bez ktorej nemôžeme byť. "Proti tomuto zákona niet." /Gal 5,23/ Človeka žijúceho

v Božej prítomnosti neťaží /napríklad/ predstava, že "musí" hodi-
nu stráviť na nedelnej svätej omši a že by namiesto toho mohol
svoj čas využiť "účelnejšie" alebo "efektívnejšie", ale naopak,
napľňa ho radosť, že pri slávení sviatočnej liturgie a stolovaní
s eucharistickým Kristom načerpá veľa duchovnej posily pre potrebu-
nej pre kresťanské žitie a stvárňovanie svojich všedných dní.

Byť preniknutý Božou prítomnosťou, byť preniknutý láskou, to
znamená neprestajne čerpať z bohatých pramenov Božej milosti, ne-
prestajne sa posväcovovať. Naďúčinnejšími prostriedkami tohto posva-
covania sú sviatosti ustanovené Kristom a vytrvalá modlitba. Skrže
ne sa jednostajne otvárame pôsobeniu Ducha Svätého a pričinujeme
sa o čoraz dokonalejšie posväcovanie sveta, o jeho obnovu v Duchu
Svatom, o "obnovovanie tvárnosti zeme" /ž 103, 30/.

Sústavnú duchovnú posilu a posvätenie získavame vo sviatosti
zmierenia a nálehu v Oltárnej sviatosti. U mnohých veriacich u nás
ešte stále pretrváva zvyk spovedať sa a pristupovať k Pánovmu sto-
lu raz alebo dvakrát do roka, v povedomi toho, že si tak dostatoč-
ne plnia povinnosť uloženú cirkevným prikázaním. Iste však uznáte
že pre trvalý život v Božej prítomnosti je to trocha málo. Kato-
lík, ktorý si takto "leží" plní povinnosť, sotva si dennodenne spu-
tuje svedomie a dennodenne sa usiluje byť lepší. A jeho kresťanské
pôsobenie vo svete je potom málo účinné, pretože je málo prežiare-
né láskou.

Ale môže nás tešiť, že je čoraz viac tých, ktorí pristupujú
týždenne alebo i denne k svätému prijímaniu a že dlhšie rady pred
spovednicami vídame nielen pred Veľkou nocou alebo pred Vianocami.
ale i pred prvými piatkami v mesiaci. A môže nás tešiť, že medzi
pristupujúcimi k sviatostiam je veľa mladých ľudí; je to svedec-
tvom toho, že sa náboženský život u nás obnovuje.

Usilujme sa aj my pristupovať čo najčastejšie k sviatostiam.
Ak chceme prijímať Krista v Oltárnej sviatosti do svojich srdc
pravidelne pri nedelňach a sviatočných svätých omšiach / a o to by
sa katolík naozaj mal usilovať/, spovedajme sa spravidla raz do
mesiaca. Ak nám možnosť prijímať Eucharistiu každý deň a chceme
túto možnosť využiť, pokľaknime do spovednice častejšie. Najkraj-
šie je, keď námene pravidelne pristupovať k Pánovmu stolu so svo-
jimi najbližšími. Prijímajúca rodina, to je nádherný sviatočný
obrázok, to je rukolapné a zároveň symbolické demonštrovanie tohto,
že Eucharistia je sviatosťou jednoty.

Pravda, naše spovede a naše sväté prijímenia nesmú sa nám ani
pri ich častosti stať zvykom - zvykom v tom zmysle, že by sme si
ich zakaždým len "odkrútili" a "mali by sme pokoj". Usilujme sa,
aby boli pre nás vždy sviatkom. A práve tak naše sväté omše nech
sa nám nestanú čímsi, čo sa iba donekonečna opakuje; nech sú pre
nás stále novým duchovným zážitkom.

Z každej svätej omše, od každého svätého prijímania a z kaž-
dého prijatia sviatosti zmierenia by sme mali odchádzat svatejší.
Prosme Ducha Svätého, aby nám umožňoval taktô sa postupne zdokona-
ľovať v láske, rásť vo sviatosti a aby takto skrže nás čoraz účin-
nejšie prenikal do sveta.

Denným prostriedkom nášho posväcovania - ba čo denným
prostriedkom každej chvíle! - nech nám je modlitba. Modlitba je
nás rozhovor s Bohom, naše sústavné odpovedanie na Božie volanie.
Ak chceme prebyvať každú chvíľu s Bohom, nemôžeme modlitbu zane-
dbávať. Jedno je, či je to modlitba naučená, alebo spontánna, či
je to modlitba zaodetá do slov, alebo iba nesená vnútorným rozpo-
ložením duše či je to modlitba vyjadrovaná myšlienkovou, alebo pre-
javovanou konaním. Hlavné je, aby nás privádzala k Bohu. Isteže,
vo svojich modlitbách dáme náležitý priestor odporúčaným slovným
medlitbám, ale ináč máme cez deň veľa krát príležitosť použiť

modlitbu v každej forme, a to aj robme. Svätý Pavol nás povzbudzuje: "Všetko, čo hovoríte alebo konáte, všetko robte v mene Pána Ježiša a skrze neho vzdávajte vdaky Bohu Otčovi." /Kol 3, 17/

Takto sa nám ešť naša práca stane modlitbou a naša modlitba prácou. Naša práca bude trvalým plnením Božej vôle, a tak veľmi konkrétnym odpovedaním na Božie oslovenie a naša modlitba trvalou účinnou spoluprácou s Dúchom Svätým na posväcanie sveta.

Modlime sa s dôverou v Boha, v odovzdanosti srdca. Modlitbou každej formy sa Bohu klanajme a vzdávajme mu vdaky, odprosujme ho za každý náš prejav nelásky, i najnepatrnejší, a vyprosujme si jeho ustavičnú milosť. Zahrnajme do svojich modlitieb všetko, na čo Dúch Svätý upriamuje našu pozornosť. Pamatujme v nich na jednotu cirkvi i na zjednotenie sveta v Kristovi, na všetkých, ktorí túto jednotu vytvárajú a mali by vytvárať, na živých i zosnulých, na ich potreby, trápenia a ťažkosti. Prednášajme svoje modlitby Bohu i prostredníctvom tých, ktorých už oslavil, a zvlášť prostredníctvom Preblahoslavenej Panny Márie.

A vobec, jednou kvalitatívne významou črtou nášho života podľa Ducha by mala byť úcta k Bohorodičke, Matke Kristovej a Matke cirkvi. Panna Mária je nám vzorom aj oporou v tomto živote, pretože najdokonalejšie z ľudí odpovedala - a stále odpovedá - na Božie posolstvo k človeku, na Božiu lásku. Ako hovorí Svätý Otec Ján Pavol II., "cirkev vidí Blahoslavenú Matku Božiu v spasiteľnom tajomstve Krista i vo svojom vlastnom tajomstve; vidí ju hlboko zakorenenu v dejinách ľudstva, v povolaní človeka na večnosť podľa prozretelnostného plánu, ktorý má pre neho Boh od večnosti pripravený; vidí ju materinsky prítomnú a zúčastnenú na mnohorakých a zložitých problémoch, ktoré dnes sprevádzajú život jednotlivcov, rodín, národov; vidí v nej pomocnicu kresťanského ľudu v neprestajnom boji medzi dobrom a zlom, aby neupadol, alebo, ak upadol, aby znova povstal" /Redemptoris Mater, 52/.

Majme na pamäti, že "cirkev, spojená s Pannou a Matkou, neprestajne sa ako Nevesta obracia na svojho božského Ženicha, ako o tom svedčia Jánove slová v Zjavení: 'Duch a Nevesta hovoria Panu Ježišovi: Príď!' Modlitba cirkvi je touto nepretržitou prosbou, v ktorej 'sa Duch sám za nás prihovára', " /Dominum et Vivificantem 66; vložené citáty sú zo Zjv 22, 17 a Rim 8,26/. Aj my sme, ako sme si povedali, súčasťou cirkvi, aj my sme cirkev, a preto aj naša modlitba za posvätenie nech sa pripája k trvalej modlitbe našej nebeskej Matky.

Pravidelné a časté pristupovanie k sviatostiam a neprestajná modlitba bude v nás čoraz väčšmi rozplameňovať lásku, ktorá prežiari náš život ochotou služby Bohu i svetu a nezištnou obetou.

Dajme sa teda sústavne osvecovať Dúchom Svätým, posilňovať ním a posväcovať. To Ježiš v nás bude takto skrze Ducha Svätého, ktorého nám posiela, rozmnzovať vieru, posilňovať nádej a roznečovať lásku /porov. radostný ruženec/.

4. S dôverou v Boha vykročme do sveta

O všeličom by sme ešte mohli hovoriť v našich úvahách, o všeličom dôležitom i menej dôležitom: mohli by sme sa vracať k detailom, rozvíjať načaté a azda nedopovedané myšlienky, dopĺňať ich novými pohľadmi, rozoberať ich z rozličných hľadísk. Nie je však podstatné, či sme tému "vyčerpali", ale či sa nám podarilo navodiť to pravé ovzdušie pre vlastné nastolovanie si otázok a odpovedanie na ne. Ak nám zámer aspoň sčasti vyšiel, je to zásluha jedine Ducha Svätého, ktorý nás, ako veríme, pri tom viedol.

Na zakončenie na cestu našim katechézam pre sräcia tých, čo z nich môžu čerpať úžitok, pripájame ešte dlhší citát z knihy Die Zeichen der Zeit /Znamenia časov/, ktorú roku 1979 vydal

Österreichischer Kulturverlag Thaur/Tirol. Je to záver tej knihy, nádpísaný ako Otvorený list kresťanom:

"Ak sa chceš pričiňovať o premenu sveta,
ak chceš spolupracovať na budovaní Božieho kráľovstva,
ak chceš rozhodne žiť život cirkvi,
ak chceš byť Kristovým učeníkom,

buď slobodný; slobodný od vecí, od ľudí, od štruktúr; aby si sa tak v samom vnútri svojho svedomia vo svetle Božej vôle mohol rozhodnúť pre to, čo pokladáš tu a teraz za najlepšie pre blaho ľudí. Nespytuj sa deň čo deň privel'mi na to, čo môžeš urobiť pre iných, ale na to, čo iní potrebujú. To t'a povedie k odovzdanosti života iným. Tak sa staneš obávaným, osočovaným, odmietaným, odsúvaným nabok, možno väzneným. INÝ to urobil pred tebou a mal pravdu!

Maj odvahu vystúpiť osobne: Nastav proti zlu statočnosť, proti násiliu pokoj, proti konformizmu a malomeštiactvu boj a celého človeka. Keď t'a urazia, odmietnu, utlačia, odpovedaj vnútornej radostou spravodlivého, ktorý má svoju nádej v Bohu. Brán chudobného, slabého, utláčaného, ale buď aj milosrdný voči bohatému a mocnému. Keď budeš trpieť pre spravodlivosť, myslí na to, že si blahoslavený!

Ži tak, aby t'a nič nemohlo zmýliť a nič nemohlo znehodnotiť tvoj život! Život bude v tebe stále živý, keď si budeš vedieť stále získavať svoju slobodu, aby si mohol stále začínať odznova a tvoriť to, čo má príst, aby si mohol urobiť možný krok. Nezdržiaj sa pri nemožnostiach, nerozptyluj svoju energiu v ilúziách a zbytočnom lamentovaní. Radšej ju sústred a čakaj na pravú chvíľu. Dúfaj navzdory všetkému očakávaniu a ver, že sa oplatí stratit vlastný život, lebo len tak ho nájdeš a budeš žiť naveky!

V spoločenstve: Zúčastňuj sa na živote iných, pričiňuj sa o jeho zvelădenie. Neoddeluj sa a neostávaj sám pre seba. Ak chceš niečo dosiahnuť, spájaj sa so všetkými, ktorí tak ako ty bojujú za Božie kráľovstvo. Rozvíjaj dialóg, miluj a utváraj jednotu, aj keď v ohrazenom rámci a čiastočnú, ako znamenie svetového bratstva, za ktoré bojuješ. Ži v spoločenstve cirkvi, daj sa mu prejavíť - tak budeš bratom všetkých ľudí!"

/Týmto článkom končíme cyklus katechézy pre birmovancov./

OPRAVTE SI V MINULOM ČÍSLE

V predechádzajúcej časti katechézy v RoS č. 20.1988/5 vznikla pri prepisovaní z rukopisu preskočením do iného riadku kontrakcia dvoch viet, ktorá zapríčinila neprijemné znejasnenie textu. Ospravedlňujeme sa čitateľom a prosíme ich, aby si tam na str. 61 v riadku 13 a nasledujúcich opravili text takto: "Cez Kristovo slovo pristupuje aj k hľadaniu riešení v otázkach osloboodenia. Akýkol'keď iný prístup k veci, jej načinanie z iného konca zvádzza na cesty, ktoré nie sú v zhode s pravou ľudskosťou, s dôstojnosťou človeka ako Božieho dieťaťa a s Kristovou blahozvestou."

Redakcia

-----ooooooo-----

Obrátiť môžem len to, čo milujem: kresťan, ktorý nesympatiizuje s rodiacim sa svetom, ktorý neprežíva jeho ašpirácie a úzkosti, ktorý nenecháva v sebe rást ľudský rozmer, nikdy neuvidí postupnú a oslobodzujúcu syntézu zeme a neba, z ktorej vyrastá vesmírna parúzia - druhý príchod Krista na svet.

P.T.de Chardin

Vážení čitatelia, otvárame spravodajskú rubriku, ktorej úlohou bude postupne zaplniť informačné vákuum vytvorené čs. hromadnými oznamovacími prostriedkami. Vzhľadom na to, že redakcia nemá k dispozícii agentúrne spravodajstvo, obraciame sa na vás s prosbou, milí čitatelia, aby ste nám pomohli zverejniť aktuálne informácie z vášho okolia. Stručne, vecne a objektívne formulované správy, podľa možnosti nie dlhšie ako desať riadkov, by mali vyjadrovať vaše osobné skúsenosti s dodržiavaním občianskych práv, s cirkevnými či kultúrnymi udalosťami, ale môžu prinášať aj informácie z vášho farského alebo rodinného spoločenstva. Púte, novény, slávnosti, ale aj zaujímavé výstavy, divadelné či filmové predstavenia a hudobné koncerty, rovnako ako domové prehliadky, šikanovanie a súdne procesy - to všetko sa môže vaším prostredníctvom stať obsahovou náplňou rubriky SPRAVODAJ.

Ešte upozorňujeme, že aktuálnosť nášho spravodajstva je vzhľadom na výrobné možnosti RoSu značne limitovaná. Preto nezabudnite svoje príspevky krátko zaznamenať a urýchlene poslať do redakcie Rodinného spoločenstva cez vášho doručovateľa RoSu!

✓KONFERENCIA O RODINE✓

Od 20. do 23. októbra 1988 sa konala vo Viedni 12. medzinárodná konferencia o rodine, ktorej cieľom bolo pripiesať k duchovnej obnove rodín podľa kresťanského ponímania, z nadkonfesionálneho hľadiska. Obsahom konferencie a diskusných fór bolo: posilniť rodinu ako základnú bunku spoločnosti, chrániť ľudský život od chvíle jeho počatia, ukázať zdravé a pozitívne alternatívy v oblasti sexuálnej výchovy mládeže a plánovania rodiny, zdôrazniť etické hodnoty manželstva a rodiny. Medzi prednášateľmi boli Matka Tereza z Kalkaty, profesor Jerome Lejeune, francúzsky lekár a genetik, rakúska ministerka M. Flemmingová a ī.

✓TRNAVSKÁ NOVÉNA✓

Ústrednou tému tohtoročnej novény k trnavskej Panne Márii, ktorá sa každoročne koná od 13. do 21. novembra 88, bola výchova a rodina.

✓FAKSIMILE VZÁCNEJ BIBLIE✓

Vzácný prírastok do svojich historických knižničných fondov získala Štátна knižnica ČSR. Jej riaditeľ Jaroslav Beránek prevzal včera v Prahe faksimile osemzväzkového kompletu iluminovaných častí biblie Václava IV. ako dar Akademickej tlačiarne a nakladatelstva v Štajerskom Hradci.

Výtvarnou kvalitou sa jej výzoba zaraďuje medzi najlepšie diela stredoeurópskej vrcholnej gotiky. Bola napísaná a iluminovaná okolo roku 1390 v Prahe.

/čstk/

✓NOVÉ VÝLETNÉ MIESTO✓

Miesto na hore Ararat, kde podľa názoru znalcov biblie pristála po potope Noemova archa, bude na budúci rok sprístupnené turistom. Podľa oznamenia bude v dedine Uzengili, nedaleko ktorej je medzi skalami zreteľný obrys mytológického plavidla, postavený hotel a ďalšie zariadenia pre turistov.

/čstk/

✓ZDRUŽENIE PRE ŽIDOVSKÚ KULTÚRU✓

V Moskve, v sovietskom hlavnom meste, založia Združenie pre židovskú kultúru. Do nového združenia sa môže prihlásiť každý občan, bez ohľadu na národnosť. V rámci združenia sa ráta so zriadením jazykových kurzov ivritu a jidiš. Vzniknú historicke, filozofické, náboženské a divadelné sekcie, klub, mládežnícke a športové spolky atď.

/čstk/

✓JUBILEUM HISTORIKA✓

Vzácneho jubilea sa dožíva 16. septembra známy trnavský regionálny historik a publicista Hadrián Radványi. Narodil sa pred 70 rokmi v Spišskej Kapitule, ale už dlhé roky žije a pôsobí

v staroslovnej Trave. Je uznaným cíborníkom a znalcem najmä v oblasti trnavskej kníhtlače a vobec v dejinách slovenskej knižnej kultúry.

/pd/

~PAMIATKE MARTINA BENKU~

Otvorením výstavy Za umením, približujúcej život a dielo národného umelca Martina Benku, uskutočnili sa v Martine oslavky stého výročia narodenia zakladateľa slovenskej výtvarnej moderny.

/čstk/

~SKAUTI OŽÍVAJÚ~

Nedávnejšie maďarské noviny Vašernapi Hírek informovali o prípravach oživovania skautského hnutia. Prípravný výbor tvrdí, že skauti nechcú konkurovať pionierskemu hnutiu. Plánujú vybudovať styky so svetovým skautským zväzom a so skautskými organizáciami Maďarov žijúcich na Západe.

/čstk/

~ZOMREL RAYMOND DART~

Vo veku 95 rokov zomrel v Johannesburgu známy antropológ britského pôvodu Raymond Dart, autor teórie o "chýbajúcom článku" vo vývoji človeka. Svetovú slávu dosiahol už v roku 1925, keď ako prvý uverejnil správu o náleze skamennej čeluste tvora žijúceho pred viac ako dvoma miliónmi rokov.

/čstk/

~ČO JE DEMOKRATICKE~

"Myslím, že ak noviny a časopisy potláčajú iné názory, je to veľmi nedemokratické. Rozvoj demokracie predpokladá, že priestor deštaní aj iné názory.

A mimochodom, rezolúcia o verejnej informovanosti hovorí veľmi jasne, že tlač je povinná publikovať aj iné názory. Tlačový orgán presadzuje svoju líniu. Aký po- stoj však zaujať voči tým, čo nesúhlasia? Keď už vyznávate demokraciu, verejnú informovanosť zverejnите teda aj iné názory, či sa vám páčia, alebo nie. To bude demokratické, to bude čestné voči ľuďom" - povedal v rozhovore pre zástupcov čs. hromadných oznamovacích prostriedkov člen Politického byra a tajomník ÚV KSSZ ALEXANDER JAKOVLEV počas svojej návštevy v ČSSR.

/ls/

~LIST VERIACICH BANSKOBYSTRICKEJ DIECÉZY OTCOVI BISKUPOVI SOKOLOVI~

V zmysle ustanovení kánonu 212 §2 CZ dovoľujeme si Vás upozorniť, že na území Vašej diecézy v Bratislave-Petržalke v sčítu 17. septembra 1988 vo večerných hodinách príslušníci Štátnej bezpečnosti nezákonne a neludsky použili proti Otcovi biskupovi J. Ch. Korcovi násilie a znemožnili mu účasť na púti v Šaštíne, čím porušili viaceré právne a morálne predpisy a spochybňili vierohodnosť proklamovanej prestavby.

Sme tým veľmi znepokojení, a preto si Vám dovoľujeme navrhnuť, aby ste protestovali u predsedu vlády SSR proti tomuto nezákonnému a neludskému zákroku Štátnej bezpečnosti a navrhnli zaradiť prípad a jeho náboženskopolitickej súvislosti do programu najbližšej poradky ZOS.

Laudetur Jesus Christus,
19. 9. 1988 Veriaci bansko-
bystrickej diecézy

BOŽSKÉ SRDCE BUĎ S NAMI,
KRAĽUJ, PANUJ NAD NAMI,
NECH SA V NAŠEJ RODINE
ŽIVOT VIERY ROZVINIE!

Mária, pomocnica kresťanov, oroduj za nás!